

Innledning til katalog for arkivet etter

Organisation Todt Einsatzgruppe Wiking

1940 (-42) - 1945

Forord

Dette arkivet omfatter i hovedsak materiale etter den tyske entreprenørorganisasjonen Organisation Todt som under 2. verdenskrig gjennomførte store byggeprosjekter i Norge. Arkivet utgjør om lag 440 hyllemeter.

Spesielle forhold ved dette omfattende arkivet gjør det nødvendig med en grundig innledning til hjelp for framfinning i arkivmaterialet. I innledningen legges hovedvekten på å presentere de viktigste administrative organene som kan ha skapt deler av det som utgjør arkivet.

Det meste av det materialet som inngår i dette arkivet har vært oppbevart av Riksarkivet i størstedelen av etterkrigstiden. Gjennom store deler av denne perioden har materialet ligget uordnet og uregistrert, i praksis utilgjengelig for bruk. På 1980- og 90-tallet ble mindre deler grovsortert og til dels ordnet, men først rundt 2005 ble det fart i arbeidet med å ordne og registrere materialet. Pr. april 2012 gjenstår fortsatt en del uordnet tysk arkivmateriale fra 2. verdenskrig og en del av dette har trolig opphav i Organisation Todts virksomhet i Norge. Det materialet som nå er tilgjengelig for bruk og inngår i dette arkivet, utgjør imidlertid hovedtyngden av det som er bevart i Riksarkivet fra denne virksomheten.

Arbeidene med arkivmaterialet, som ble foretatt på 1980-90-tallet, ble utført av en rekke medarbeidere, for det meste midlertidig ansatte. Det mer planmessige ordningsarbeidet for å gjøre arkivet tilgjengelig, som startet opp i 2006, ble i hovedsak utført av midlertidig ansatte, for en stor del med økonomisk tilskudd fra Stiftelsen Fritt Ord og Norges Hjemmefrontmuseum. I årene 2006-2010 ble arbeidet utført av: Vebjørn Elvebakk, Ingebjørg Eidhammer, Simen Flyen og Gunnar Hatlehol. Dette arbeidet foregikk under faglig ledelse av Riksarkivets førstearkivar Kåre Olsen som også har sluttført arbeidet og utarbeidet denne innledningen.

Riksarkivet, April 2012
Linda Holmås
underdirektør

Innholdsfortegnelse

Bakgrunn for omfattende innledning	s. 3
- Vekt på å få fram organisasjonsstruktur gjennom krigsårene	s. 4
- Flere arkivskapere representert i arkivet	s. 5
Om Arkivskapende enheters historikk gjennom krigsårene	s. 5
- Historikkens begrensninger	s. 5
- Tysk organisasjon opprettet i 1938	s. 6
- Etablering av Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr våren 1940	s. 7
- Ledelse av tyskernes byggevirksomhet i Norge før OT ble etablert i landet våren 1942	s. 8
- Organisation Todt etablerte seg med egen virksomhet i Norge fra 1942	s. 15
- Einsatzgruppe Wikings hovedkontor i Oslo i tiden 1942-1945	s. 20
- Bakgrunnsopplysninger om noen av enhetene ved OTs hovedkontor i Oslo + <i>Technisches Büro s. 30; Nachschub (Baustoffe) s. 30; Firmen und Baugerätennachschub s. 31; Transportwesen s. 31; Schiffahrtsleitstelle der Transportflotte Speer s. 31; Kraftfahrwesen s. 32; Treibstoff s. 33; Verwaltung u. Personal s. 33, Vertreter s. 34; Arbeitseinsatz und Tarifwesen s. 34; Frontführung s. 34; Sanitätswesen s. 36; Nachrichtenwesen u. Abrechnung s. 36; Hauptbüro s. 36; Vertragswesen und Abrechnung s. 37</i>	s. 30
- Utviklingen av den regional og lokal strukturen for RKs og OTs byggevirksomhet i Norge	s. 37
- Avviklingen av OT etter krigens slutt i 1945	s. 45
Om arkivet	
- Arkivets historikk	s. 48
- Veiledning i bruk av arkivet	s. 50
- to arkivdeler med ulik struktur	s. 50
- Hvorfor hele arkivet ikke er omordnet etter én struktur	s. 52
- Praktisk bruk av arkivet	s. 54
- Størstedelen av arkivet fritt tilgjengelig for bruk	s. 56
- Fysisk tilgang til arkivmateriale	s. 57
Oversikt over sentrale personer	s. 58
Forkortelser	s. 68
Arkivkilder og litteratur	s. 69

Innledning

Bakgrunnen for omfattende innledning

Dette arkivet har en del særtrekk i forhold til de fleste av Riksarkivets arkiver. Dermed må denne orienteringen bli noe spesiell i forhold til ordinære kataloginnledninger. Av disse særtrekkene er bl.a. at:

- arkivmaterialet som her er benevnt som arkivet etter "Organisation Todt" (OT), består egentlig av materiale skapt av et ukjent antall arkivskapende enheter. Her finnes en god del materiale som ikke er skapt av OT.
- det egentlig OT-skapte materialet består av arkivmateriale som er produsert av en rekke ulike administrative enheter innen OT. Her finnes arkivmateriale fra en rekke ulike arkivskapere som er blandet sammen til det som nå håndteres som ett arkiv.
- arkivmaterialet er blitt ordnet og registrert i Riksarkivet over flere tiår og av trolig minst 20 forskjellige medarbeidere. Dette innebærer at ordnings- og registreringsnivået varierer gjennom arkivet og at ingen enkeltperson kjenner til hele innholdet i det omfattende materialet som nå utgjør dette arkivet.

I arbeidet med å ordne arkivmateriale er det vanlig å forsøke å etterleve proveniens- eller opphavsprinsippet som består av to element: "ytre" og "indre" proveniens. Hensynet til ytre proveniens innebærer at materiale fra ett arkiv skal holdes samlet og ikke blandes sammen med materiale skapt av andre arkivskapere. Hensynet til indre proveniens krever at en skal tilstrebe å bevare arkivets opprinnelige indre orden. Når det gjelder dette arkivet er begge disse hensynene brutt.

Materiale fra flere ulike arkivskapende enheter er her blandet sammen til ett arkiv. I en viss grad består trolig enkelte serier, eller deler av en serie, av sammenhengende rekke med materiale fra én bestemt arkivskapende enhet. Materiale skapt av den samme enheten, kan imidlertid finnes spredt rundt om i flere ulike serier i arkivet. Slikt materiale, som var skapt av for eksempel en bestemt avdeling innen OT, utgjorde altså opprinnelig ett arkiv. Det er imidlertid ikke gjort noe systematisk forsøk på å gjenskape slike opprinnelig arkiv som nå finnes spredt i brokker.

Til vanlig har et arkiv gjerne en struktur med materiale samlet i mer eller mindre faste serier. Det kan bestå av egne serier for vedtaksprotokoller, journalprotokoller for mottatte brev og øvrige dokumenter, kopibøker med kopier av utsendte brev, personalsaker, regnskapsmateriale og ofte en eller flere serier med saksdokumenter ordnet etter emne. Noen slik struktur finnes ikke i dette arkivet.

Det aller meste av materialet er ordnet i drøyt 200 serier som er opprettet for en viss mengde materiale som synes å ha en form for indre sammenheng. Disse seriene med materielt innhold er innordnet i en overordede serierstruktur, men det er ofte uklart om slike konstruerte hierarki av serier med grupper av materiale virkelig gjenspeiler noen opprinnelig orden slik den ble skapt under krigen.

Denne situasjonen, som er ganske spesielle for dette arkivet, får også konsekvenser for brukere som søker opplysninger om bestemte tema og saker eller materiale skapt av for eksempel en bestemt avdeling innen OT. På grunn av materialets tilstand har en bare i liten grad mulighet for å nytte de opprinnelige framfinningsverktøy som arkivskaperne selv nyttet for å finne fram i sine egne arkiv i form av bl.a. registre, arkivnøkler og journaler.

Brukere av arkivet er i stor grad henvist til å søke gjennom listen over materialet som er utarbeidet ved ordning av materialet nå lenge etter at det ble skapt. I noen tilfeller er materiale ordnet i serier ut fra hvilken administrativ enhet som har skapt det. I andre tilfeller, der materialet er ordnet etter tema, kan det derimot være mer problematisk å vite for eksempel hvilken avdeling innen OT som har skapt materialet.

For veiledning i bruk av arkivet vises for øvrig til mer grundig orientering på side 48.

Vekt på å få fram organisasjonsstrukturer gjennom krigsårene

Ut fra denne situasjonen i arkivet, er det valgt å utarbeide denne heller omfattende innledningen der hovedvekten er lagt på å få fram organisasjonsstrukturen for aktuelle arkivskapende enheter på ulike tidspunkt. Dermed får man en viss oversikt over de ulike administrative enheter som selv har etterlatt seg deler av sine arkiv som nå inngår i dette store samlearkivet. Videre får en oversikt over administrative enheter som ikke selv er representert som arkivskaper i arkivet, men som er omtalt i brev og andre dokumenter som nå inngår i arkivet.

Foruten navn på aktuelle administrative enheter på ulike tidspunkt, er det her også lagt vekt på å få fram navn og titler på ledere for administrative enheter som enten kan være representert som arkivskaper eller som er omtalt i dokumenter. Det samme gjelder ulike former for tall- og bokstavkoder som betegnelser på administrative enheter og saksfelt. Slike opplysninger kan være til hjelp i å identifisere for eksempel avsender eller mottaker av brev og av enheter som er omtalt i interne dokumenter.

Flere arkivskapere representert i arkivet

Arkivet har fått navn etter Organisation Todt. Dette var da utvilsomt også den viktigste arkivskaper representert i arkiv, men ikke den eneste. Først i 1942 kom OT i gang med egen virksomhet i Norge. I krigens to første år sto Reichskommissariat (RK) for en stor del av den tyske byggevirksomheten. RKs byggetekniske avdeling bygde i løpet av disse to årene opp et landsdekkende apparat med underavdelinger. I 1942 da OT etablerte seg med egen virksomhet i Norge gjennom sin Einsatzgruppe Wiking, overtok på sett og vis OT for en stor del det byggetekniske apparatet som var blitt utbygd av RK. Ved denne overføringen fulgte en god del arkivmateriale med over til OT og dette er senere ikke blitt returnert. Dette innebærer at materialet fra krigens to første år som finnes i arkivet, for en stor del ikke er skapt av OT, men av RKs byggetekniske avdelinger. I den følgende historikken for arkivskapere behandles derfor også utviklingen av RKs byggeavdelinger.

Foruten RK og OT, sto også Wehrmacht for en stor del av de tyske byggearbeidene som ble utført i Norge under krigen. I 1944 ble Luftwaffes byggeavdeling overført til OT. Også ved denne overføringen fulgte det med en del arkivmateriale, til dels skapt lenge før 1944. Heller ikke dette er konsekvent tilbakeført til Luftwaffes arkiv. Dermed inneholder OT-arkivet også en del materiale skapt av Luftwaffes byggeavdeling. I denne orienteringen om historikk og funksjoner, tar vi imidlertid ikke for oss *Bauleitung der Luftwaffe* fra tiden før enheten gikk inn i OT. OT-arkivet inneholder dessuten en del materiale skapt av andre tyske organ, bl.a. *G.B.Bau (Der Generalbevollmächtigte für die Regelung der Bauwirtschaft)*.

Når det gjelder materialet skapt av OT, er dette trolig skapt av en rekke ulike arkivskapende enheter, både sentralt og lokalt. Opprinnelig utgjorde materiale skapt av hver enkelt av disse administrative enhetene innen OT, ett arkiv. Disse er senere blitt blandet sammen med andre arkivskapende enheter i det som nå utgjør OT-arkivet.

Arkivskapende enheters historikk gjennom krigsårene

Historikkens begrensninger

Av spesielle forhold ved den følgende teksten, kan følgende trekkes fram her innledningsvis:

- Det finnes lite tilgjengelig litteratur om OTs virksomhet i Norge. Denne innledningen er dermed for en stor del basert på spredte funn i arkivmateriale og bruk av den begrensede litteraturen som er tilgjengelig. Se for øvrig oversikt over litteratur m.v. bakerst.
- Innledningen er ikke basert på omfattende forskning. Det kan dermed ikke utelukkes at den kan inneholde en del opplysninger som er feilaktige eller lite representative for helheten.
- Organisation Todt hadde fra tidlig under krigen, før Einsatzgruppe Wiking ble etablert i 1942, en del virksomhet i Norge som trolig var ledet direkte fra sentralkontoret i Berlin.

Eventuelt materiale om denne virksomheten, som måtte være bevart, finnes trolig i Tyskland, eller ble beslaglagt av de allierte etter krigen, og finnes i beskjedent grad i arkivet etter OT-Einsatzgruppe Wiking. Det er derfor her ikke lagt særlig vekt på å beskrive denne virksomheten. I den grad dette er omtalt her, er det basert på framstillinger i tilgjengelig litteratur.

- I tillegg til byggevirksomhet i Norge, hadde OTs Einsatzgruppe Wiking også ansvar for virksomhet i Danmark og deler av Nord-Finland. Det synes imidlertid ikke å være bevart noe særlig om denne virksomheten i Riksarkivets arkiv etter Einsatzgruppe Wiking. Derfor er det her heller ikke lagt vekt på å omtale denne virksomheten.
- Byggeaktiviteten i Norge varierte i stor grad med krigens militære utvikling og med tyske myndigheters prioriteringer. Det forutsettes her at leserne er kjent med krigshistorien og forhold som kan ha medført endrede prioritering når det gjelder for eksempel betydningen av arbeidet med Nordlandsbanen, Riksvei 50, festningsanlegg langs norskekysten etc. Det legges derfor ikke vekt på å framstille bakgrunnen for endringer i byggeaktiviteten og medfølgende omorganiseringer.
- I framstillingen av byggeorganisasjonenes utvikling gjennom krigsårene er det satt opp en del organisasjonskart fra ulike tidspunkt. Disse er heller tilfeldig valgt og det finnes i arkivet en rekke andre oversikter over organisasjonsstrukturer som kan være til hjelp i arbeid med arkivmateriale.
- Ved gjengivelse av faktiske forhold og for eksempel organisasjonsstruktur er det nyttet fotnoter med arkivreferanser. Disse referansene kan trolig også være til nytte om en søker dokumenter med ytterligere opplysninger om lignende forhold
- Det tas for gitt at brukere av arkivet behersker tysk språk. Derfor er det ikke forsøkt å oversette tyske betegnelser, titler etc. Det kan imidlertid forekomme at språkbruken ikke er konsekvent. Dette gjelder også for stedsnavn som i teksten kan skrives både som Trondheim/Drontheim, Åndalsnes/Aandalsnes etc.

Tysk organisasjon opprettet i 1938

Organisation Todt ble opprettet i 1938 med sikte på å ta hånd om sivile og militære bygge- og anleggsarbeider i regi av det tyske naziregimet. Den hadde sitt navn etter lederen, den tyske ingeniøren Fritz Todt. Virksomheten til OT ble kraftig utvidet ved utbruddet av 2. verdenskrig. Som så mye annet innen naziregimet, fikk virksomheten et militært preg og ble til dels omtalt som "Tysklands andre hær". Fritz Todt ble i 1940 utnevnt til "Rustningsminister" (*Minister für Bewaffnung und Munition*) og OT ble innplassert som en hovedavdeling i hans departement. Dr. Todt hadde imidlertid flere funksjoner og hadde også titler som: "Der Generalbevollmächtigte für die Regelung der Bauwirtschaft" (gjærne forkortet: "G.B.Bau") og "Der Generalinspektor für das deutsche Strassenwesen".

Fritz Todt døde i 1942, men organisasjonen beholdt hans navn krigen ut. Etter Todts død ble arkitekten Albert Speer utnevnt til rustningsminister og overtok dermed også som OTs overordnede for resten av krigen. Speers stedfortreder ved OTs sentralkontor i Berlin var

Franz Xaver Dorsch som i april 1944 ble utnevnt til OTs sjef. Speers navn ble brukt i betegnelser for sideordnede virksomheter som ”Transportflotte Speer” og ”Transportkorps Speer”, men hovedorganisasjonen beholdt altså navnet etter Fritz Todt.

I løpet av 2. verdenskrig etablerte OT seg med til dels omfattende virksomhet i de fleste land som ble okkupert av Tyskland¹. OTs virksomhet i Norge tok først til fra våren 1942. Før den tid drev imidlertid Reichskommissariat og i en viss grad også OT sin egen byggevirksomhet i Norge.

Etablering av Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr våren 1940

Bare få dager etter at Josef Terboven var utnevnt til Reichskommissar i Norge i april 1940, var hans administrasjon i ferd med å planlegge aktuelle byggevirksomhet i landet.² Det ble bl.a. samarbeidet med Reichsminister Todt i Berlin om å få oversendt tyske ingeniører for å stå for veiarbeid m.v. i Norge.

I første omgang var det aktuelt å reparere krigsskader og deretter å forbedre og bygge nye vei- og jernbanestrekninger for militære behov. Tidlig i juni var en begynt å få oversikt over byggeoppgaver som måtte prioriteres ut fra Wehrmachts behov.³ På samme tid var Terbovens sivile administrasjon i Oslo begynt å ta form med inndeling av Reichskommissariat med avdelinger etc. Når det gjelder de administrative enhetene som er aktuelle for større byggevirksomhet og da spesielt for infrastruktur, tok det imidlertid litt tid før organiseringen fikk en fastere form.

Ifølge én oversikt fantes det pr. 28. mai ”en Abteilung Wirtschaft” med en egen ”Gruppe III Verkehr” som igjen var inndelt i egne ”Referat” med ansvar for bl.a. jernbane, veitrafikk og havnevesen.⁴ Ifølge en annen plansje som trolig er fra samme tid, hadde denne gruppen følgende tre saksfelt: ”Hochbau”, ”Tiefbau” og ”Schiffahrt”.⁵

Tidlig i juni ble det så etablert en egen avdeling i Reichskommissariat med ansvar for byggevirksomhet og samferdsel. Denne avdelingen ble lagt under Hauptabteilung Volkswirtschaft som hadde hovedansvaret for norsk næringsliv. Avdelingens navn var i den første fasen noe uklart ved at en nyttet dels ”Abteilung Bauwesen und Verkehr” og dels

---

¹ Se Quellen 3 og Seidler

² Bericht 27.4.1940 til Terboven fra Leiter der Abteilung Arbeit und Sozialpolitik, OT-arkivet, del 2, He-18, mp 3/8

³ Notat 6.6.1940 RK, Abt. Bauwesen und Verkehr Betrifft: Vortrag bei RK am 5. Juni 1940, OT-arkivet, del 2, He-18, mp. 3/8

⁴ Notat 28.5.1940 frå Der Leiter der Wirtschaftsabteilung v/Otte: Vorläufige Geschäftsweisung für die Wirtschaftsabteilung med vedlagt ca 15 siders hefte med oversikt over organisasjonsstruktur. OT-arkivet, del 2, He-18, mp. 3/8

⁵ Udatert plansje for Reichskommissar med avdelinger og underenheter, OT-arkivet, del 2, He-18, mp. 3/8

”Abteilung Technik und Verkehr” som fra midten av juni synes å ha blitt fastslått som det endelig navnet.⁶

Denne avdelingen ble ledet av ”Oberregierungs- und Baurat” Dr. Heinz Klein.⁷ Etter å ha kommet til Oslo i slutten av mai brukte Dr. Klein trolig de neste par ukene til å bygge opp avdelingen, bl.a. ved å få hentet flere fagfolk fra Tyskland. En viktig medarbeider som tidlig var på plass, var den 31 år gamle juristen Dr. Hans Karl Leistriz.⁸ Han fikk oppgaven med å være Dr. Kleins ”Persönlicher Referent” og stedfortreder og har også satt spor etter seg i arkivet ved å ha skrevet under på en god del dokumenter skapt ved avdelingen.

Fra opprettelsen i juni 1940 hadde Abteilung Technik und Verkehr et overoppsyn med situasjonen for bl.a. kommunikasjonsforhold og ansvaret for Reichskommissariats byggevirksomhet i Norge. Avdelingen hadde behov for spesialisert teknisk personale for å kunne utføre sitt arbeid og utover sommeren søkte de jevnlig om å få overført arkitekter, ingeniører og øvrig personale fra Tyskland til arbeidene i Norge. Denne oppbyggingen synes altså å ha skjedd i nær kontakt med Organisation Todts sentralkontor i Berlin.

Den uklare politiske situasjonen i Norge som oppsto rundt midten av juni 1940 med bl.a. riksrådsforhandlingene, skapte på denne tiden problemer også for den videre oppbyggingen av avdelingen. Det var spesielt muligheten av at Reichskommissariat ble avvirket som skapte usikkerhet.⁹ Dette innebar at det i en periode denne første krigssommeren ble gjort lite for å bygge ut og bemanne bl.a. Abteilung Technik und Verkehr. Denne uklarheten varte imidlertid bare til slutten av juli da det ble klarlagt at Reichskommissariat fortsatt skulle bestå.¹⁰ Dette innebar også at Terbovens ”forbud” mot videre oppbygging av bl.a. Abteilung Technik und Verkehr med personale og kontorutstyr, ble opphevet og arbeidet skjøt fart.

Ledelse av tyskernes byggevirksomhet i Norge før OT ble etablert i landet våren 1942

Fra starten av august 1940 kunne Dr. Klein for alvor starte oppbyggingen av Abteilung Technik und Verkehr. I et notat av 1. august satte Dr. Klein opp ei liste over 31 stillinger som det var påtrengende nødvendig å få besatt og i de følgende månedene økte antall

---

⁶ Forholdene rundt bruken av disse to navna er noe forvirrende og i enkelte dokumenter rundt midten av juni 1940 nyttes de to betegnelsene om hverandre og det forekommer til og med at den ene versjonen er angitt i brevhodet mens det i underskriften på samme dokument brukes den andre versjonen. Slike dokument ligger bl.a. i OT-arkivet, del 2, He-18, mp. 3/8; se for øvrig Paulsen 1969 side 298 der også han omtaler uklarheten om avdelingsnavnet

⁷ Heinz Klein var utdannet ingeniør og før han kom til Norge var han en av Reichsminister Dr. Todts nære medarbeidere i Tyskland. Han hadde bl.a. vært ansvarlig for hele forsyningssystemet ved byggingen av ”Vestvollen”. (Se Paulsen 1969, side 344, note 32)

⁸ Brev 15.6.1940 fra Abt. Technik und Verkehr an den Generalinspektor für das deutsche Strassenwesen, OT-arkivet, del 2, Bb-4, mp. 2 Korrespondanse med myndigheter i Berlin 1940 - 1940 (ca.); internett: http://de.wikipedia.org/wiki/Hans_Karl_Leistriz

⁹ Se Paulsen 1969. Her behandler han denne situasjonen generelt og går spesielt inn på de praktiske problemene som oppsto for Abteilung Technik und Verkehr.

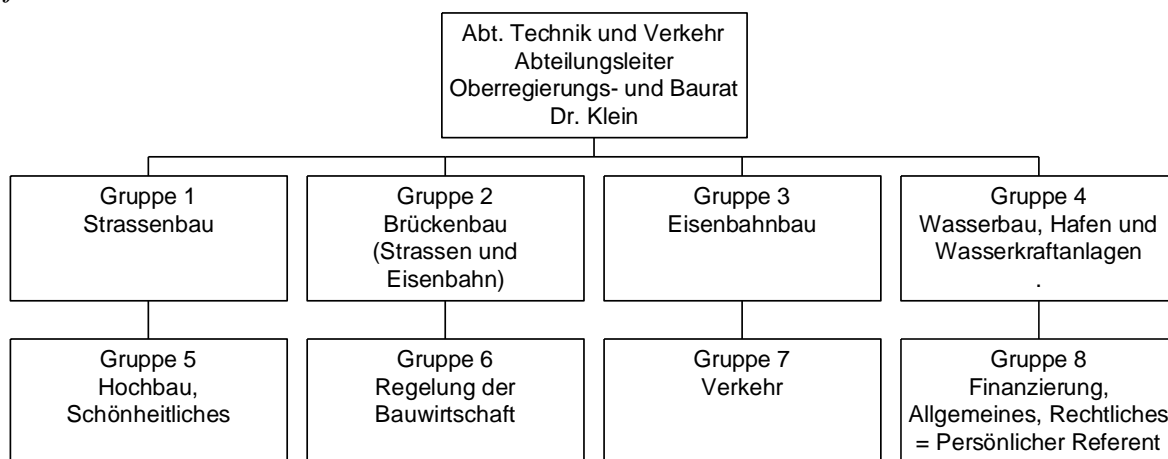
¹⁰ Paulsen 1969, side 338f og andre steder

medarbeidere i avdelingen.¹¹ I begynnelsen av november 1940 var det minst 40 ansatte og i mars 1941 var antallet økt til over 50.¹²

Fra sin etablering i juni 1940 var Abteilung Technik und Verkehr inndelt i åtte ”Gruppen”. Selv om det senere ble foretatt en rekke endringer i denne organisasjonsplanen, var nå likevel en hovedstruktur lagt.

*Organisasjonsstruktur for Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr pr. midten av juni 1940:*¹³

Utover høsten ble denne strukturen noe endret. I november 1940 hadde en fortsatt de samme gruppene nr. 1 og 2 mens gruppene 3, 4, 6 og 8 var borte. Ny gruppe 3 hadde ansvar for ”Baustoffe” mens Hochbau da utgjorde Gruppe 4 og Verkehr Gruppe 5. Dessuten hadde en fått en ny gruppe nr. 6 for Energiwirtschaft, altså ansvarlig for kraftforsyning.¹⁴

Fra august 1940 ble altså bemaningssituasjonen innen Reichskommissariat bedret. Dette innebar også at Abteilung Technik und Verkehr kunne utbygges videre. Flere av avdelingens undergrupper ble i denne perioden kraftig utbygd med spesialiserte enheter for ulike oppgaver. Dette gjaldt bl.a. avdelingens Gruppe Hochbau som pr. 13.1.1941 var inndelt i fem ”Referat” der de fleste igjen var delt i underenheter.

Mens de øvrige ”Gruppen” hadde ansvar for vei-, bro- og kaibygging mv. hadde denne enheten for ”Hochbau” i hovedsak ansvar for husbygging. Fra november 1940 hadde Gruppe Hochbau ansvaret for å overvåke norske myndigheters arbeid med reguleringsplaner for krigsødelagte steder i henhold til ”den vom Generalbauinspektor für die Reichshauptstadt erteilten Richtlinien”.¹⁵ Dessuten hadde gruppen ansvar for bygging av brakker, kontor-, bolig- og lagerbygg for ulike tyske enheter. Hochbau hadde også ansvar for ombygging av

¹¹ Paulsen 1969, side 301

¹² Lister over personell i Abt. Technik und Verkehr 1940-1941, OT-arkivet, del 2, Bb-10. Det er noe uklart om disse listene faktisk omfattet hele avdelingens personale på ulike tidspunkt eller for eksempel bare det som ble regnet som teknisk fagpersonale. Det relative tallforholdet sier likevel noe om tendensen i utviklingen.

¹³ Plansjen er i hovedsak satt opp ut fra opplysninger i notat 14.6.1940 fra Abt. Technik und Verkehr.

v/Persönlicher Referent Dr. Leistritz om kontorbehov for avdelingen. OT-arkivet, del 2, He-18, mp. 3/8;

¹⁴ Opplysninger fra Tätigkeitsbericht for Abteilung Technik und Verkehr 19.-25.11.1940, RK, Ef-13, hefte 81 I

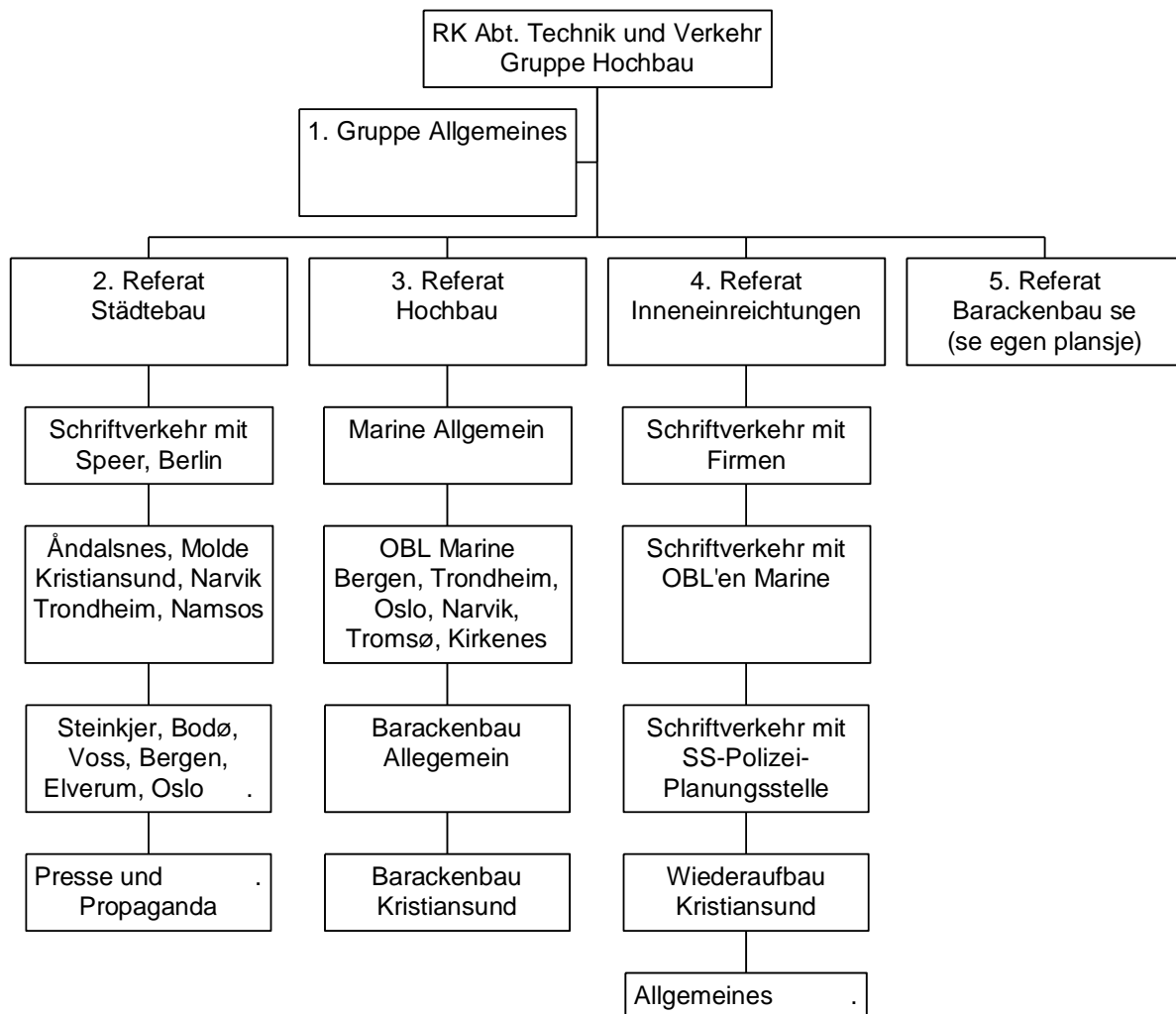
¹⁵ Gruppe Hochbau ble tildelt dette ansvaret i skriv av 12.11.1940 fra Reichskommissar. Årsberetning 1941 for Gruppe Hochbau, OT-arkivet, Del 1, E5b-12

beslaglagte bygninger som skulle nyttes av tyskerne, for eksempel Hurdal Verk som føde- og barnehjem for Abteilung Lebensborn og Skaugum som bolig for Terboven.

Enkelte av Gruppe Hochbaus underenheter - ”Referat” – var igjen inndelt i en rekke underenheter med ulike ansvarsfelt. Dette gjaldt bl.a. ”Referat 5 Barackenbau” som var inndelt i sju underenheter som igjen var ytterligere inndelt. Det er noe uklart i hvilken grad alle disse ulike ”Gruppen”, ”Referate” og videre undergrupper i praksis hadde egen arkivproduksjon eller om arkivdanningen var felles for hele avdelingen. Uansett kan det være verdt å merke seg bruken av latinske tall og romertall som del av betegnelsen på de ulike enhetene. Det er mulig at sammenstilling av disse, kanskje adskilt med skråstrek, er nyttet som en form for arkivkode i dokumenter og på saksmapper og permer i stedet for å nytte fulle navn/betegnelser på administrative enheter. Slike nummereringer endret seg over tid. Derfor bør en merke seg datering for de ulike organisasjonskartene som gjengis her.

*Aktenplan for Abt. Technik und Verkehr, Gruppe Hochbau, pr. 13.1.1941.*¹⁶

Aktenplan for Abt. Technik und Verkehr, Gruppe Hochbau,
pr. 13.1.1941

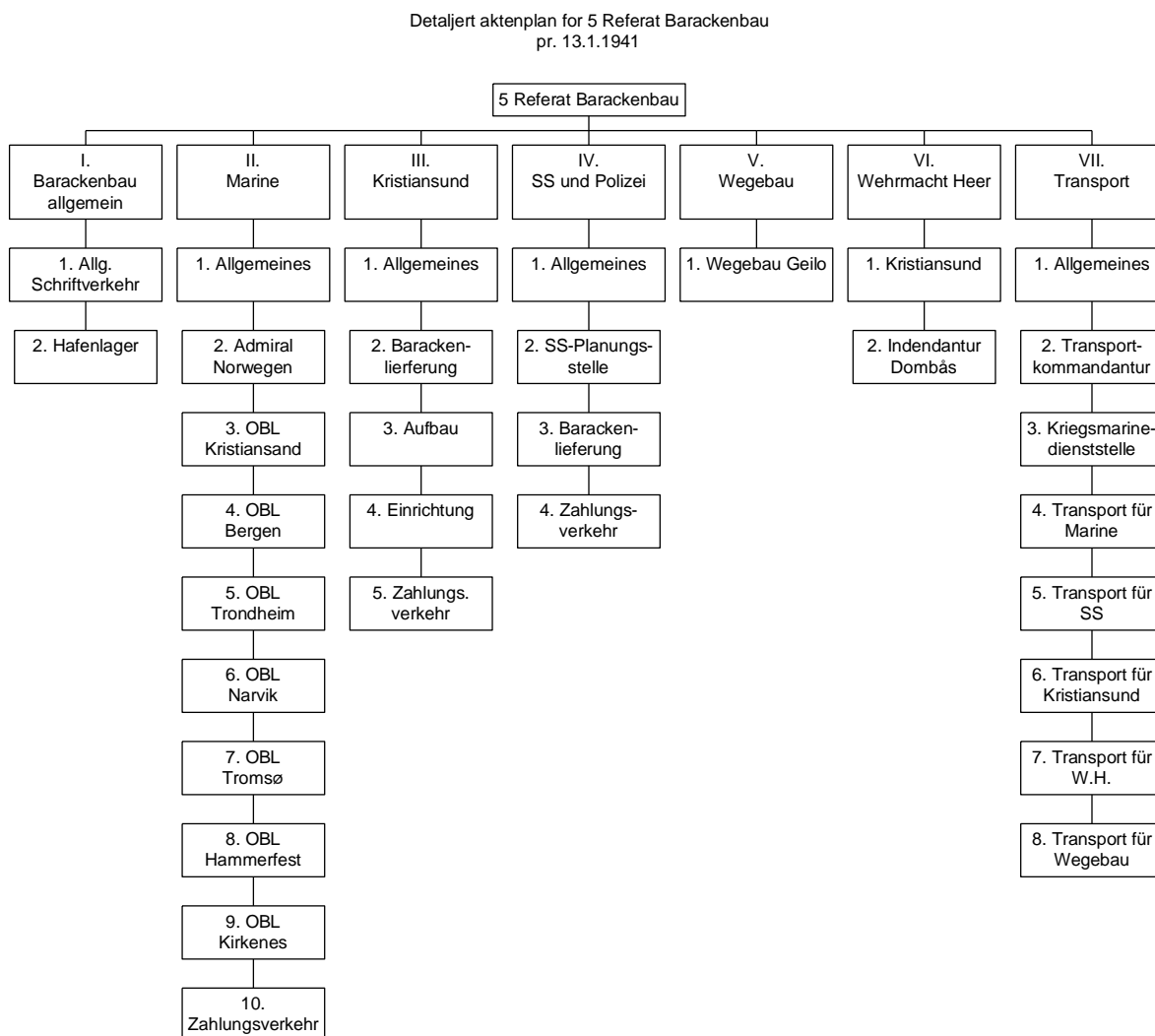
¹⁶ Aktenplan pr. 13.1.1941 for RK, Abt. Technik und Verkehr, Gruppe Hochbau, OT-arkivet, Del 2, He-16

Merknader:

- Under Referat 2 Städtebau er stedsnavna Åndalsnes-Oslo i plansjen fordelt på to ruter. Dette skyldes rent IT-tekniske forhold. I originaldokumentet er stedene ført opp hver for seg.

Underinndeling av Referat 5 Barackenbau er så omfattende at den av praktiske grunner her settes opp i en egen plansje.

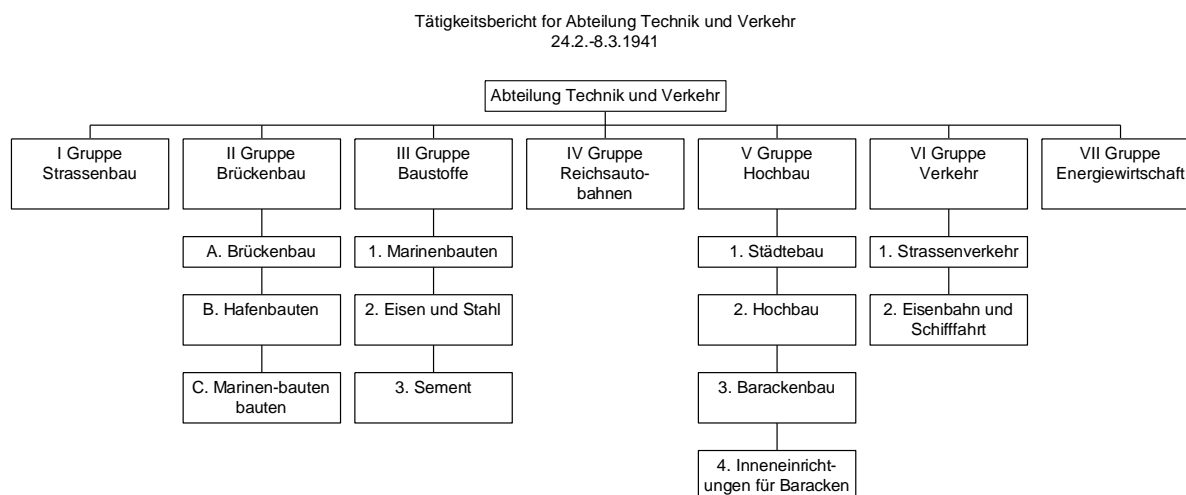
Detaljert aktenplan for 5 Referat Barackenbau

Det er vanskelig å holde oversikt over avdelingens administrative utvikling. Strukturen ble stadig endret ut fra bl.a. krigens gang og skiftende behov for ulike byggearbeidere. I tillegg kan interne stridigheter i det tyske regimet ha påvirket avdelingens virksomhet og struktur. Uansett gir slike plansjer et inntrykk av en omfattende administrasjon som ble etablert under Reichskommissariat på denne tiden. I mars 1941, altså etter trekvart års virksomhet, hadde avdelingen igjen sju grupper, flere med underinndeling.¹⁷

¹⁷ RK, Ef-13, hefte 81-33 Jahresbericht 1941

Avdelingens organisasjonsstruktur ble altså stadig endret ved at grupper og ansvarsområder ble flyttet. Det er trolig ikke noen tilgjengelig samlet oversikt over denne utviklingen, men det er mulig å sette opp noe fakta og utviklingslinjer for en del av de gruppene som var etablert innen våren 1941:¹⁸

- Gruppe ”Strassenbau” og ”Brückenbau” ble trolig begge etablert 10.6.1940.
- Senere opplyses at en ”Baugruppe” også ble opprettet denne dagen. Det er imidlertid noe usikkert om det da menes det som i mars 1941 ble kalt Gruppe ”Baustoffe” eller om denne var identisk med en gruppe som ble opprettet 15.10.1940 med ansvar for ”Baustoffbeschaffung für die Bauten der Abteilung”.
- Gruppe ”Hochbau” ble opprettet noen få dager senere, 14.6.1940.
- Gruppen for ”Reichsautobahnen” ble trolig etablert 12.9.1940
- Gruppen for ”Energiewirtschaft” ble opprettet 15.6.1940

Når det gjelder Gruppe IV Reichsautobahnen, er det mulig at denne enheten skulle representere Ministerialdirektor Eduard Schönlebens ”*Abteilung Reichsautobahnen des Generalinspektors für das deutsche Strassenwesen*” i Norge.¹⁹ Denne enheten var muligens tenkt å skulle ha et hovedansvar for utbedring og nybygging av hovedveien Halden-Oslo-Trondheim og riksvei 50 videre nordover, mens gruppe I Strassenbau hadde et overoppsyn med bygging, utbedring og vedlikehold av andre veier rundt om i landet.

Det var betydelige oppgaver som var blitt gjennomført i løpet av krigens to første år, altså før OTs Einsatzgruppe Wiking ble etablert med egen virksomhet i Norge. Under oppdraget ”*Bauten für Küstenbefestigung Norwegens*” ble det f.eks i årene 1940 og 1941 bygd 767

¹⁸ RK-arkivet, Ef: Hauptabteilung Technik, Pk. 2: Abteilungsleiter, 1940-42

¹⁹ Quellen- bind 1&2, side 27. Også her sies det at oppgavene til denne tyske enheten ”*bisher nicht völlig geklärt ist, jedoch – nach Auskunft von Herrn Schönleben – Planung und Projektierungen auf dem Gebiet des norwegischen Strassenwesens umfasste*”. Arkitekten Eduard Schönleben var for øvrig en nær medarbeider av Fritz Todt og etter Todts død i 1942 ga Schönleben ut ei minnebok om ham. Se Internett: http://de.wikipedia.org/wiki/Eduard_Schönleben

brakker mens det var reist 1860 brakker som nødboliger for nordmenn som hadde mistet sine hjem ved krigshandlingene i 1940.²⁰ I løpet av krigens to første år hadde avdelingen også stått for bygging av til sammen 474 km nye veier foruten at lange veistrekninger var utvidet fra ett til to kjørefelt.

I en foreløpig organisasjonsplan for Reichskommissariats Wirtschaftsabteilung fra slutten av mai 1940 var ansvarsfeltet ”Verkehr” ført opp som én av åtte grupper under Abteilung Wirtschaft.²¹ Her var gruppe Verkehr igjen inndelt i seks Referat: 1. Allgemeine Verkehrsfragen, 2. Seeschiffahrt, 3. Küsten- und Fjordschiffahrt, 4. Eisenbahn, 5. Strassenverkehr (Nahverkehr) 6. Hafenumschlag.

Noen uker senere ble det altså likevel bestemt at Verkehr sammen med Technik skulle utgjøre en egen Abteilung Technik und Verkehr under Hauptabteilung Volkswirtschaft. Store deler av byggevirksomheten gjaldt riktignok bedring av kommunikasjonsforholdene i landet. Likevel kan denne sammenstillingen av på den ene side ansvar for ulike byggevirksomheter og på den annen side ansvar for landets samferdselsforhold, synes noe kunstig. Sommeren 1941 ble da også avdelingen delt i to.

Det er fortsatt uklart nøyaktig når ”Abteilung Technik und Verkehr” formelt ble delt i to ved at det ble opprettet to nye avdelingene ”Abteilung Technik” og ”Abteilung Verkehr” under Hauptabteilung Volkswirtschaft, men i praksis skjedde det trolig rundt juni-juli 1941. Det finnes for eksempel flere brev stilet til Abteilung Technik und Verkehr i juni der ”und Verkehr” er overstrøket med penn. Samtidig var noen slike brev påført stempel med avdelingens fulle navn. Utover sensommeren og høsten 1941 forsvant imidlertid navnet Abteilung Technik und Verkehr ut av bruk.²²

En gang i løpet av sommeren 1941 synes det altså å ha skjedd en omorganisering der Abteilung Technik und Verkehr ble splittet i to nye avdelinger under Hauptabteilung Volkswirtschaft. På denne tiden fikk Reichskommissariats avdeling med ansvar for byggevirksomhet også tildelt en del nye ansvarsfelt:²³

- Den 26.6.1941 bestemte Terboven at Abteilung Technik und Verkehr skulle ha ansvaret for kontakt med *Generalbevollmächtigten für die Regelung der Bauwirtschaft im Reiche*, (G.B.Bau), som hadde et ansvar for sentral styring og bruk av arbeidskraft. Det var Fritz Todt som hadde denne stillingen i Berlin.
- Den 1.8.1941 ble *Die Gruppe Bauwirtschaft* etablert med ansvar for bl.a. å sikre tilgang til materialer, ”den Arbeitseinsatz zu regeln und die Lohn- und Preisverhältnisse zu überwachen”. m.v.

---

²⁰ Angaben für den Führerbericht for Hauptabteilung Technik, datert 9.3.1942, RK-arkivet, Ef-2

²¹ Notat 28.5.1940 frå Der Leiter der Wirtschaftsabteilung v/Otte: Vorläufige Geschäftsweisung für die Wirtschaftsabteilung, OT-arkivet, Del 2, He-18, RK Technik und Verkehr mp. 3/8 Organisation I

²² Se flere eksempler i RK, Ef-2

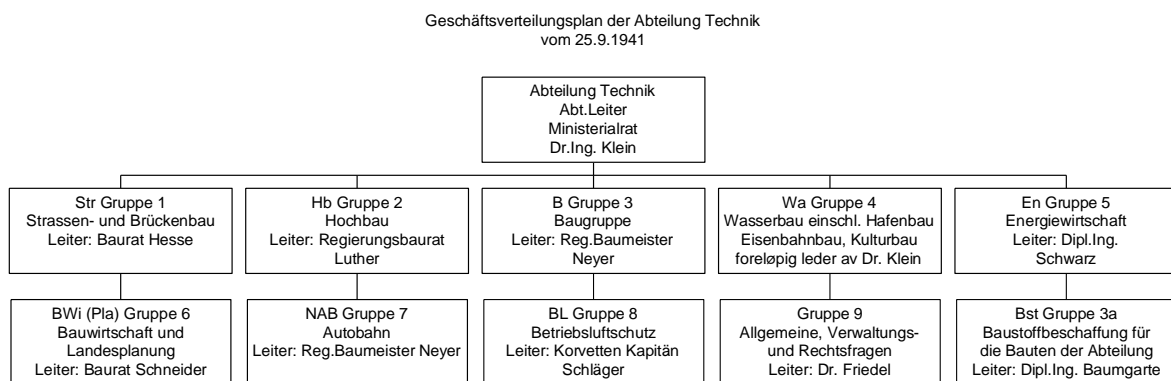
²³ Beretning datert 14.4.1942, RK, serie Ef: Hauptabteilung Technik, Pkt. 2: Abteilungsleiter, 1940-42, Gruppe Bauwirtschaft (BWi)

- Den 8.9.1941 utnevnte Terboven en *Bevollmächtigten für die Bauwirtschaft in Norwegen*.

Abteilung Verkehrs arbeidsfelt gjaldt altså ulike sider ved samferdsel mer enn ren byggevirksomhet. I og med at vi her er opptatt av forløperne for OTs byggevirksomhet i Norge er det derfor mindre aktuelt å følge denne avdelingens videre virke her mens vi skal følge Abteilung Techniks virksomhet noe videre fram.

Abteilung Technik beholdt Dr. Klein som leder og hadde i slutten av september 1941 en hovedstruktur som besto av ti grupper der flere også var utbygd med underliggende administrative enheter.

Geschäftsverteilungsplan der Abteilung Technik vom 25.9.1941²⁴

Nå etter omorganiseringen var naturlig nok den tidligere gruppen for ”Verkehr” fjernet. Videre er de tidligere to gruppene for Strassenbau og Brückenbau en gang siden mars 1941 blitt slått sammen til en gruppe. Av nye grupper er gruppe 9 for Betriebsluftschutz, som trolig var formelt opprettet 1.3.1941, og gruppe 6 med ansvar for Bauwirtschaft und Landesplanung som var blitt opprettet 1.8.1941.²⁵

Foruten gruppenummer er det i organisasjonsplanen pr. 25.9.1941 angitt ”Aktenseizhen” i form av bokstavkode for hver gruppe. Dessuten er gruppeledernes navn og titler oppgitt. Dette er opplysninger som kan være til nytte ved bruk av arkivmaterialet bl.a. for å identifisere avsender og/eller mottaker av brev som kan ha kommet på avveie i forhold til sin opprinnelige arkivsammenheng.

I de to årene fra våren 1940 til våren 1942 sto altså Reichskommissariat for ledelse av en rekke byggeprosjekter i Norge og bygde opp et administrativt apparat for å lede dette arbeidet. I denne perioden var imidlertid enkelte byggeprosjekter i Norge i praksis også blitt ledet fra Organisation Todts sentralkontor i Berlin. Dette gjaldt bl.a. arbeidet med byggingen av u-

²⁴ OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. Personaloversikter og organisasjon (Nr. 89-II)

²⁵ RK-arkivet, serie Ef: Hauptabteilung Technik, Pkt. 2: Abteilungsleiter, 1940-42. Grunnen til at gruppe 9 for Betriebsluftschutz ikke var med i plansjen ut fra Tätigkeitsbericht for tiden 24.2.-8.3.1941, var trolig rent praktisk ved at det da var lite å rapportere om gruppens virksomhet idet den var opprettet midtveis i denne to-ukers rapportperioden.

båtbunkerer DORA 1 i Trondheim. Dette oppdraget påtok Organisation Todt seg tidlig i 1941 og arbeidet ble trolig ledet direkte fra Berlin ved enheten OT-Nord som i august 1941 også etablerte en egen Oberbauleitung i Trondheim for å administrere arbeidet.²⁶ Organisation Todt var altså på sett og vis representert i Norge både ved å påta seg oppdrag direkte og ved å avgi personell til Reichskommissariats byggevirksomhet, men uten å etablere en egen landsdekkende administrasjon. Fra vinteren 1942 ble det imidlertid mer aktuelt at OT gikk tyngre inn med egen virksomhet i Norge.

Organisation Todt etablerte seg med egen virksomhet i Norge fra 1942

Krigens utvikling vinteren 1941-42 tvang fram en endring i den tyske strategiske holdningen fra offensiv til mer defensiv. Etter angrepet på Sovjet i juni 1941 fikk tyskerne raskt problemet bl.a. på Murmanskfronten. Dette var trolig noe av bakgrunnen for at Hitler i oktober 1941 befalte Reichsminister Todt, i egenskap av Generalbevollmächtigter für die Regelung der Bauwirtschaft, å sørge for å få utført krigsviktige byggearbeider i Norge.²⁷

I sin ordre til Dr. Todt sa Hitler at: *”Die Durchführung der von mir für Norwegen angeordneten Baumassnahmen ist kriegsentscheidend. Sie müssen daher mit allen Mitteln und in der kürzesten zur Durchführung notwendigen Zeit beendet werden.”* Pålegget om å oppnå målet *”mit allen Mitteln”* skulle senere vise seg å bli fulgt opp bl.a. ved utstrakt bruk av tvangsarbeid. Det var følgende oppgaver Hitler anså som avgjørende for krigen å få utført:

- Permanente festningsverk
- Forlengelse av riksvei 50 med vintersikring fram til Lakselv og bygging av en vintersikker forbindelse til ”Eismeerstrasse”.
- Bygging av flyplasser
- Enkeltporet jernbaneforbindelse fra Mo over Fauske-Narvik til Kirkenes, prioritert strekning til Narvik og forbindelse mellom området Nordreisa-Alta og Kirkenesområdet
- U-båtbaser i Trondheim og Bergen med bombesikre dokker og bygging av en tørrdokk for større skip
- Byggeprogram for økning av aluminium- og magnesiumproduksjon

---

²⁶ Se for eksempel manus for OT-leders foredrag 21.7.1943 om virksomheten i Trondheim med historikk tilbake til våren 1941, i: Quellen, bind 1-2 side 541; Om etableringen av Oberbauleitung, se: Quellen, bind 3 side 27. På side 261 ff synes Böhm å ha misoppfattet og blandet sammen virksomheten til Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr og Organisation Todt. Böhm sier også at betegnelsen ”OT-Nord” på et ”nicht bekannten Termin in ’Einsatz Wiking’ geändert”, men det synes noe uklart om han da snakker om arbeid ledet direkte fra OT-Berlin eller om det kan tenkes at Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr også kan ha nyttet for eksempel betegnelsen ”Einsatz Wiking” om noe av sin virksomhet og at Böhm blander dette sammen. Franz W. Seidler sier på sin side at de første enhetene fra OT allerede våren 1940, før krigshandlingene var over i juni, ble sendt til Trondheim for å forberede bygging av u-båtbunkere etter mønster fra bombesikre bunkere ved kanalkysten, se Seidler, s. 54

²⁷ Seidler, s. 54; Andre steder hevdes det at OT først i tidlig i mars 1942 ble gjort kjent med planene om storstilte byggearbeider i Norge, se for eksempel Quellen, 1&2, s. 27

Etter Hitlers klare ordre i oktober 1941 startet arbeidet med å planlegge de omfattende oppgavene. OTs sentralkontor i Berlin satte i gang med forberedelsene til å etablere seg i Norge.²⁸ Det ble etablert en "Einsatzstab Wiking" som sto for dette arbeidet. Forberedelsene hadde altså høy prioritet og allerede 1. april 1942 kunne OT etablere seg med egen virksomhet i Norge ved at Einsatzgruppe Wiking med sin leder Ministerialrat Willi Henne ankom Norge og opprettet sitt hovedkontor i Oslo.²⁹

OTs etablering med egen virksomhet i Norge hadde altså sin bakgrunn i at tyskerne fra denne tiden la økt vekt på Norges strategiske betydning. I krigens to første år hadde det også foregått en del byggearbeider i tysk regi. Hensikten hadde da stort sett vært å utbedre krigsskader og å utføre de byggearbeider som ble ansett som nødvendige innen den strategiske betydning som tyskerne da tillia Norge. Det var betydelige oppgaver som var blitt gjennomført i denne perioden. Etableringen av Einsatzgruppe Wiking fra våren 1942 innebar imidlertid en kraftig opptrapping av den tyske byggevirksomheten i Norge. Også organisatorisk innebar etableringen av Einsatzgruppe Wiking en del endringer i den sivile, tyske administrasjonen i Norge.

Kort tid etter at OTs Einsatzgruppe Wiking etablerte seg i Oslo med Willi Henne som leder, ble det også lederskifte i Reichskommissariats Abteilung Technik. Dette skjedde ved at Dr. Klein ble byttet ut med Willi Henne som avdelingsleder. Dermed kom altså Henne i en dobbel lederposisjon som leder både for OTs virksomhet i Norge og som avdelingsleder i Reichskommissariat.³⁰

Willi Henne fikk tittel som Ministerialrat da han ble leder av OTs Einsatzgruppe Wiking i Oslo fra 1. april 1942. Før det var han en av Fritz Todts nære medarbeidere og hadde arbeidet for ham tilbake til 1938. Nå fikk han altså sentrale posisjoner i organiseringen av tysk byggevirksomhet i Norge, posisjoner han skulle beholde til krigens slutt tre år senere.

Også Reichskommissariats avdeling for byggevirksomhet ble sterkt berørt av den økte prioritering av tunge byggeoppdrag i Norge på denne tiden. Pr. 1. april 1942 besto avdelingen av ti faggrupper.

---

²⁸ Det er noe uklart når OTs sentralkontor i Berlin ble kjent med Hitlers ordre og når de startet forberedelsene. Ifølge Seidler, s. 54 ga Hitler sin befaling til Reichsminister Todt i oktober 1941, noe som må oppfattes som at også OT fikk oppdraget da. Ifølge Quellen, bind 1&2, s. 27 ble OT først kjent med oppdraget i mars 1942. Denne uklarheten er nå ikke undersøkt nøyere, men eventuelle kilder for opplysninger befinner seg trolig i Tyskland.

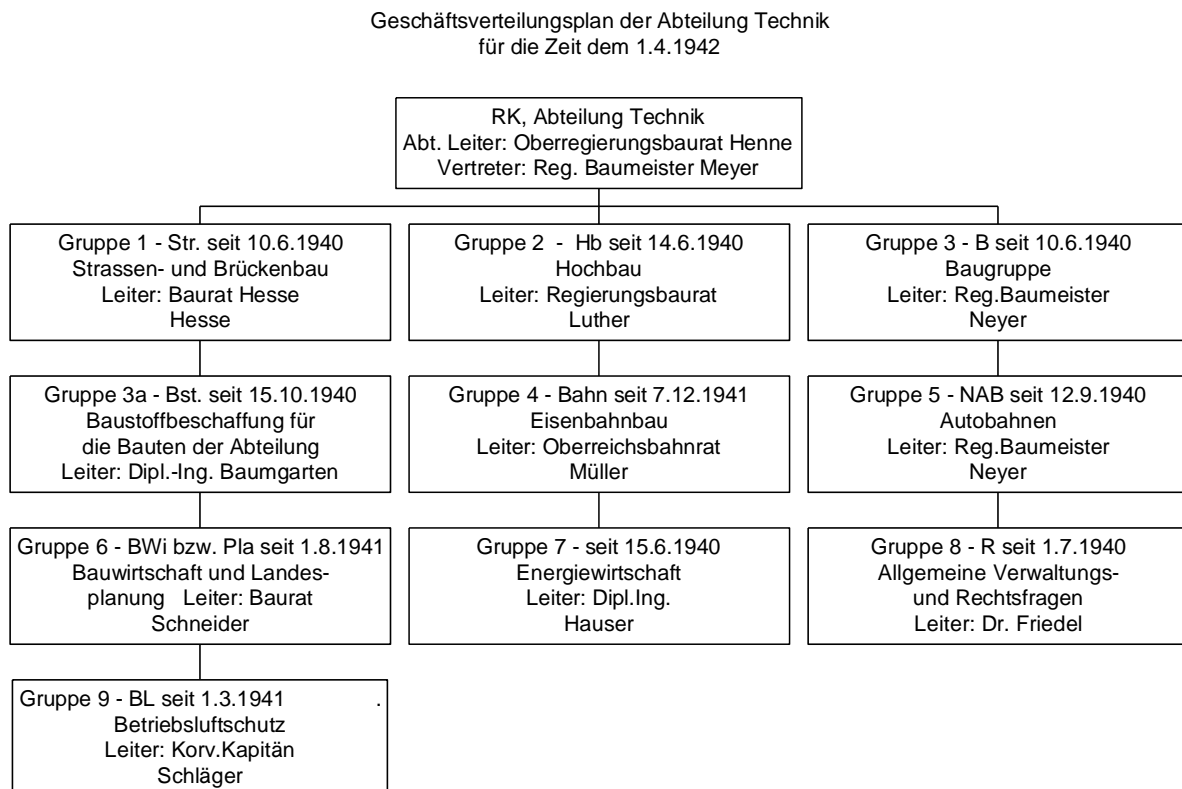
²⁹ Willi Henne 1907-1977 var tysk bygningsingeniør og hadde siden 1938 vært en nær medarbeider av Fritz Todt i sitt arbeid med vestvollen. Se internett: http://de.wikipedia.org/wiki/Willi_Henne

³⁰ Internett: http://de.wikipedia.org/wiki/Willi_Henne; Bohn, side 179 og andre steder; Quellen, bind 1&2, side 27f. Den nøyaktige datoen for når Henne overtok som leder av Hauptabteilung Technik er uklar. Noen steder er han oppført som leder pr. 1. april 1942 mens det andre steder hevdes at han først overtok 1. juli 1942. Det kan også tenkes at han formelt sett overtok 1. april, men at etableringen og omorganisering tok noe tid slik at den reelle datoen var 1. juli.

Den 1. april 1942 ble imidlertid Reichskommissariats Abteilung Technik flyttet ut av Hauptabteilung Volkswirtschaft og omgjort til en egen Hauptabteilung Technik.³¹ Dette var et uttrykk for den økte betydning som nå ble tillagt de store byggearbeidene i Norge og denne nye hovedavdelingen skulle behandle alle spørsmål som i vid forstand angikk teknikk og bygningsmessige forhold.³² Samtidig innebar det altså at Henne, som overtok som leder for Hauptabteilung Technik, i sitt virke i Reichskommissariat var direkte underlagt Terboven.

*Geschäftsverteilungsplan der Abteilung Technik für die Zeit vor dem 1.4.1942:*³³

Merknad:

- Bokstavene bak gruppenummeret er gruppens "Referatsbezeichnung" som muligens kan være nyttig på saksmapper og dokumenter. I oversikten angis ytterligere

³¹"Die Abteilung Technik ist mit Datum vom 1. April 1942 zur 'Hauptabteilung Technik' erhoben worden." Brev 11.4.1942 fra Abt. Technik til die Hauptabt. Für Volksaufklärung und Propaganda. RK-arkivet, Ef-2. I noen dokumenter omtales Hauptabteilung Technik allerede i januar 1942 og det kan tenkes at datoen 1. april mer var en formalisering av en faktisk endring som hadde skjedd noe tidligere, men dette er uklart. Se for eksempel dokumenter i: RK-arkivet, Ef-13, Hefte 81 H.abt. Technik 1941-42 NB Tätigkeitsberichte. Det er hevdet at Dr. Klein lenge hadde ønsket å bli utnevnt til leder for en Hauptabteilung Technik (se Bohn s. 179). Kanskje han tok i bruk dette navnet på avdelingen før det formelt var vedtatt?

³² Bohn, s. 179

³³ RK, serie Ef: Hauptabteilung Technik, Pkt. 2: Abteilungsleiter, 1940-42.

Referatsbezeichnungen for underliggende Referate, men av plasshensyn tas de ikke med her

- Tidsangivelsen gjelder trolig når gruppene ble opprettet. I oversikten angis flere slike tidsangivelser, og navn på ansvarlige ingeniører etc., for referat/saksfelt innen gruppene, men heller ikke de tas her med.

Det var ikke bare Willi Henne som satt på to stoler som Einsatzgruppe Wikings leder og samtidig som leder for Reichskommissariats Hauptabteilung Technik. Dette gjaldt også minst tre av hans nærmeste medarbeidere. Om vi går fram til sommeren 1944 finner vi for eksempel i Reichskommissariats Hauptabteilung Technik de tre avdelingslederne: Prov.Ob.Baurat Hesse, Oberreichsbahnrat Spangenberg og Dr.-Ing. Parzich som på samme tid fungerte som avdelingsledere med tilsvarende arbeidsfelt og titler ved OTs sentralkontor i Oslo.³⁴ For å unngå forvekslinger, er det greit å være oppmerksom på slike forhold.

I tillegg til å være leder for OT i Norge og for RKs Hauptabteilung Technik var Willi Henne også representant for "*Der Generalbevollmächtigte für die Regelung der Bauwirtschaft*" (G.B.Bau). I denne posisjonen beskjeftiget han seg også med den sentrale styringen og bruken av arbeidskraft i Norge, også for rent norske, sivile byggearbeider. G.B.Baus virke i Norge har også etterlatt seg en god del arkivmateriale som nå ligger sammenblandet inn i OT-arkivet. I denne sammenheng går vi imidlertid ikke videre inn på funksjonene til G.B.Bau.

Den nye Hauptabteilung Technik fikk ganske andre funksjoner enn hva Abteilung Technik hittil hadde hatt. Mens Abteilung Technik også hadde hatt ansvar for de praktiske sidene ved organisering, planlegging og gjennomføring av de ulike byggeoppgavene rundt om i landet, ble dette nå for en stor del overtatt av OT samtidig som arbeidernes omfang økte sterkt. Mens avdelingen ble gjort om til en hovedavdeling, fikk den altså et mindre ansvarsfelt. Resten av krigen hadde Hauptabteilung Technik trolig mer politiske og samordnende funksjoner for byggearbeider i Norge. Selv om avdelingen formelt var en Hauptabteilung, var den såpass liten og uviktig at den likevel ikke ble regnet blant de sentrale hovedavdelingene innen Reichskommissariat.³⁵

Store deler av det organisatoriske apparatet med ulike typer fagpersonell etc. ble også overflyttet fra Reichskommissariats tekniske avdeling til OT. Det er ikke klarlagt nøyaktig når og hvordan dette skjedde, men enkelte trekk ved arkivmateriale viser en slik overgang. Dette framgår bl.a. av bevarte kopibøker for Gruppe Hochbau fra 1942.³⁶ Det synes her som om brev fram til omlag midten av september 1942 er stemplet "*Der Reichskommissar für die bes. norw. Gebiete, Hauptabteilung Technik, Gruppe Hochbau*" mens mange brev etter denne tiden er stemplet: "*Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking, Gruppe Hochbau*". Det er ikke noe klart skille ved en bestemt dato, men i dette tilfellet virker det altså som om Gruppe

³⁴ Brev 31.7.1944 med Geschäftsverteilungsplan der Hauptabteilung Technik pr. 15.7.1944, OT-arkivet, Del 2, Hh-1mappe Organisasjonsplaner (nr. 89-VI) 1943-44; Geschäftsverteilungsplan for OT pr. 15.7.1944, OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. Geschäftsverteilung (nr. 89 IV) 1942-1944

³⁵ Se: Håndbok for Riksarkivet, side 482f;

³⁶ OT-arkivet, Del 2, Serie Hfc-49-50

Hochbau som sådan en gang i midten av september 1942 ble flyttet inn i OT. Det er dermed mulig at denne overføringen av ansvarsfelt fra Hauptabteilung Technik til OT i praksis fant sted i tiden etter at Willi Henne overtok som avdelingsleder fra 1. juli 1942.³⁷

Hauptabteilung Technik synes altså i løpet av de neste månedene å ha avgitt store deler av sin virksomhet til OT-Einsatzgruppe Wiking. Det var da også naturlig at entreprenørorganisasjonen OT overtok hovedansvaret for den mer operasjonelle virksomheten med planlegging og gjennomføring av konkrete byggeoppgaver mens Reichskommissariats avdeling resten av krigen trolig begrenset seg til de mer politiske sidene ved denne virksomheten.

Når det gjelder arkivmateriale, virker det som om deler av materialet skapt ved Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr i tiden 1940-41 og Abteilung Technik i 1941-42, fulgte med da store deler av avdelingen sommeren 1942 ble overført fra Reichskommissariat til OT-Einsatzgruppe Wikings hovedkontor i Oslo. Derimot synes ikke noe særlig av materiale skapt av Reichskommissariats Hauptabteilung Technik i tiden 1942-45, å ha havnet i OT-arkivet.³⁸

Idet arkivmateriale skapt ved Hauptabteilung Technik i hovedsak ikke synes å ha havnet i det arkivet som her omtales OT-arkivet, er dette ikke plassen for å følge den videre utviklingen av denne hovedavdelingen i Reichskommissariat. For å avslutte gjennomgangen av relevante trekk ved utviklingen av avdelingen som sto for byggevirksomhet i regi av Reichskommissariat i krigens to første år, viser vi imidlertid til organisasjonsstrukturen for Hauptabteilung Technik to år senere, i juli 1944.

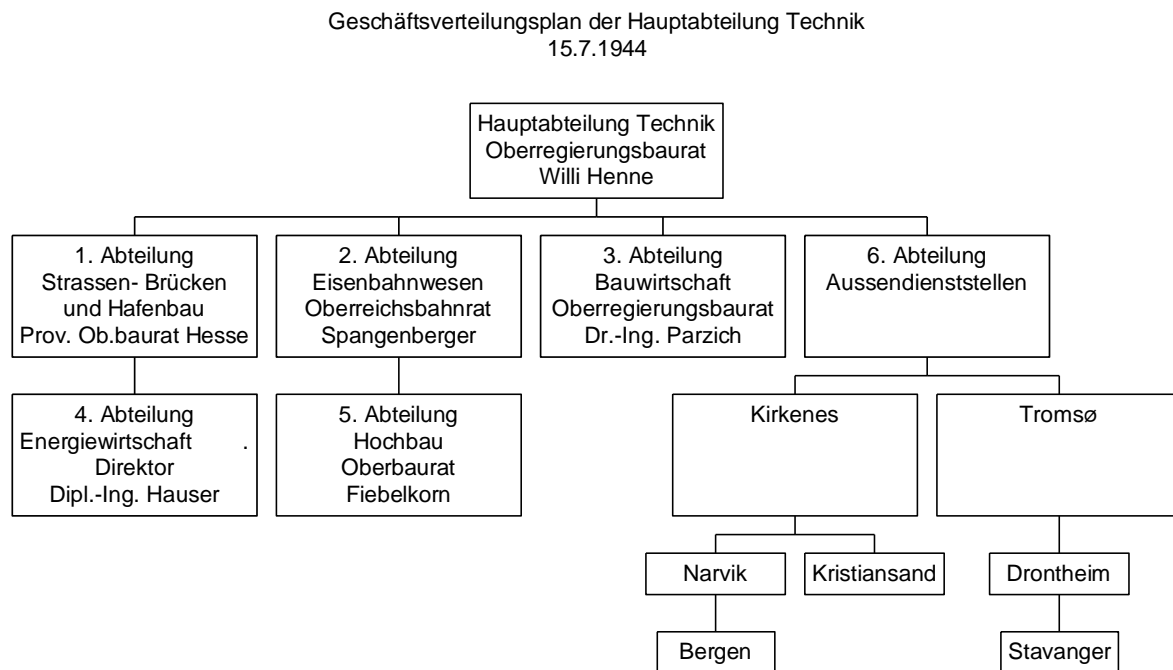
Antall avdelinger i storavdelingen var nå redusert til seks og lederne for de fem fagavdelingene var alle samtidig ledere for tilsvarende administrative enheter ved OTs hovedkontor i Oslo på om lag samme tid. Også slike forhold tyder på at denne administrative enheten i Reichskommissariat som formelt sett var en hovedavdeling, førte en heller beskjeden tilværelse i de tre årene den eksisterte fra 1942 til krigens slutt.

---

³⁷ Fra 30.9.1942 ble hele Hauptabteilung Techniks struktur av regionale og lokale byggeadministrasjoner overført til OT. Det er mulig at dette også var datoen for tilsvarende overføring for den sentrale administrasjonen fra RK til OT. OT-arkivet, Del 2, Hfa-25, mp 7/7, Brev 20.9.1942 fra RK til samtlige Oberbauleitungen

³⁸ I RK-arkivet finnes arkiv etter Hauptabteilung Technik i serie Ef. Her finnes forøvrig også noe materiale skapt av Abteilung Technik und Verkehr og Abteilung Technik.

Geschäftsverteilungsplan der Hauptabteilung Technik pr. 15.7.1944³⁹

Einsatzgruppe Wikings hovedkontor i Oslo i tiden 1942-1945

Bakgrunnen for at OT etablerte seg med egen virksomhet i Norge i 1942 var den økte strategiske betydningen tyskerne tillia Norge fra denne tiden. Fronten mot Sovjet skapte prekärt behov for utbygging av jernbane- og veiforbindelse nordover gjennom Norge for å sikre transport av tropper og forsyninger. Samtidig gjorde USAs inntreden i verdenskrigen at frykten for alliert invasjon mot norskekysten skapte et økt tysk behov for å etablere et festningsanlegg langs kysten.

De byggearbeidene som nå skulle gjennomføres, var da også av ganske andre dimensjoner enn hva Reichskommissariats byggeavdeling hittil hadde stått for. Organiseringen av disse arbeidene krevde naturlig nok også en styrket administrasjon i forhold til hva som hadde vært tilfelle ved Reichskommissariats byggeavdeling i krigens to første år. Dette ble sikret dels ved at personale ble overført fra Reichskommissariats Abteilung Technik og dels ved at nytt fagpersonale ble hentet fra Tyskland.

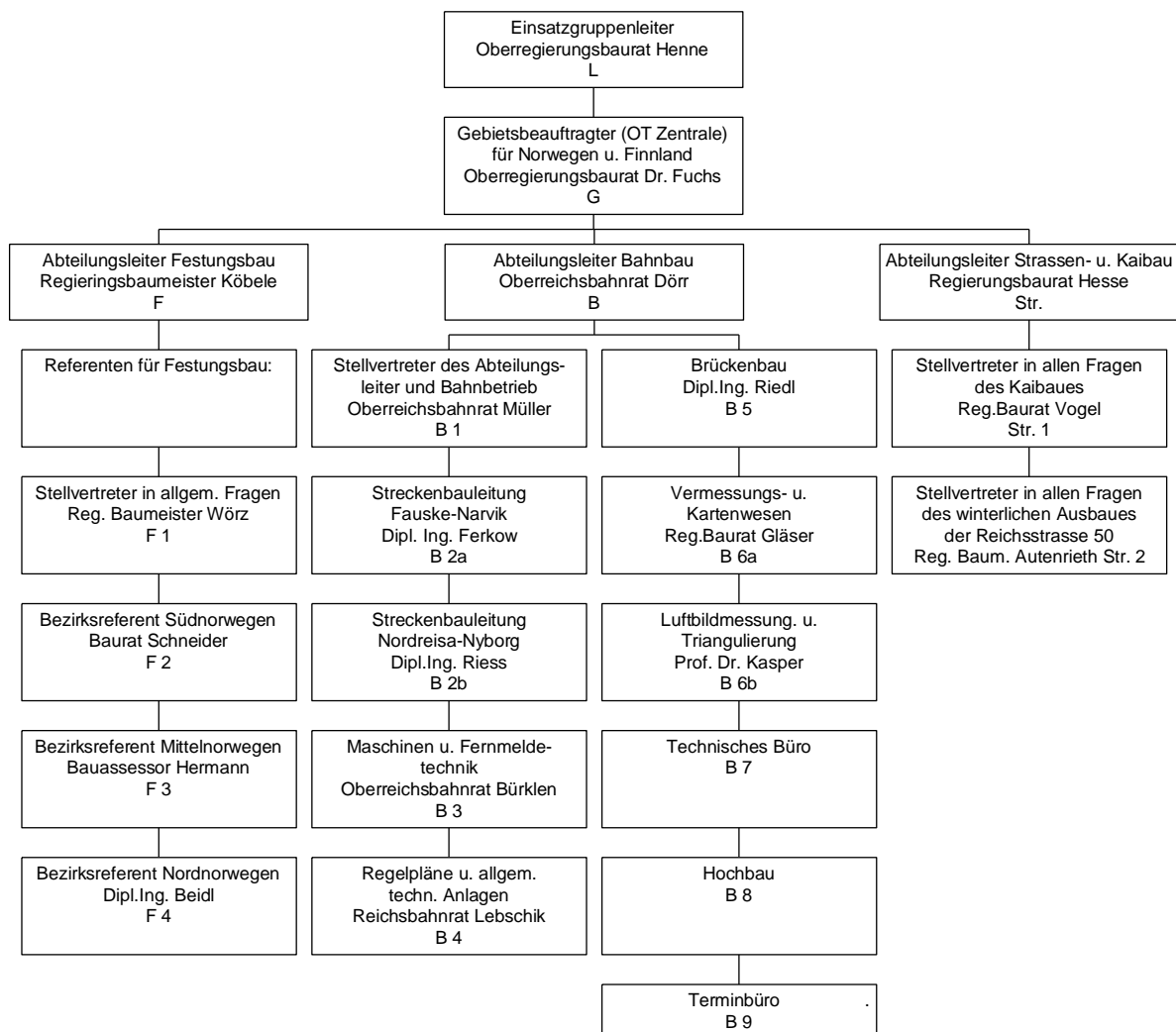
Gjennom de neste tre årene gjennomgikk Einsatzgruppe Wikings hovedkontor i Oslo stadige omorganiseringer. Disse skjedde på bakgrunn av bl.a. forhold som krigens utvikling med endrede prioriteringer, at visse oppgaver ble ferdigstilt eller avbrutt og ved at nye funksjoner ble lagt til eller fjernet.

³⁹ Brev 31.7.1944, OT-arkivet, Del 2, Hh-1, Mappe "Organisasjonsplaner (Nr. 89-VI) 1943-44",

Her skal vi vise en del hovedtrekk i denne utviklingen ved å presentere hovedtrekkene i den administrative strukturen ved hovedkontoret på ulike tidspunkt. Også her tas i en viss utstrekning med navn på avdelingsleder, nummer/bokstav for ulike administrative enheter og aktuelle ”Aktenzeichen” som kan være til nytte for å identifisere arkivskapere m.v. ved bruk av arkivmateriale.

I midten av juli 1942, altså drøye tre måneder etter at Einsatzgruppe Wiking formelt var etablert i Norge, hadde hovedkontoret fått etablert en organisasjonsstruktur med det som synes å ha vært over 30 administrative enheter. Strukturen var todelt ved at en hadde tre avdelingsledere, hver med underliggende enheter, og dernest til sammen 15 ”Hauptreferenten” som ledere av hver sine administrative enheter.

Geschäftsverteilung Einsatzgruppe Wiking pr. 15. Juli 1942⁴⁰

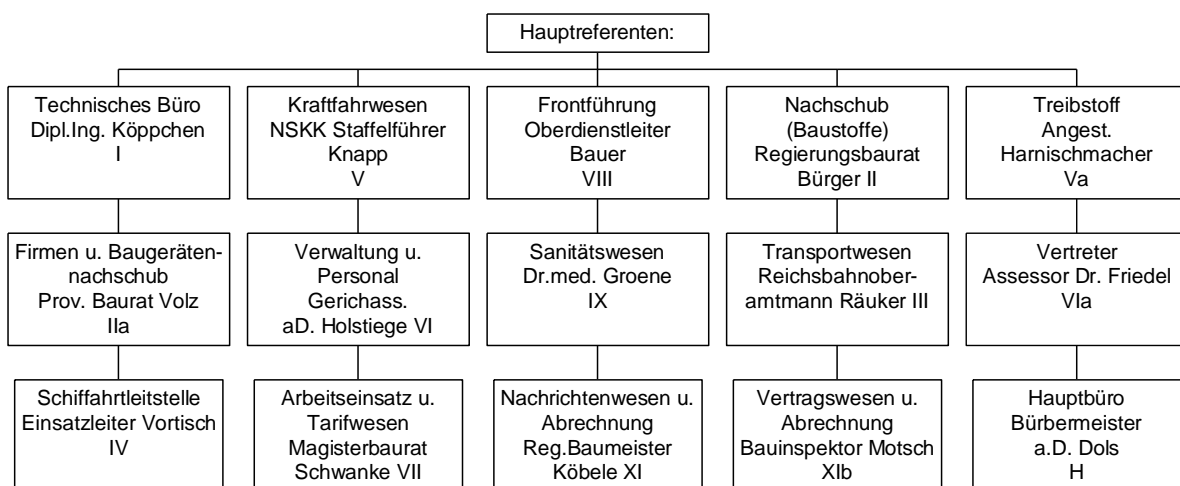
⁴⁰ Notat med to siders oversikt over enheter som her er ført inn i to plansjer. OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. Geschäftsverteilung (nr. 89 IV) 1942-1944,

De tre avdelingslederne ledet det som fra våren 1942 framsto som de arbeidsområdene som nå hadde topprioritet for denne nyetablerte OT-enheten i Norge, nemlig ”Festungsbau”, ”Bahnbau” og ”Strassen- und Kaibau”. Hvert av disse områdene hadde igjen underenheter som dels var geografisk bestemt og dels gjaldt spesifiserte saksfelt. Her er det også verdt å merke seg at én av de tre lederne nå fikk ansvaret for en egen avdeling for jernbanebygging. Som vi tidligere har sett, ble det etablert en tilsvarende avdeling ved Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr sommeren 1940. Ettersom det likevel ikke ble noen storsatsing på jernbanebygging da, synes avdelingen raskt å ha blitt avvirket og ikke gjenopprettet før nå to år senere og da ved OTs hovedkontor i Norge.

I organisasjonsoversikten fra juli 1942 er ”Gebietsbeauftragter (OT-Zentrale) für Norwegen und Finland, Oberregierungsbaurat Dr. Fuchs” oppført like under Willi Henne. Det virker imidlertid som om han ganske raskt forsvant fra OT i Norge og det er mulig at han hadde hatt ansvar for kontakten med OTs sentralkontor i Berlin under arbeidet med Etablering av Einsatzgruppe Wikings administrasjon i Oslo i løpet av våren og sommeren 1942.

I tillegg til de tre avdelingslederne med sine underliggende enheter, var det altså etablert 15 Hauptreferenten som synes å ha fått ansvar for hver sine saksområder som var av mer generell karakter på tvers av de tre avdelingsledernes ansvarsfelt. Betegnelser som ”Technisches Büro”, ”Kraftfahrwesen”, ”Verwaltung und Personal” osv. viser at disse enhetene trolig skulle utføre tjenester som mer eller mindre var felles for de tre avdelingsledernes topprioriterte oppgaver.

”Hauptreferenten” ved Einsatzgruppe Wiking pr. 15. Juli 1942.

De virkelig store byggeprosjektene til OT i Norge kom altså først i gang fra sommeren 1942. Arbeidene med planlegging og bygging av festningsverk, veier, flyplasser og ikke minst jernbaner, ble nå for alvor startet opp. Hitler la stor vekt på at planene for utbygging av

jernbanen til Finnmark skulle gjennomføres, og det raskt. Terboven hadde ment at det skulle være mulig å gjøre ferdig strekning fram til Fauske i løpet av 1942 og at hele strekningen kunne være ferdig i løpet av to år. Både Albert Speer og Willi Henne mente dette var urealistisk.⁴¹ Bare strekningen opp til Fauske krevde bygging av 33 tunneller, 20 større broer, seks vannkraftverk og tre dampkraftverk og medførte enorme transportproblem for utstyr og materialer. Hitler sto likevel på at planene skulle gjennomføres og at de skulle være slutført tidlig i 1947.

Mange av de praktiske vanskelighetene med å virkeliggjøre jernbaneplanene, gjaldt også for bygging av riksvei 50 Trondheim-Kirkenes, men det ble satt mye inn på å gjennomføre også dette prosjektet. Aluminium var svært viktig som råstoff for den tyske flyproduksjonen. Det måtte derfor bygges nye aluminiumsverk og kraftverk i Norge og dette ble en viktig oppgave for OT. I september 1942 greide britene å sprengte fabrikken i Glomfjord og det ble da en viktig oppgave for OT å gjenoppbygge den.⁴²

Dette var bare noen av de store oppgavene Einsatzgruppe Wiking tok fatt på etter sin etablering i 1942 og i løpet av det neste året ble sentraladministrasjonen omorganisert og kraftig styrket etter den raske etableringen våren og sommeren 1942.

OT-Einsatzgruppe Wiking - Geschäftsverteilungsplan pr. 1.7.1943⁴³

⁴¹ Führerbesprechung am 19.4.1942, Seidler s. 57

⁴² Seidler, s. 60f

⁴³ OT-arkivet, Del 2, Hh-1, Mp. Personaloversikter og organisasjon (Nr. 89-II). Plansjen er basert på en plan som består av fire sider med fortløpende tekst med systematisk oppsett for Abteilungen og underliggende Hauptreferate. Av praktiske grunner er bare de 13 avdelingene tatt med i plansjen.

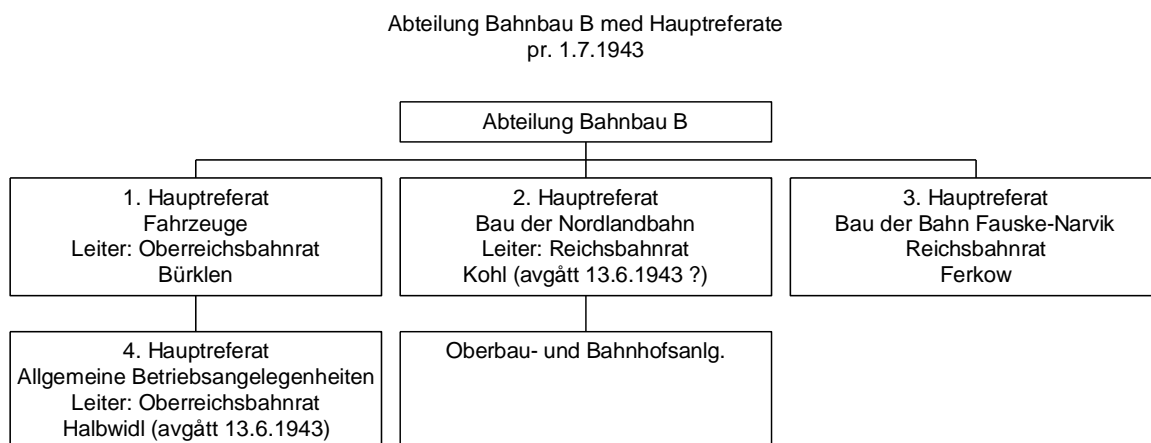
Sommeren 1943 var administrasjonens struktur endret i forhold til ett år tidligere ved at det tidligere skillet mellom tre fagavdelinger og en rekke ”referater” for ulike støttefunksjoner, var opphevet. Nå besto hovedkontoret av 13 avdelinger som synes å ha vært på samme nivå i strukturen. Blant disse 13 avdelingene finner vi én avdeling for Festungsbau, én for Bahnbau og én avdeling for Strassen-/Brücken-/Hafenbau, altså om lag identisk med de tre avdelingen fra sommeren 1942. Den eneste endringen her synes å være at Brückenbau er kommet til i én avdeling sammen med Strassen- og Hafenbau.

Den nye Abteilung Konstruktionsbüro var muligens om lag identisk med det tidligere Referat Technisches Büro. Ansvar for lønnsforhold er dessuten flyttet fra Referat med ansvar for Arbeitseinsatz til avdelingen med ansvar for Verträge, Tarife und Abrechnung. Dette skyldes muligens at arbeidet med å få tilvist og fordelt arbeidskraft i seg selv var så omfattende at det ble valgt å legge arbeidet med lønnsforhold til en annen avdeling som også befattet seg med kontrakter etc.

Abteilung Energiewirtschaft er ny sommeren 1943. Det er mulig at denne avdelingen ble etablert i løpet av det siste året fordi det hadde vist seg at arbeidet med å styre og utvide kraftproduksjonen i Norge ble mer krevende enn forventet.

De fleste av disse avdelingene hadde en rekke underenheter i form av Hauptreferate. Som et eksempel ser vi at ”B. Abteilung Bahnbau” hadde fire eller fem Hauptreferate.⁴⁴

Organisasjonsplan for Abteilung Bahnbau B med Hauptreferate pr. 1.7.1943.

Her hadde en altså ett Hauptreferat for togmateriell, to for bygging av Nordlandsbanen som var avdelingens hovedprioritet og ett for generelle driftsforhold. Dessuten er det noe uklart om enheten ”Oberbau- und Bahnhofsangl.” var et eget referat eller hadde en annen status. Siden den ikke er ført opp med leder, er det mulig at det var et nytt referat som ennå ikke var endelig etablert. Ut fra navnebetegnelsen kan det virke som om denne enheten skulle ha

⁴⁴ Det er noe uklart hvilken status enheten ”Oberbau- und Bahnhofsangl.” hadde.

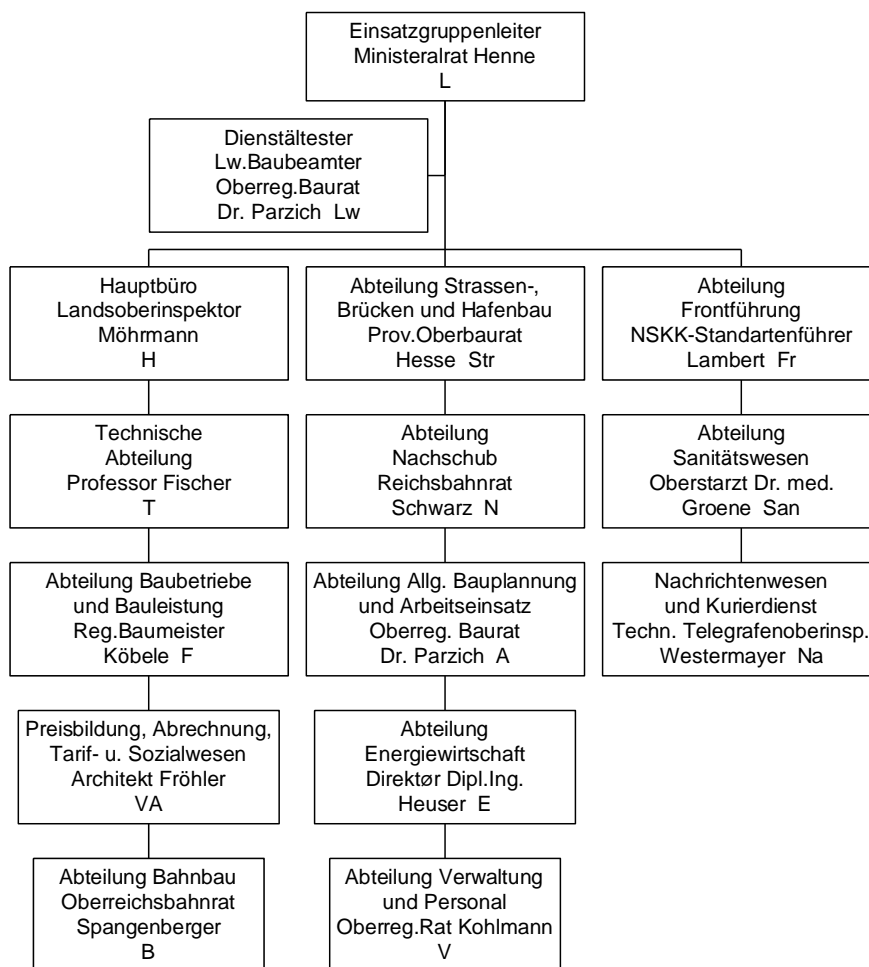

ansvar for stasjonsbygninger og trolig for snøoverbygg som ble en betydelig oppgave for OT, spesielt ved jernbanebyggingen i Nord-Norge.

I store trekk virker det som om hovedstrukturen for den sentrale organiseringen av OTs virksomhet ble beholdt det neste året fram til sommeren 1944. I denne perioden nådde trolig også OTs sitt høyeste aktivitetsnivå i Norge. Stadig mer arbeidskraft i form av bl.a. krigsfanger og andre tvangsarbeidere ble satt inn rundt om på de ulike byggeanleggene og det antas at OT i årene 1943-44 til enhver tid sysselsatte rundt 50 000 arbeidere i Norge. En del av de større arbeidene ble også ferdigstilt i denne perioden. Dette gjaldt bl.a. en vintersikker veistrekning til Lakselv, men ellers hadde en spesielt problemer med å følge opp Hitlers krav om fortgang i de store vei- og jernbaneprosjektene i Nord-Norge.

Geschäftsverteilungsplan pr. 15.7.1944⁴⁵

OT Geschäftsverteilungsplan pr. 15.7.1944

På denne tiden ble OT også tilført omfattende byggearbeidere for Luftwaffe. Til da hadde Luftwaffe med sin egen "Bauleitung der Luftwaffe" stått for sine egne byggearbeidere, men disse arbeidene ble i 1944 overført til OT. Den nøyaktige datoen for når dette skjedde, er

⁴⁵ OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. Geschäftsverteilung (nr. 89 IV) 1942-1944

uklar. Ifølge oversiktsplanen pr. 15. juli 1944 kan det synes som om omorganiseringen da hadde funnet sted. Andre opplysninger kan derimot tyde på at det i praksis fant sted utpå høsten 1944, muligens fra 1. oktober. En mulighet er at organisasjonsplanen fra juli viser den framtidige, planlagte strukturen, men at den i praksis ikke ble satt ut i live før for eksempel 1. oktober. Innlemmelsen av Luftwaffes byggevirksomhet innebar en kraftig utvidelse av OTs virksomhet ved at en da tok over pågående arbeider med bygging og utvidelser av flyplasser m.v.

I organisasjonsoversikten pr. 15. juli 1944 er Luftwaffes byggeledelse representert i OTs ledelse ved at "Dienstältester Lw. Baubeamter Oberreg.Baurat Dr. Parzich" er ført opp i en mellomstilling mellom Ministeralrat Henne og de underliggende avdelingene (Aktenzeichen Lw"). Det er her verdt å merke seg at Dr. Parzich på samme tid også fungerte som leder for Abteilung Allg. Bauplanung und Arbeitseinsatz og dessuten ivaretok funksjonen som Bevollmächtigter für die Regelung der Bauwirtschaft, altså som G.B.Baus representant i Einsatzgruppe Wiking. Når det gjelder Luftwaffe hadde en nå fått en ny enhet i ledergruppen: "Verbindungsführer zur Luftflotte 5", en stilling som var besatt av Reg.Baurat Simon (Aktenzeichen "V5")

Ifølge oversikten over den sentrale avdelingsstrukturen fra juli 1944 er dessuten den tidligere Abteilung Festungsbau nå avviklet mens det var kommet til en ny enhet "Abteilung Baubetriebe und Bauleistung". Denne avdelingen, med et ganske vagt navn, var inndelt i to underenheter som var mer konkret betegnet som "Festungsbau" ved Baurat Köhler og "Luftwaffenanlagen" ved Baurat F.X. Meyr.

Videre hadde en sommeren 1944 fått en ny "Technische Abteilung", men den var trolig identisk med avdelingen som i juli 1943 ble betegnet som "Konstruktionsbüro" og med Hauptreferat "Technisches Büro" fra juli 1942. Avdelingslederen, Professor Fischer, var i hvert fall den samme som ledet Abteilung Konstruktionsbüro sommeren 1943 og Technische Abteilung hadde beholdt Aktenzeichen "T" som Abteilung Konstruktionsbüro hadde hatt året før.

Også underinndelingen av Technische Abteilung i Hauptreferate tyder på at den var ganske identisk med det tidligere Abteilung Konstruktionsbüro. Det kan også være verdt å merke seg at avdelingen nå i 1944 hadde fått et nytt Hauptreferat: "Entwurf der Luftwaffenanlagen" ledet av Reg.Baurat Asmussen. Hauptreferat "Hochbau" var derimot en enhet som lå under den tilsvarende avdelingen året før. Dette referatet, som sommeren 1943 var ledet av Reg.Baurat Luther og året etter av Oberbaurat Fiebelkorn, hadde tre hovedoppgaver, nemlig planlegging og bygging av Soldatenheimbau, Städtebau og RK-Bauten; arbeidsfelt som har etterlatt seg en god del arkivmateriale.

Det var også gjort noen øvrige endringer i hovestrukturen fra sommeren 1943 til sommeren 1944, men disse var trolig av mindre betydning. Foruten de avdelingene som nå er ført opp i

strukturen for Einsatzgruppe Wikings sentrale organisering, er det også angitt noen enheter som var "Dem Einsatzgruppe zugeteilt":

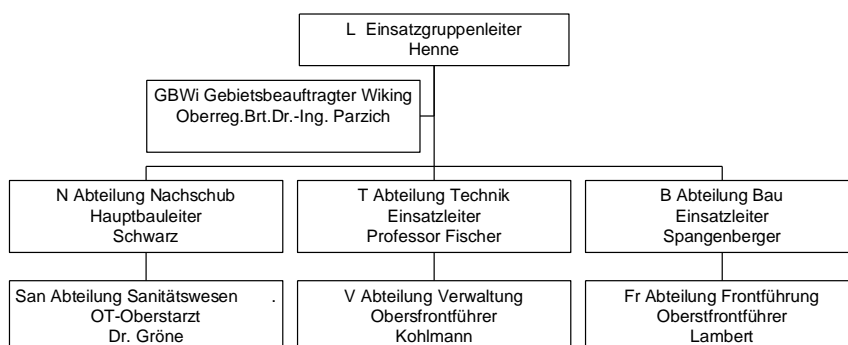
- BW Arbeitsstab Bauwirtschaft, leder: Direktor Reg.Baumeister Klumpp
- K NSKK-Transportgruppe Todt, Abschnittsführung Wiking leder Staffelführer Stahl (Obersturmführer Mandt)
- Hauptreferat Kraftfahrwesen bei der Einsatzgruppe
- Sp Transportflotte Speer, Schiffahrtsleitstelle leder: Einsatzleiter Konteradminar z.V. Graf von Schwoinitz (Kapitän Brandt)
- Hauptreferat Schiffswesen bei der Einsatzgruppe

Noen av disse enhetene, for eksempel NSKK og Transportflotte Speer, var ført opp som Hauptreferate i juli 1942. Bokstavene "BW", "K" og "Sp" som er ført opp foran enhetsnavn, er "Aktenzeichen" og kan, som tidligere omtalt, forekomme på dokumenter og være til hjelp ved å identifisere arkivskapende enheter.

Krigen gikk stadig dårligere for tyskerne og spesielt fra høsten 1944 fikk dette også følger for Einsatzgruppe Wikings virksomhet i Norge. Sovjetiske styrker rykket inn i Finnmark og tyskerne trakk seg sørover ut av fylket og til midt i Troms. Dermed ble også OTs virksomhet i den nordlige delen av Norge oppgitt.

På samme tid skapte de alliertes invasjon på kontinentet fra sommeren 1944 raskt store problemer for bl.a. produksjon og leveranser av utstyr og materiell fra Tyskland til OTs byggevirksomheter i Norge. Tidlig i desember 1944 orienterte Henne sine regionale medarbeidere om at det pga problemer med tilgang på drivstoff og "Schiffsraum" måtte iverksettes en innskrenking av byggeprogrammene i Norge.⁴⁶ Derfor ville tyske firmaer bli trukket tilbake til Tyskland. Det ble imidlertid prioritert å drive videre de byggeprosjektene som var viktige for å ivareta Wehrmachts behov. Derfor måtte en likevel prøve å utnytte landets egne ressurser med arbeidskraft, råvarer og bl.a. hestetransport.

Geschäftsverteilungsplan for OT-Einsatzgruppe Wiking pr. 6. november 1944⁴⁷

⁴⁶ OT-arkivet, del 2, Hfa-27, mp. Dokumenter om engasjerte firmaer og ansatte 1944-1945, brev/rundskriv 5.12.1944 fra Henne til "alle Einsatz- und Oberbauleiter der OT-Einsatzgrupp Wiking" om "Beschäftigung von Norwegern"

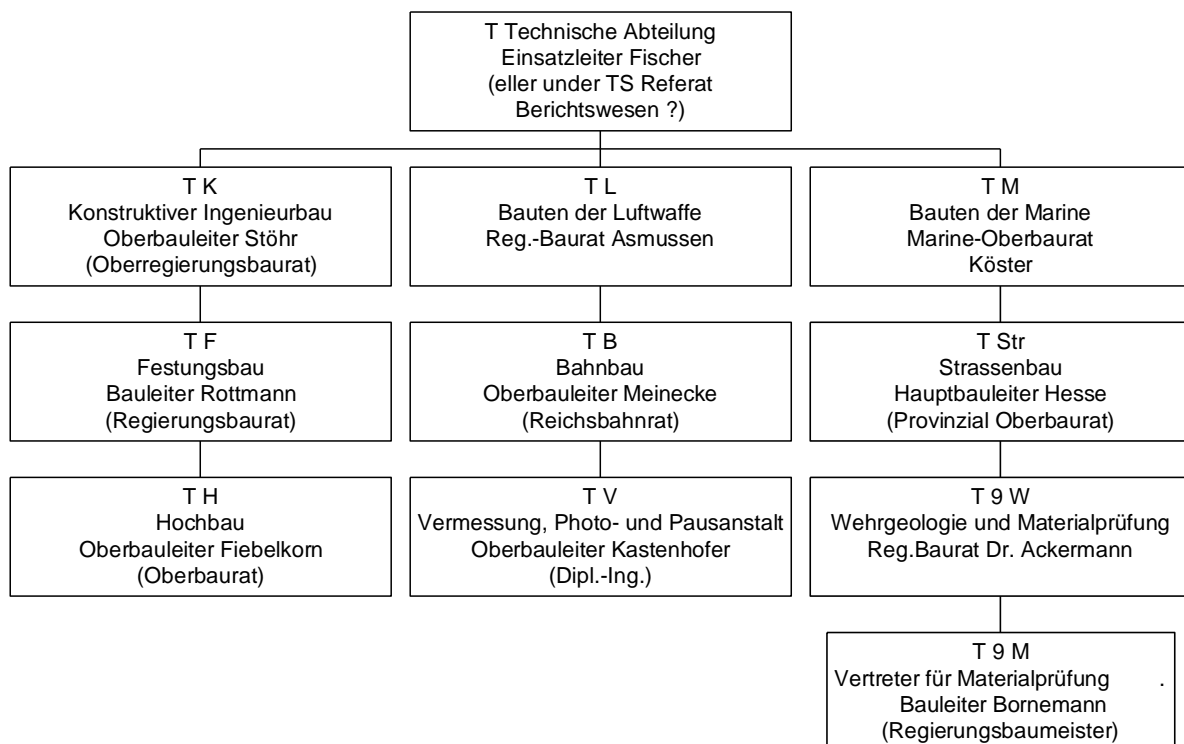
⁴⁷ OT-arkivet, dels 2, Hh-1, mp. Geschäftsverteilung (nr. 89 IV) 1942-1944

Sammen med andre forhold som tilbaketrekningen fra Finnmark og Nord-Troms og at en del andre større prosjekter, som for eksempel arbeidene med Sørlandsbanen, var avsluttet, utgjorde disse problemene trolig noe av bakgrunnen for at organisasjonsstrukturen i november 1944 var noe forenklet i forhold til sommeren 1944 og tidligere.

Strukturen er på sett og vis todelt med på den ene side de tre avdelingene for Nachschub, Technik og Bau som tok seg av ulike sider ved OTs primære funksjoner med byggevirksomhet. På den annen side hadde de tre avdelingene for Sanitätswesen, Verwaltung og Frontführung som mer befattet seg med ulike sider ved arbeidskraften, økonomi og nødvendig administrasjon for øvrig. Det er en viss uklarhet knyttet til enheten ”Gebietsbeauftragter Wiking, Oberreg.Brtdr.-Ing. Parzich”, men han representerte trolig fortsatt den tidligere Bauleitung der Luftwaffe i Einsatzgruppe Wiking. Han framstår i oversikten som en nær medarbeider av Henne og noe på siden av avdelingsstrukturen for øvrig.

Denne forenklete strukturen nå mot krigens slutt var altså uttrykk for at OTs virksomhet nå var kraftig begrenset. Likevel var det omfattende arbeider som ble utført og administrert fra hovedkontoret. Dette innebar at hver av de seks avdelingene rommet til dels omfattende virksomheter som var organisert i en rekke referater:

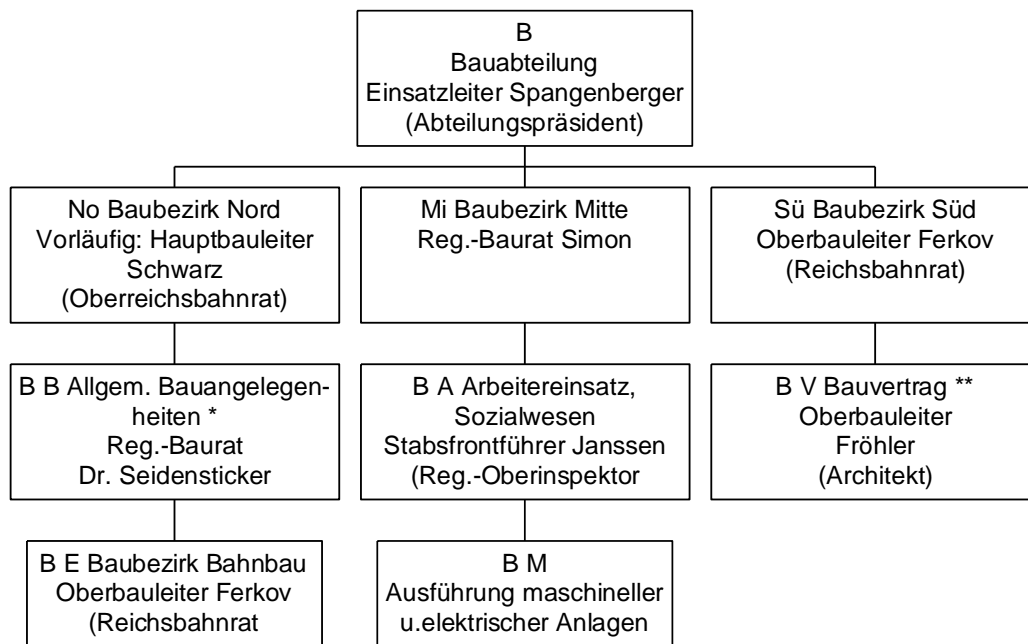
Organisationsstruktur for Technische Abteilung pr. 6.11.1944

Dette gjaldt for eksempel for Technische Abteilung med ti referat og vi merker oss bl.a. at her er et referat for henholdsvis ”Bauten der Luftwaffe” og ”Bauten der Marine”. Videre har en ett referat for hver av de prioriterte oppgavene Festungsbau, Bahnbau og Strassenbau foruten et for Hochbau. De fire referatene for ”Konstruktiver Ingenierubau”, ”Vermessung, Photo- und Pausanstalt”, ”Wehrgeologie und Materialprüfung” og ”Veretreter für Materialprüfung“ utførte trolig arbeid som var til hjelp ved ulike typer av større byggeprosjektet uansett om det gjaldt bygging av bunkersanlegg, større bygninger, vei og jernbane.

En annen avdeling med mange underenheter var Bauabteilung.

Organisasjonsstruktur for Bauabteilung pr. 6.11.1944

Denne fagavdelingen hadde åtte Hauptreferate der tre var rent geografisk inndelt med ansvar for byggearbeider i henholdsvis ”Nord-Norge”, ”Midt-Norge” og ”Sør-Norge”. Det fulle navnet til det Hauptreferat som i plansjen har betegnelsen ”Allgem. Bauangelegenheiten”, var ”Allgemeine Bauangelegenheiten, Rüstungsbau und Regelung der Bauwirtschaft” mens enheten kalt „Bauvertrag“ hadde som fullt navn „Bauvertrag, Abrechnung, Tarifwesen, Leistungssteigerung“. Sammen med bl.a. Hauptreferat „Arbeitseinsatz, Sozialwesen“ hadde disse enheter oppgaver med å sørge for arbeidskraft, regnskap, kontrakter med underentreprenører osv. for de enhetene som utførte byggeprosjekter uansett om det gjaldt vei, jernbane- eller festningsanlegg.

Utover vinteren 1945 ble problemene med å holde byggearbeidene i gang stadig større og i februar førte for eksempel mangel på drivstoff til at alle maskinelle arbeider på Nordlandsbanen måtte innstilles.⁴⁸ Til tross for økende problemer på grunn av krigens gang,

⁴⁸ Seidler, s. 59

holdt likevel mye av OTs virksomhet i Norge fram til siste slutt. Så sent som 4. mai 1945, altså bare få dager før kapitulasjonen, sendte for eksempel OTs Bauabteilung v/hovedkontor i Oslo brev til en lokal OT-byggeadministrasjon i Trondheim med melding om at det nå ville bli sendt utstyr for tunnelgraving fra et anlegg ved Eidsvoll til Trondheim.⁴⁹

Det er uklart om organisasjonsstrukturen for OTs hovedkontor fram mot krigen slutt ble ytterligere endret i forhold til strukturen slik den var pr. 6.11.1944.

Bakgrunnsopplysninger om noen av enhetene ved OTs hovedkontor i Oslo

I denne gjennomgangen av hovedtrekkene ved den organisasjonsmessige utviklingen av hovedkontoret til OT-Einsatzgruppe Wiking er en rekke administrative enheter flyktig nevnt uten at de er skikkelig omtalt. Ved bruk av arkivet kan det være nyttig å ha noe bakgrunnsinformasjon av en del av de sentrale enhetene til OT i Norge. Derfor vil en del slike administrative enheter bli systematisk presentert.

Nå gjennomgikk OTs sentrale administrasjon i Norge stadige forandringer ved at enheter ble opprettet og avviklet, sammenslått og splittet opp. Dermed har det trolig eksistert langt flere administrative enheter enn de som er nevnt i organisasjonskartene fra ulike tidspunkt som her er vist. Det er likevel grunn til å anta at en får med seg enheter som ivaretok de viktigste funksjonene om en tar utgangspunkt i de 15 enhetene ledet av hver sin "Hauptreferent" pr. 15.7.1942 som tidligere er presentert i et eget organisasjonskart.

På det tidspunkt var OTs sentrale hovedstruktur i Norge etablert. I løpet av de neste årene ble enkelte av enhetene slått sammen og flere endret navn. Det er nå ikke lagt mye arbeid i å finne fram til utførlige og sikre opplysninger om de enkelte enhetene og deres ansvarsfelt. For noen enheter er det bare gitt kortfattet omtale ut fra spredte inntrykk fra arkivmaterialet mens det for andre er gitt litt mer utfyllende opplysninger. En del av de følgende opplysningene er basert på faktisk kunnskap mens det i tekst er market at noe er basert på antagelser ut fra øvrig kjennskap til saksfeltet. Likevel bør opplysningene om disse enhetene kunne være til hjelp ved bruk av arkivet.

Technisches Büro

Det er rimelig å anta at kontoret var bemannet med ingeniørteknisk ekspertise som kunne utføre ulike former for tekniske beregninger og utarbeide standardløsninger for ulike tekniske problem. Dessuten utgjorde kontoret trolig et bindeledd til Tyskland når det gjaldt å innhente og spre kjennskap til standardmodeller med tegninger etc. for ulike tekniske innretninger som var aktuelle på ulike byggeplasser i Norge.

Nachschub (Baustoffe)

Hauptreferat Nachschub (Baustoffe) hadde trolig det overordnede ansvaret for å sørge for at de enkelte byggeplasser mottok leveringer av aktuelle byggematerialer til riktig tid. Spesielt

---

⁴⁹ OT-arkiv, del 2, Hfa-25, mp. 5/7

for materiale som måtte fraktes inn fra utlandet eller fraktes mellom landsdeler, var det rasjonelt at innkjøp og frakt ble samordnet sentralt.

Firmen und Baugerätennachschub

Det er mulig at denne enheten hadde ansvar for å samordne fordeling av anleggsmaskiner og av å inngå kontrakter med underentreprenører til de ulike byggeplassene.

Transportwesen

I oversikten framgår at denne enheten hadde ansvar for alle former for transport på vann, bane og vei. Dessuten hadde den ansvar for kontakt med øvrige "Transportdienststellen".

Forholdet mellom denne enheten og enhetene "Kraftfahrwesen" og "Schiffartleitstelle" er ikke undersøkt nøyere.

Schiffartleitstelle der Transportflotte Speer

Denne enheten, som sommeren 1942 ble kalt "Schiffartleitstelle", var trolig identisk med det som fra høsten 1942 og senere under krigen ble kalt "Schiffartleitstelle der Transportflotte Speer". Bakgrunnen for Transportflotte Speer var de store byggearbeider i Berlin som fra 1930-tallet ble ledet av "førerens arkitekt" Albert Speer.⁵⁰ Han hadde etablert en egen flåte av lektere og taubåter for å frakte anleggsmaskiner og byggemateriale til Berlin.

I forbindelse med at OT skulle etablere seg med omfattende byggevirkosomhet i Norge ble det bestemt at Transportflotte Speer skulle settes inn for å arbeide for Einsatzgruppe Wiking.⁵¹ På denne tiden vokste antallet som arbeidet for Transportflotte Speer til om lag 10 000 mann, og mange ble rekruttert blant norske sjøfolk. Flåten besto særlig av små og middelstore kysttransportskip og her var både tyske, norske, finske, nederlandske, belgiske og franske fartøyer. Transportflotte Speer etablerte i Norge sin egen "Speer-Schule" i Sandefjord for utdanning av sjøfolk til sitt bruk.⁵²

Flåten gikk i fraktfart for OTs byggevirkosomheter langs norskekysten og det ble opprettet Schiffartstellen i mange havnebyer. Høsten 1942 var Schiffartleitstelle der Transportflotte Speer sentralt inndelt i underenheter for bl.a. Seeschiffahrt, Kustenschiffe, Hafenschiffe, Umschlag und Stauerei, Inspektion og Havarien.

Ved krigens slutt rådet Transportflotte Speer over en flåte med mer enn 700 større og mindre fartøyer foruten to tyngre flytekraner og diverse joller og motorbåter og virksomheten hadde en vel utbygd administrativ organisering langs norskekysten:

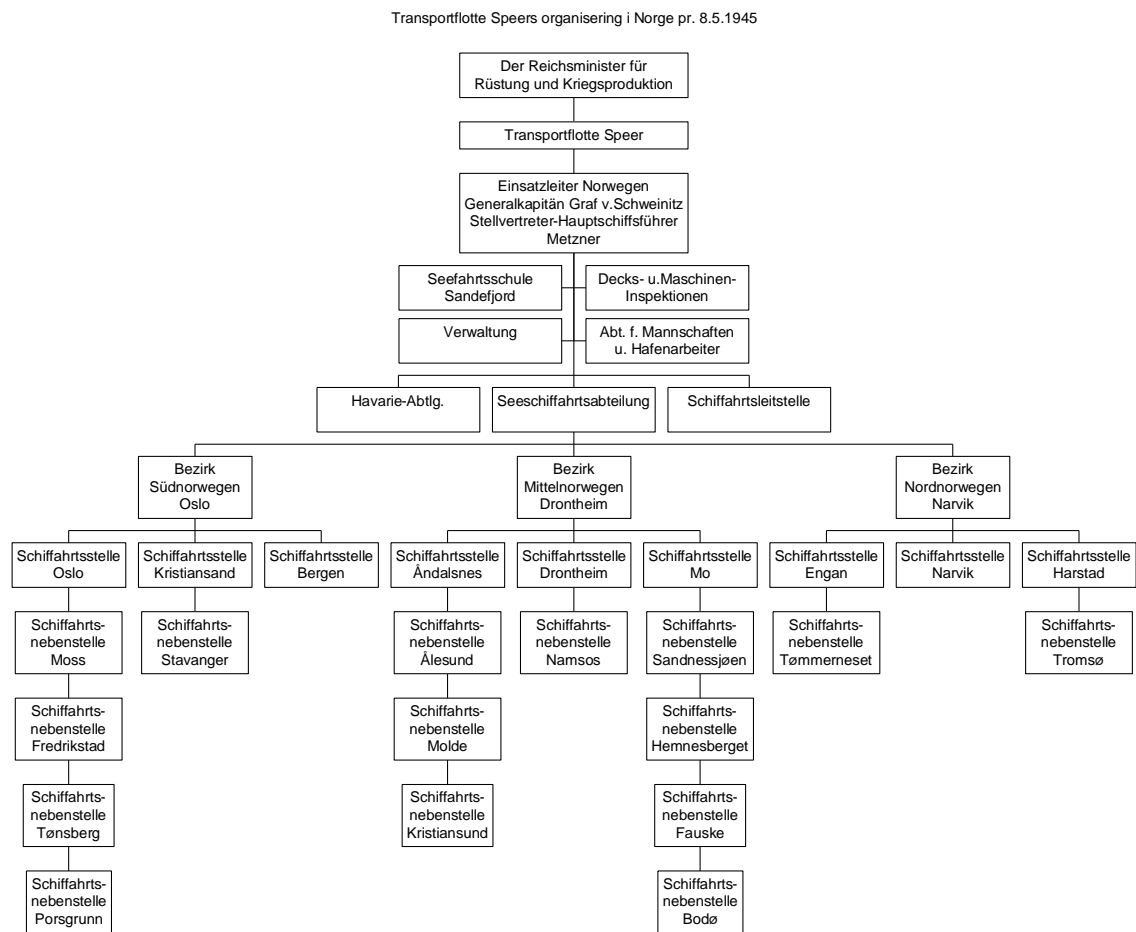
---

⁵⁰ Det som her skrives er for en stor del basert på Seidler s. 205ff, Håndbok for Riksarkivet, s. 488 og OT-arkivet, del 1, Hh-3, mp. "Transportflotte Speer. Organisasjonsplaner (Nr. 92-III)"

⁵¹ Seidler, s. 205. Her hevdes det at dette skjedde i 1941, men det er mulig at dette bare viser til når beslutningen ble fattet.

⁵² I Seidler, s. 205 oppgis at skolen lå i "Sandefjord", men dette er skrivefeil for Sandefjord.

Transportflotte Speers organisering i Norge pr. 8.5.1945.⁵³

Det finnes en del spredt materiale fra Schiffartleitstelle der Transportflotte Speer i OT-arkivet, men Transportflotte Speer, Einsatz Norwegen har også etterlatt seg et eget arkiv som oppbevares i Riksarkivet (RAFA-2189). Tyskerne etablerte også to andre ”rederier” i Norge: ”RK-See” og ”Nord-Reederei”, men det er uklart om også disse utførte oppdrag for OT. Også disse to rederiene har etterlatt seg arkiv som oppbevares i Riksarkivet.

Kraftfahrwesen

OTs omfattende byggevirkosomhet krevde et omfattende system for transport av både redskaper, byggematerialer og arbeidere. Dette krevde tilgang på et stort antall lastebiler og busser med sjåførere og mekanikere, drivstoff og verksteder. Allerede fra 1938 hadde Fritz Todt innledet samarbeid med den tyske nazi-organisasjonen ”Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps” (NSKK) for å få løse transportoppgaver ved de byggearbeidene han da ledet med byggingen av forsvarsanlegget ”Vestvollen”.⁵⁴

⁵³ RAFA-2197 Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen (DOBN), nr. 3, mp. „Polizei, OT“, notat „Gliederung der Transportflotte Speer“

⁵⁴ Det som her skrives er basert på Seidler, s. 202ff; Håndbok for Riksarkivet, s. 488; OT-arkivet, del 2, Hh-3 med fem siders rapport om NSKK og Transportflotte Speer utarbeidet ved Oslo Politikammer, Landsvikavdelingen, 1947

Etter at verdenskrigen var i gang, ble deler av NSKKs materiell og sjåførere knyttet mer formelt til OT og personalet fra NSKK som arbeidet for OT, ble organisert i det som ble kalt ”NSKK-Transportbrigade Todt”. Utover i krigsårene gjennomgikk denne enheten flere omorganiseringer og navneendringer og senere brukte navn var ”NSKK-Transportgruppe Todt” og ”Transportkorps Speer”. Navnet ”Legion Speer” ble også nyttet om noen av underavdelingene hvor utlendinger tjenestegjorde.

I Norge begynte tyskerne å oppstille transportavdelinger med norske mannskap fra høsten 1942. Avdelingen ble opprettet høsten 1942 under betegnelsen *NSKK Transportgruppe Todt, Abschnittsführung Wiking, Legion Speer* og i januar 1943 ble det etablert en egen opplæringsleir i Svelvik, ”Svelvikskolen” som var i drift resten av krigen. Landet ble oppdelt i sju NSKK-distrikt, hver med sin ”kolonne”. Ledelsen var i Oslo, trolig da ved OTs Hauptreferat Kraftfahrwesen. Fra 1944 ble ledelsen muligens flyttet til Kristiansand, men dette er noe uklart.

Pr. 1. november 1944 disponerte Transportkorps Speer ved Einsatzgruppe Wiking over 5066 kjøretøy. Den sentrale organiseringen av transportvirksomheten innen OT-Einsatzgruppe Wiking er noe uklar, men det var vanlig at hver OT-Einsatzgruppe ble tildelt en ”Kraftfahrzeugreferent”. Fra sommeren 1942 var det altså trolig NSKK Staffelführer Knapp som hadde denne funksjonen. Utpå høsten ble han trolig erstattet av Oberstaffelführer Vetter som sommeren 1943 igjen ble avløst av Staffelführer Stahl. Dette referatet var altså ansvarlig for den overordnede planleggingen av bruken av de kjøretøy Einsatzgruppe Wiking hadde til disposisjon og for rekruttering, opplæring og fordeling av sjåførere. Fra høsten 1944 da den militære stillingen for Tyskland ble stadig verre, ble det bestemt at hele Transportkorps Speers virksomhet i Norge med over 5000 kjøretøy fra 1. november 1944 skulle overføres fra OT til Wehrmacht.

Forholdet mellom referatene Kraftfahrwesen og Transportwesen er nå ikke undersøkt nøyere.

Treibstoff

Her ligger det i navnet at ansvarsfeltet gjaldt drivstoff. Byggevirksomheten med bl.a. bruk av anleggsmaskiner og omfattende frakting av byggematerialer og arbeidere fra og til byggeplass, stilte krav til sikker levering av drivstoff. Dette forble et problemfelt gjennom alle krigsårene. Referatet Treibstoff hadde trolig ansvar for både å sikre at Einsatzgruppe Wiking var sikret den nødvendige tilførsel fra utlandet og for å sørge for at de enkelte byggeplassene mottok de nødvendige leveransene av drivstoff.

Verwaltung u. Personal

Denne enheten var trolig ansvarlig for Einsatzgruppe Wikings ”egenforvaltning” med skrivestue, arkivhold, personalledelse m.v. Forholdet til enheten Hauptbüro er ikke undersøkt.

Vertreter

Det er ikke undersøkt nøyere hvilket ansvarsfelt som lå til denne enheten. Det er altså uklart hva/hvem Assessor Dr. Friedel representerte.

Arbeitseinsatz und Tarifwesen

I Norge hadde trolig Hauptreferat Arbeitseinsatz und Tarifwesen ved Einsatzgruppe Wikings hovedkontor et overordnet ansvar for å skaffe ulike grupper av personale til Norge, for å fordele arbeidskraft til de enkelte byggeplassene og å overføre personale mellom arbeidsplassene ut fra endrede behov. I arbeidet for å få tilvist arbeidskraft fra andre land samarbeidet referatet trolig med Fritz Sauckels „Generalbevollmächtigter für den Arbeitseinsatz“ (GAB). Det var trolig også et samarbeid med *Der Beauftragte des Reichsarbeitsführer* som var knyttet til Reichskommissariat som samtidig var *Höherer RAD-führer (Reichsarbeitsdienstführer) beim Wehrmachtbefehlshaben Norwegen*.⁵⁵ Fra juni 1940 var RAD representert i Norge med 14 avdelinger og 3 staber. RAD-Avdelinger arbeidet bl.a. på Riksvei 50 i Nord-Norge. Reichsarbeitsdienst ble trukket ut av Norge i 1943.

Det var ikke alle som arbeidet for OT, som fikk lønn for arbeidet. For de gruppene som mottok lønn, var også lønnsforholdene høyst forskjellige. En ting er at lønnsatsene var høyst ulike for ulike grupper av arbeidere. Også innen grupper av OT-ansatte og blant ansatte ved firmaer som arbeidet for OT, kunne bl.a. lønnene varierer mye og noen ble avlønnet gjennom firmaene de var ansatt ved, andre direkte fra OT.

I 1942 ble det forsøkt å rydde opp i dette og fra 1. januar 1943 trådte en ”*Tarifordnung für die Frontarbeiter der Organisation Todt*” i kraft.⁵⁶ Foruten faste satser for timelønn, hadde ordinære arbeidere også tillegg for spesielt anstrengende arbeid som tunnelarbeid etc. Den 20.1.1943 ble det også innført en egen ”*OT-Firmenangestellentarif*”, altså for arbeidere som var tilsatt av firmaer som utførte arbeid for OT. Disse forordningene gjaldt også for den utenlandske arbeidskraften som var satt inn som ”Frontarbeiter” i okkuperte områder, men ikke for polakker og russere. For dem gjaldt egne tariffene: for russere: ”*Der Ausländer-Bautarif Oslo*” av 12. januar 1943 og for polakker: ”*Der Polen-Auslands-Bautarif*” av 11. januar 1943. Det var også egne tariffene for ”Ostarbeiter” dvs. lønnsarbeidere fra Baltikum, Ukraina og andre Øst-Europeiske områder.

Referat Arbeitseinsatz und Tarifwesen hadde trolig ansvar for de ulike sidene ved lønnsutbetaling til de gruppene som skulle ha lønn for sitt arbeid. Det er da også mulig at de ulike tariffene som her er nevnt, også er omtalt i arkivmateriale.

Frontführung

Ut fra sine erfaringer med ledelse av store byggearbeider som autobahnsystemet og vestvollen før krigen, hadde Fritz Todt kommet til at de tusenvis av arbeidere som ble satt inn i

---

⁵⁵ Håndbok for Riksarkivet, s. 486

⁵⁶ Seidler, s. 161ff

arbeidene, måtte organiseres og ledes på militært vis; ”arbeideren” måtte gjøres om til ”frontarbeider”.⁵⁷ Dette var hovedmålet med enheten OT-Frontführung som skulle opprettes ved samtlige ledende OT-enheter.

”Der Frontführer” skulle sørge for at arbeideren var i stand til, både fysisk og psykisk, å utføre sitt arbeid under forhold som ofte var vanskelige. Han skulle overvåke at arbeiderne fikk klær og utstyr i skikkelig stand og at de hygieniske og medisinske forholdene var akseptable. Arbeiderne, som ofte manglet militær erfaring, skulle drilles til å opptre disiplinert under kommando. Dette gjaldt ved daglige oppstillinger for å fraktes med oppsatte busser og lastebiler fra bosted til byggeplass, ved ulykker og i alarmsituasjoner.

I november 1942 ble OT-Frontführung noe endret ved at ansvaret på byggeplassnivå ble overført fra OT til de engasjerte firmaene som utførte oppdrag for OT. Firmaene ble pålagt å skolere og oppnevne egne ”Firmenfrontführer”/”Mannschaftsführer” som skulle ha ansvar for alle ikke-tekniske forhold ved byggeoppdraget. Internt i firmaet skulle opplegget bygges videre ut ved at formenn og andre arbeidsledere var ansvarlige for mindre grupper av arbeidere.

Frontführer på Einsatzgruppe-nivå fungerte også som kontaktperson for NSDAP og han hadde normalt følgende medarbeidere:

- En Büروفührer for administrativt arbeid
- En Betreuungsführer for sosial- og kulturell veiledning
- En Sicherungsführer for sikringsoppgaver og militær opplæring
- En Ausrüstungsleiter for å sørge for utrustning og klær til arbeiderne
- En Quartiermeister for å sikre boforholdene for arbeiderne
- En Gruppenverpflegungsleiter for å sikre arbeiderne tilstrekkelig med skikkelig mat

Frontführung hadde i det hele tatt ansvaret for arbeidernes daglige liv. Utover deres rent materielle behov skulle de være opptatt av arbeideres fritidsaktiviteter, muligheter for postforbindelse med familie, feriereiser osv.

Ledelsen for OT innså at det tyske opplegget med Frontführung fungerte dårlig for de norske arbeiderne. Det hadde i praksis vist seg at en tysk Frontführer hadde vansker med å kommunisere med norske arbeidere og det ble derfor besluttet å få inn norske Frontførere for norske arbeidere. I september 1943 tok tyskerne initiativ til å erstatte den tyske ”Frontführung” for nordmenn med den norske organisasjonen ”*Sol i arbeid*”. Den ble opprettet etter mønster av det tyske ”*Kraft durch Freude*” og underavdelingen ”*Schönheit der Arbeit*” og formålet var bl.a. å drive ulike former for velferdsarbeid for norske arbeidere i OT-leirer med sikte på å skape motivasjon for økt produksjon. Utover i 1944 ble da også forholdene i leirene noe bedre for norske arbeidere.

---

⁵⁷ Seidler, s. 148ff

Nordmannen Jørgen Bakke, som tidligere bl.a. hadde deltatt på østfronten, ble satt til å lede dette arbeidet innen OT. Han ble leder av organet ”*Norsk Frontføring*” og vi finner han senere under krigen oppført i OTs ledelsesstruktur.⁵⁸

Sanitätswesen

OTs arbeidere var henvist til å nytte Wehrmachts helsevesen.⁵⁹ Det ble imidlertid også etablert et eget helseapparat i regi av OT. Det hadde til oppgave å etablere førstehjelpstasjoner på byggeplassene, å utdanne egne sanitetsfolk for OT, å levere sanitetsmateriell til byggeplassene og for å overvåke sunnhets- og hygieneforskrifter. Ved de regionale Oberbauleitungen skulle det etableres helseenheter som hver besto av 10-20 leger med ansvar for ca 15 000 arbeidere.

I Norge ble Referat Sanitätswesen etter hvert inndelt i tre underavdelinger:

- ”OT-Lazarett” ledet av en lege
- ”Zahnärztewesen” ledet av en tannlege
- ”Arzneimittel” ledet av apoteker

Nachrichtenwesen u. Abrechnung

Det er noe uklart hva denne enhetens ansvarfelt besto i. I 1943 var ”Abrechnung” flyttet til en ”Abteilung Verträge, Tarife u. Abrechnung” som også var ledet av Reg.Baumeister Köbele. Dette virker som en mer logisk sammenheng og det er mulig at sammenstillingen av Nachrichtenwesen und Abrechnung bare var en foreløpig og improvisert organisering i startfasen.

OT hadde et eget Feldpostwesen som sorterte under en Nachrichtenführer mens selve fordelingen av brev til og fra de enkelte arbeiderne i leirene var en oppgave for Frontführung.⁶⁰ I en oversikt over Einsatzgruppe Wikings organisasjonsstruktur fra juli 1943 er oppført enheten ”Nachrichtenwesen u. Kurierdienst” som da var ledet av en ”Oberpostrat”.

Hauptbüro

Det er nå ikke undersøkt nøyere hvilke oppgaver dette kontoret hadde. Det er mulig at det hadde ansvar for administrative funksjoner ved OTs hovedkontor som ikke falt innen arbeidsområdene til de som tok hånd om økonomi, personale etc.

---

⁵⁸ I en Geschäftsverteilungsplan for Einsatzgruppe Wiking pr. 6.11.1944 er for eksempel ”SS-Sturmbannführer Bakke” ført opp som leder av ”Norwegische Frontführung” og underordnet Oberstfrontführer Lambert. OT-arkivet, del 2, Hh-1, mp. Geschäftsverteilung (nr. 89 IV) 1942-1944; Opplysninger om Bakke og Norsk Frontføring finnes forøvrig i L-arkivet, Sarpsborg-Mysen, sak 2/45 J.Bakke. Videre er det noe i arkiv: S-1272/Sosialdepartementet, Sosialministerens arkiv, D-31-33 og dessuten i S-2799, Næringsdepartementet, Ministerens kontor, Daa-10, mp 13 Norsk Frontføring. Det kan også vises til Riksarkivet privatarkiv PA- 0642 - Sol i Arbeid

⁵⁹ Seidler, s. 167f

⁶⁰ Seidler, s. 167

Vertragswesen und Abrechnung

Det er rimelig å anta at denne enheten sto for å inngå kontrakter med underentreprenører og andre leverandører av varer og tjenester til OTs byggeprosjekter og for å følge opp med å behandle regninger for varer og tjenester.

Utviklingen av den regional og lokal strukturen for RKs og OTs byggevirkosomhet i Norge

Som tidligere omtalt ble Reichskommissariats byggevirkosomhet i Norge fra våren 1940 etablert og drevet i nært samarbeid med Organisation Todts sentralkontor i Berlin. Dette gjaldt ikke bare ved oppbygging av Reichskommissariats Abteilung Technik und Verkehr, men også ved etableringen av regionale og lokale administrative enheter rundt om i hele landet.

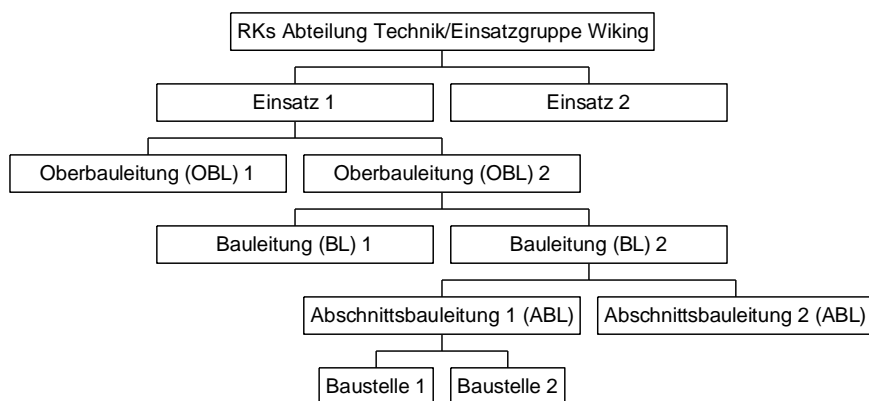
Fra første stund i 1940 virker det som om en nyttet samme struktur for etablering av regionale og lokale enheter som var vanlig for OT i Tyskland. Ved regional og lokal organisering av sin virksomhet nyttet OT en struktur med inntil seks nivå under OTs sentralkontor i Berlin.⁶¹

- På øverste nivå hadde en for eksempel i 1942 sju "Einsatzgruppen", hver med hovedansvaret for byggevirkosomheten i Tyskland eller i ett eller flere okkuperte land. OT-Einsatzgruppe Wiking med ansvar for Danmark, Norge og deler av Nord-Finland var altså en av disse sju Einsatzgruppen.
- Hver Einsatzgruppe kunne opprette flere "Einsatze". I Norge ble det nyttet fra 1943, men bare for deler av landet.
- På neste nivå ble det etablert "Oberbauleitungen" (OBL) som gjerne hadde mellom 5000 og 15 000 arbeidere. Om en ikke nyttet nivået "Einsatze", ble OBL etablert direkte under Einsatzgruppen.
- Under en OBL ble det opprettet flere "Bauleitungen" (BL), hver med anslagsvis 1000 til 3000 mann.
- Den enkelte Bauleitung kunne være inndelt i flere "Abschnittsbauleitungen" som besto av flere:
- "Baustellen", altså anleggsstedene der de faktiske byggeprosjektene ble utført. Et Baustelle omfattet gjerne inntil 1000 mann.

---

⁶¹ Det som her skrives om de regionale og lokale enhetene er, foruten opplysninger i OT-arkivet, basert på Seidler, s. 18f som bl.a. oppgir anslagene over antall arbeidere på de enkelte nivåene, og på Håndbok for Riksarkivet, s. 487 der Helge Paulsen også omtaler nivået "Abschnittsbauleitungen", et nivå som ikke er omtalt av Seidler.

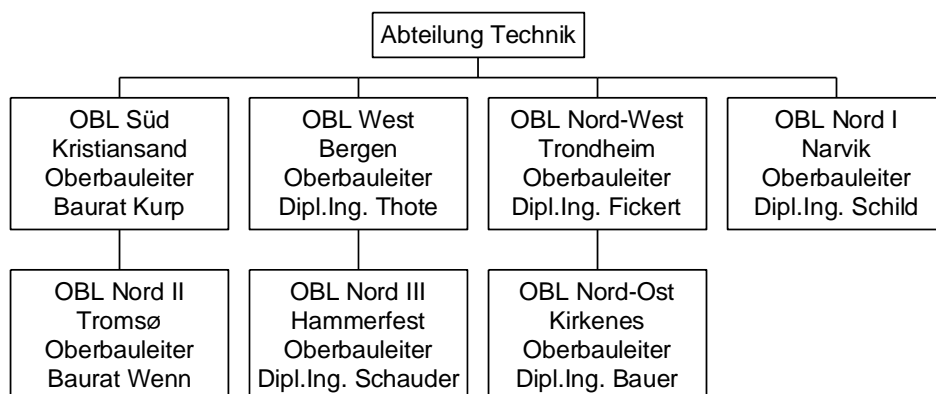
Strukturmodell for regional og lokal byggeorganisering

Pr. 25.9.1941 hadde for eksempel RKs Abteilung Technik en regional struktur med sju OBL'en. Hver av disse administrative enhetene hadde en stab som besto av mellom 14 ansatte i Bergen og fire i Kirkenes. De fleste var ingeniører, men her var også arkitekter og ordinært kontorpersonale som ”stenotypistinn” og oversetter foruten sjåførere etc.

Regional struktur for RKs Abteilung Technik pr. 25.9.1941⁶²

Regional struktur for RKs Abteilung Technik pr. 25.9.1941

Om Oberbauleiter Baurat Wenn ved OBL Nord II Tromsø er det opplyst at han samtidig fungerte som Abteilung Techniks kontakt mellom OBL Narvik, Tromsø, Hammerfest og Kirkenes overfor ”Admiral Polarküste”, altså Wehrmacht i Nord-Norge.

I tillegg til dette administrative apparatet med sju regionale OBL'en hadde RKs Abteilung Technik på denne tiden også utnevnt fem personer ”als Vertreter der Abteilung in den Aussenbezirken für allgemeine technische und Verwaltungsfragen, insbesondere Strassenbauten” ved die Dienststellen:

- Kristiansand, v/Baurat Kurp med ansvar ”für den Küstenbereich von Kragerø bis einschl. Stavanger“

⁶² OT-arkivet, del 2, Hh-1, mp. VI

- Bergen, v/Dip.Ing. Thote med ansvar „für den Küstenbereich von Haugesund mit Nord-Fjord“
- Trondheim, v/Reg.- und Baurat Handt med ansvar ”für den Küstenbereich von Nord-Fjord mit Bodö“
- Narvik, v/Dipl.Ing. Schild „für den Bereich Narvik mit Harstad“
- Tromsø, v/Baurat Wenn „für den Bereich Harstad (ausschliesslich) bis Lyngen-Fjord“
- Alta, v/der Dienststellenleiter Dipl.Ing. Beidl und Inspektor Hackl „für den Bereich Lyngen-Fjord bis Tana“- „zugleich Verbindungsmann f der Abtlg. Technik zum Gebirgskorps für die Gebiete Narvik, Tromsø bis Kirkenes“
- Kirkenes, v/Dipl.Ing. Bauer ”für den Bereich Tana bis zur finnischen Grenze“

Med ”Dienststellen” menes her trolig at RKs Abteilung Technik hadde sine representanter ved disse regionale RK-kontorer. Flere av disse representantene fungerte samtidig som ledere for aktuelle Oberbauleitungen mens andre hadde andre viktige funksjoner knyttet til OTs virksomhet. I august 1943 ble for eksempel Reg.Baurat Altinger utnevnt til RKs Standortältesten für den Raum Mittelnorwegen.⁶³ Dette innebar at lederne av de selvstendige OBL’ene Fauske og Nordlandbahn innen dette området måtte rette seg etter hans anvisninger. Dessuten hadde han ansvar for alle forhold mellom OT og RK-Dienststellen, han skulle videre representere OT overfor RK-See. I egenskap av ”Referent für Technik” ved RK-Dienststelle Drontheim var han ansvarlig for samtlige veiforhold, for alle forhold angående G.B.Bau og for alle spørsmål angående strømforsyning med unntak av strøm til byggeprosjekter.

I 1942 tok OT-Einsatzgruppe Wiking over og utvidet den byggevirksomheten RK-Abteilung Technik til da hadde stått for i Norge. OT overtok samtidig den organisasjonsstrukturen som var bygd ut av Abteilung Technik og bygde denne videre ut etter som byggevirksomheten ble mer omfattende.⁶⁴

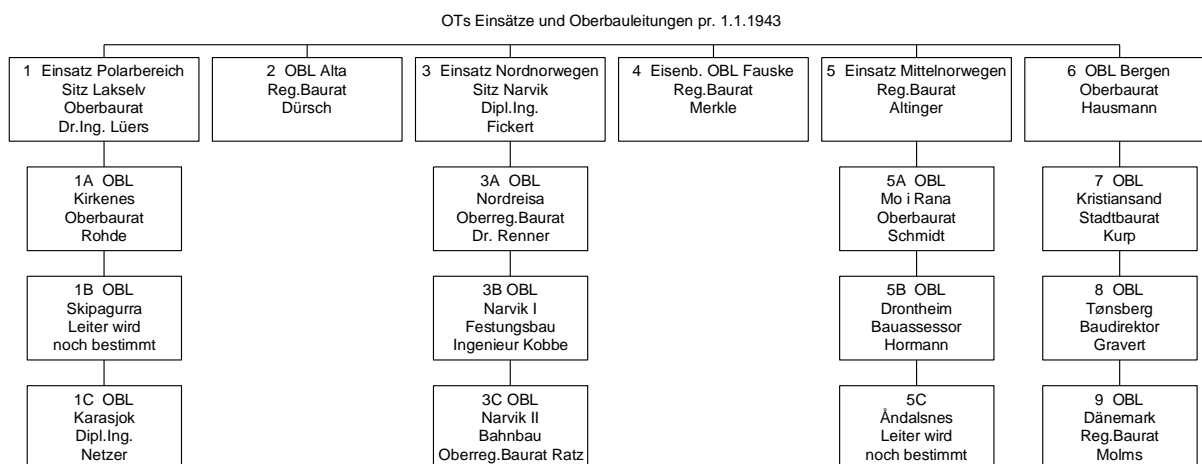
Ved årsskiftet 1942-1943 var OTs regionale struktur i Norge bygd ut til å omfatte til sammen 14 OBL’en. Nå hadde en også tatt i bruk det administrative nivået Einsatz slik at ni av de 14 OBL var underlagt tre Einsatze.

---

⁶³ OT-arkivet, Arkivdel 1, arkivboks E2a-2, mp. A1f, Brev 27.8.1943 fra Henne Betr.: Organisation im Raume Mittelnorwegen

⁶⁴ OT-arkivet, Del 2, Hfa-25, mp 7/7, Brev 20.9.1942 fra RK til samtlige Oberbauleitungen: ”Mit wirkung vom 30. september 1942 werden entsprechend einer Vereinbarung mit Reichsminister Speer die bisherigen Oberbauleitungen des Hauptabteilung Technik in Oberbauleitungen der Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking, überführt“.

OTs Einsätze und Oberbauleitungen pr. 1.1.1943⁶⁵

Det er her verdt å merke seg at alle de tre Einsatz-enhetene var opprettet i Nord-Norge, altså den landsdelen som var prioritert når det gjaldt byggeprosjekter. Einsatz Nordnorwegen var stasjonert i Narvik der også to av de tre OBL-enhetene holdt til, én med ansvar for bygging av festningsanlegg og én for jernbanebygging.

Krigens utvikling og framdriften i byggeprosjektene medførte stadige endringer i organisasjonsstrukturen og vinteren 1944 ble det foretatt en del endringer i Nord-Norge.⁶⁶ Fra 17.2.44 ble Einsatz Nordnorwegen oppløst og da ble OBL Alta, Moen und Narvik I overført til Einsatz Polarbereich mens OBL Tømmerneset og OBL Kirkenes fikk status som selvstendige OBL'en under hovedkontoret. OBL Nordlandbahn ble trolig også etablert på denne tiden.

I juli 1943 ble "Winterdienstprobungsstelle Hardangervidda" som drev med utprøving av teknisk utstyr for bl.a. snørydding, opprettet.⁶⁷ På grunn av de spesielle oppgavene og at arbeidene ble utført til nytte for flere av de regionale enhetene, ble denne enheten først lagt direkte under hovedkontorets Abteilung Strassenbau. Noe senere ble enheten utvidet ved at det også ble etablert en Bauleitung med ansvar for å sikre veiforbindelsen over Hardangervidda. En fikk da enheten "Bauleitung Hardangervidda mit Winterdienstprobungsstelle" som først ble lagt til OBL Tønsberg inntil den mot slutten av krigen ble flyttet til OBL Oslo.

Om vi går et drøyt år fram i tid til 1.3.1944, var strukturen noe endret og antallet Einsatze var redusert til to for Norge; én for Polarbereich som omfattet det meste av Nord-Norge og én for "Mittelnorwegen" mens en hadde fått en egen Einsatz for virksomheten i Danmark. Nå hadde

⁶⁵ OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. 89 IV. Grunnen til at de tre OBL med nr. 7, 8 og 9 i plansjen er plassert under nr. 6 er bare rent teknisk.

⁶⁶ OT-arkivet, Del 1, E2a-2, mp A1f, Fernschreiben 17.2.1944 fra Henne til OBL Tømmerneset

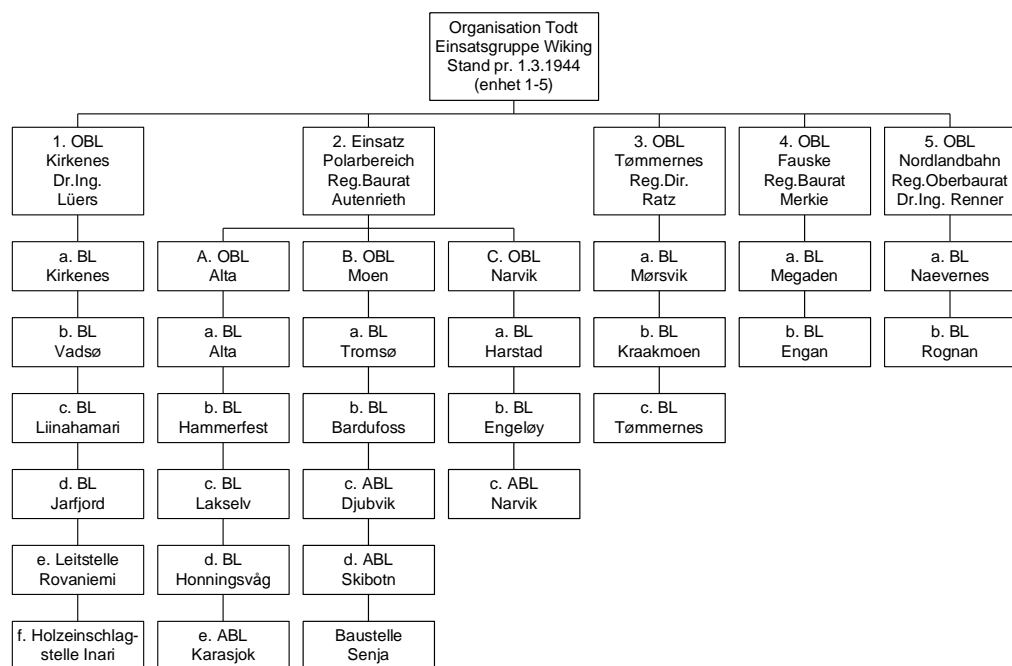
⁶⁷ OT-arkivet, Arkivdel 1, arkivboks E2a-2, Mappe: A1f, Vermerk 26.7.1943

en videre sju OBL-enheter som var direkte underlagt hovedkontoret foruten fire underlagt Einsätze. Dessuten hadde en da 37 Bauleitungen og ni Abschnittsbauleitungen rundt om i Norge. I tillegg hadde en noen spesielle enheter som for eksempel ”Transportleitstelle Mo” i Mo i Rana, ”Bauleitung Hardangervidda mit Winterdienstprobungsstelle” og ”Bestandslager Oslofjord”. Under disse administrative nivåene hadde en så de enkelte Baustellen. Det er noe uklart i hvor stor grad alle de nevnte enhetene hadde en administrasjon som kan betraktes som arkivskapere, men om det gjelder samtlige, dreide det seg altså på dette tidspunktet om drøyt 60 regionale og lokale administrative enheter under Einsatzgruppe Wiking som skapte arkiv.

Når det gjelder byggevirksomhet i Oslo-området OBL Oslo kan det virke som om denne tidligere lenge ble administrert direkte fra OTs hovedadministrasjon i Oslo. I august 1943 ble for eksempel ansvaret for byggearbeider i Moss overført fra ”Bauleitung Oslo, Hauptref. Hochbau” til OBL Tønsberg.⁶⁸ Slike forhold kan tyde på at Hauptreferat Hochbau ved OTs hovedkontor lenge fungerte som en Bauleitung for det sentrale østlandsområdet. Først mot slutten av krigen ble det opprettet en egen OBL Oslo.

*Dienststellenverzeichnis der OT-Einsatzgruppe Wiking pr. 1.3.1944. (Plansjen er delt i to)*⁶⁹

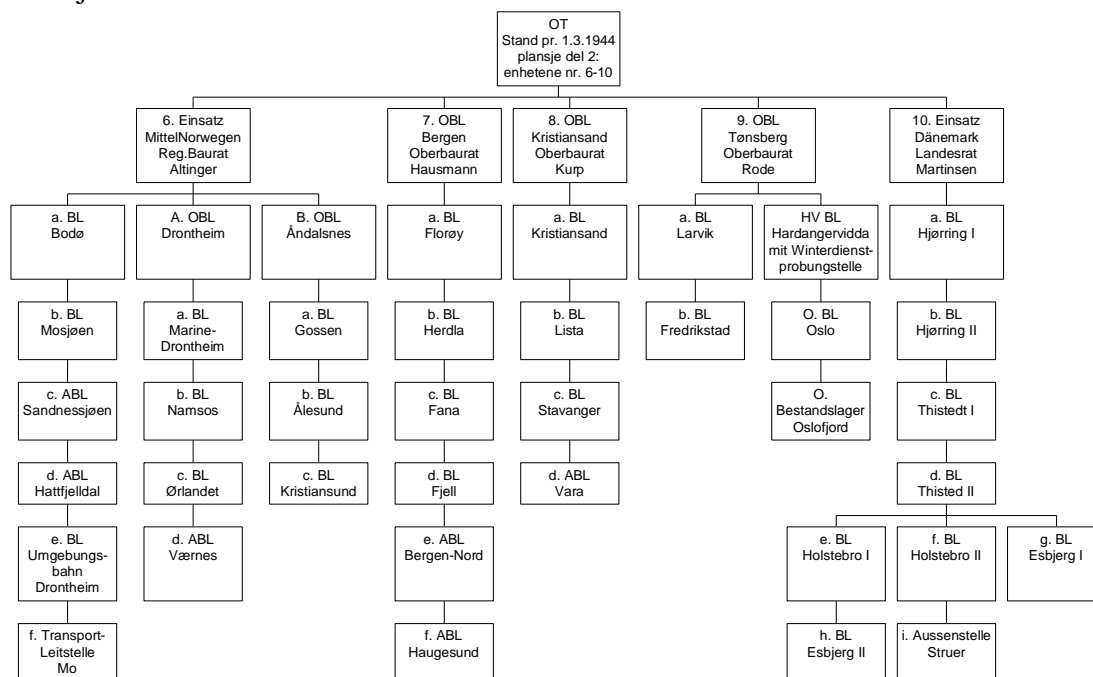

**

⁶⁸ Ot-arkivet, Arkivdel 1, arkivboks E2a-2, Mappe: A1f, Vermerk 23.8.1943 fra Abt. Hochbau v/Luther til Henne m.fl.

⁶⁹ OT-arkivet, Del 2, Hh-1, mp. 89 V. Plansjen er av rent tekniske grunner delt i to med de første fem ”Einsätze und selbständige Oberbauleitungen” med underliggende enheter i den første og de fem siste i den andre plansjen. Her er enheter i Danmark tatt med sjølv om OT-arkivet ikke synes å inneholde stort om byggevirksomheten i Danmark.

Plansjens annen del:

Spesielt fra utpå høsten 1944 ble det gjennomført en del større organisatoriske endringer i den regionale og lokale organisering av OTs virksomhet i Norge. Dette har bl.a. sin bakgrunn i at Finnmark og nordre del av Tromsø ble evakuert, men også i at en del større byggeprosjekter andre steder i landet ble slutført. Dette gjaldt for eksempel arbeidene med Sørlandsbanen som var blitt åpnet for normal drift i mai.

Fra 15.12.1944 ble det for eksempel gjennomført en del omorganiseringer i Sør-Norge:⁷⁰

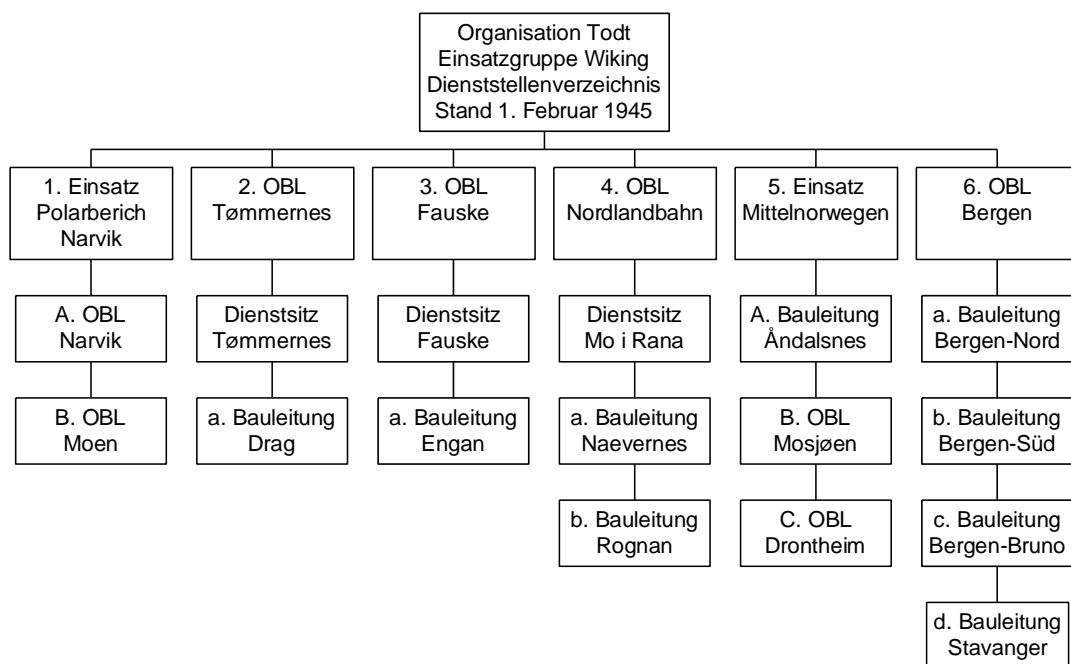
- OBL Stavanger ble avviklet og erstattet av en ny BL Stavanger med ansvar for arbeider innen distriktet til 274. Infanterie-Division. Den nye enheten ble underlagt OBL Bergen.
- OBL Kristiansand ble avviklet. Noen funksjoner ble overført til OBL Bergen mens virksomheten for øvrig ble lagt til en ny BL Kristiansand med ansvar for et geografisk område som hadde Porsgrunn som østlig grense.

Ved omorganiseringen på Sørlandet tok lederen for den nyetablerte enheten BL-Kristiansand samtidig over som leder av Abteilung Technik ved RK-Dienststelle Kristiansand som hadde ansvar for Agder-fylkene og Telemark. Også her på regionalt plan ser en altså et eksempel på dobbeltroller ved at OT-ledere samtidig fungerte som ledere ved RKs regionale tekniske avdelinger.

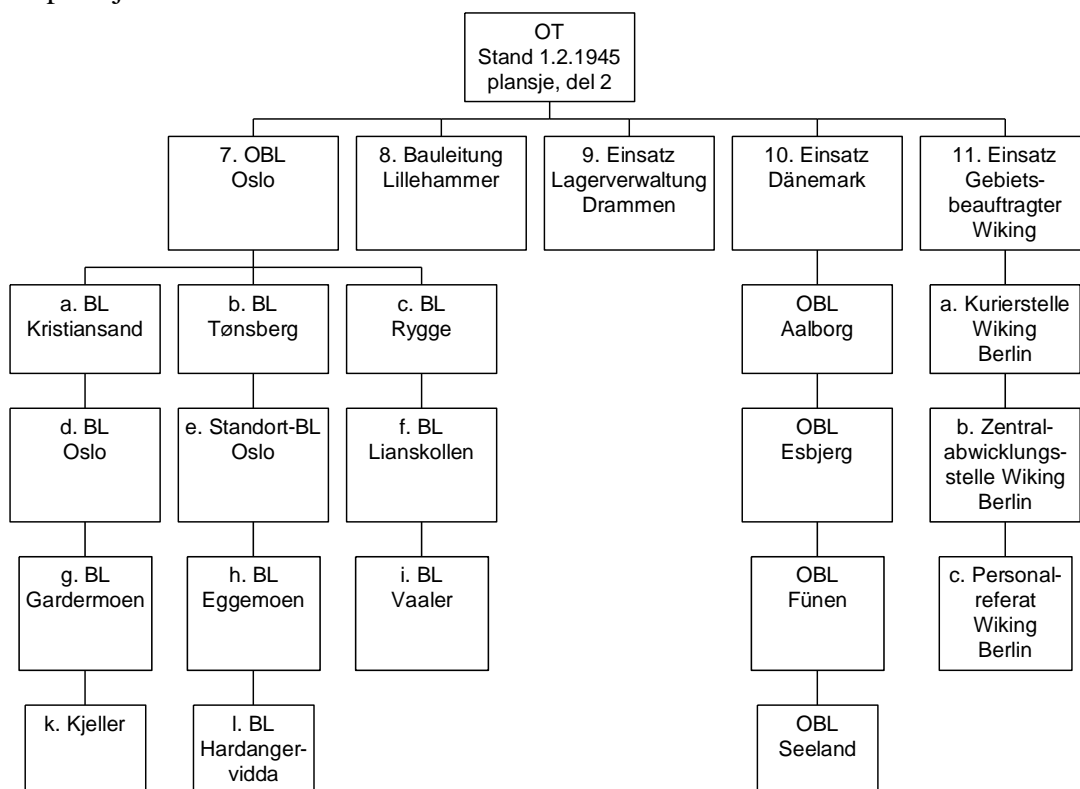
Om vi så går fram til en oversikt over de regionale enhetene pr. 1. februar 1945 framgår det naturlig nok at virksomheten i Finnmark og Nord-Troms da var avviklet.

⁷⁰ OT-arkivet, del 2, Hfa-25, mp. Nr. 7/7, brev 22. og 29.11.1944

Dienststellenverzeichnis der OT-Einsatzgruppe Wiking pr. 1.2.1945⁷¹

** plansjens andre del:

⁷¹ OT-arkivet, del 2, Hh-1, mp. Nr. 89 IV. Plansjen er av rent tekniske grunner delt i to med de seks første "Einsätze und selbständige Oberbauleitungen" med underliggende enheter i den første og de fem siste i den andre plansjen.

Det er mulig at denne oppstillingen av strukturen pr. 1.2.1945 var et utkast til struktur som ennå ikke var iverksatt. I hvert fall framgår det andre steder at for eksempel BL Hardangervidda først ble opprettet som en BL under OBL Oslo fra 28.2.1945.⁷² Under Bauleitung Hardangervidda sorterte forøvrig vinteren 1945 to Abschnittsbauleitungen; ABL Haugastø og ABL Fagerheim.

Det er uklart om OTs regionale og lokale organisasjonsstruktur ble ytterligere endret utover våren 1945, men i hovedtrekk viser trolig oversikten pr. 1.2.1945 hovedstrukturen fram mot krigens slutt.

I denne orienteringen om utviklingen av de regionale og lokale inndelingene i administrative byggeenheter gjennom krigsårene, er det bare lagt vekt på å få fram hovedstrukturene på ulike tidspunkt. En bør imidlertid også være oppmerksom på at mange av disse enhetene hadde sine egne underinndelinger både ved kontorets inndeling i ulike fagavdelinger og ved utbygging av administrative enheter innen sine områder.

I plansjen med OTs regionale struktur pr. 1.3.1944 fant vi for eksempel OBL Nordlandbahn som en av til sammen ni regionale enheter i Norge. Denne administrative enheten var da oppført med to underliggende Bauleitungen: Nævernes og Rognan. Ifølge en oversiktsplansje fra 1.10.1943 hadde imidlertid OBL Nordlandbahn under seg flere ti-talls administrative enheter med ca 150 tyske og ti norske ansatte som sto for mye av de ingeniørmessige og administrative sidene ved OTs arbeid med Nordlandsbanen på denne tiden.

”NSBs Distriktsbüro” er i plansjen tegnet inn som en enhet underlagt Oberbauleitung Nordlandbahn, men det formelle forholdet her er ikke undersøkt nøyere. Det samme gjelder Bauleitung Nævernes og Bauleitung Rognan der det er tegnet inn underliggende NSB-avdelinger med oppgitt antall ingeniører etc. Det er i den originale plansjen markert at disse enhetene hadde norsk personale.

Byggearbeidene ved Nordlandsbanen var et av de aller største prosjektene OT drev i Norge. Også de øvrige Einsatze og Oberbauleitungen rundt om i landet drev imidlertid omfattende aktivitet og det fantes trolig flere hundre administrative enheter innen OT rundt om i landet i løpet av krigen.

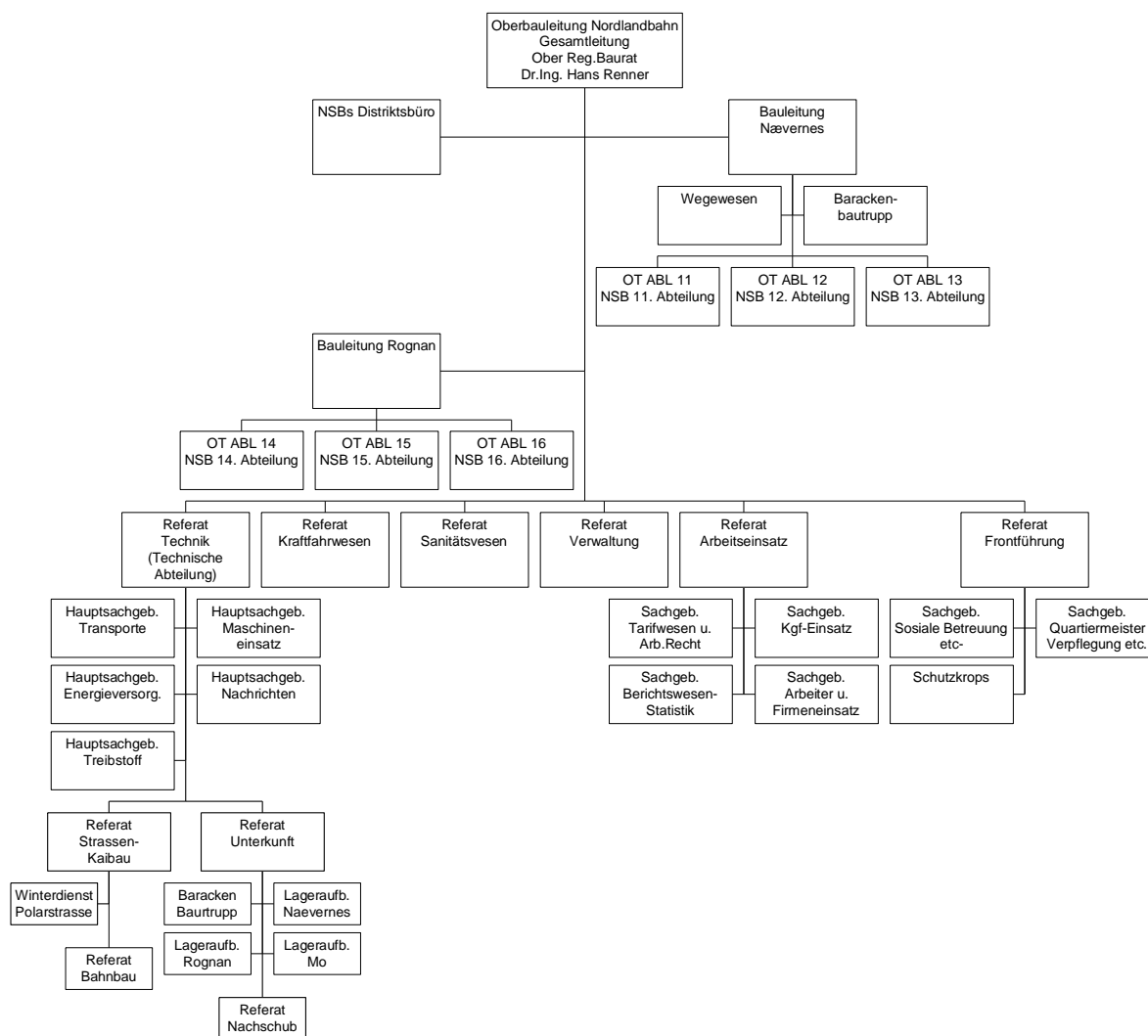
Det er uklart om alle disse regionale og lokale OT-enhetene produserte arkivmateriale. Om dette ikke var tilfelle, kan det likevel være til hjelp ved bruk av OT-arkivt å være kjent med de hovedtrekkene ved den regionale og lokale administrasjonen som her er presentert.

---

⁷² OT-arkivet, del 2, Hfa-25, mp 7/7, Brev 3.3.1945 fra OBL-Oslo til OT-Einsatzgruppe Wiking, Abteilung B

Stellenplan der Oberbauleitung Nordlandbahn pr. 1.10.1943⁷³

Stellenplan der Oberbauleitung Nordlandbahn
pr. 1.10.1943

Avviklingen av OT etter krigens slutt i 1945

Ved den tyske kapitulasjonen tidlig i mai 1945 kom OT med de tilknyttede enhetene Transportkorps Speer og Transportflotte Speer under alliert og norsk kommando. Dette innebar bl.a. at anleggsvirksomheten stanset opp, at norske arbeidere ble etter hvert sendt hjem og at krigsfanger og andre utenlandske arbeidere ble tatt hånd om av allierte og norske myndigheter og etter hvert hjemsendt. På linje med tyske soldater ble OTs egne, tyske ansatte og ansatte ved engasjerte tyske firmaer ganske raskt plassert i interneringsleirer rundt om i landet inntil de kunne sendes til Tyskland.

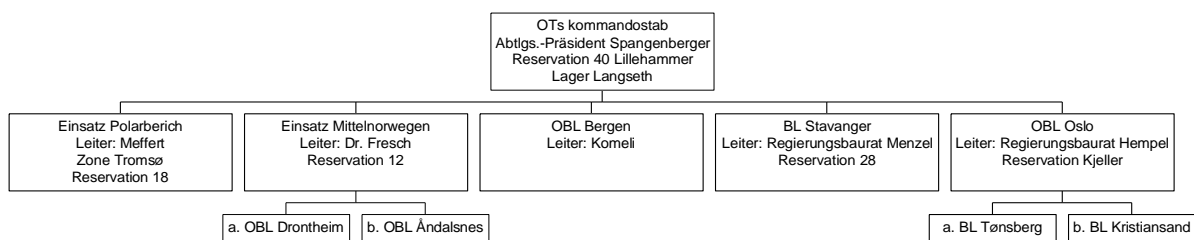
⁷³ OT-arkivet, Del 2, Hg-7, mp 3 Nordlandsbanen. Det er teknisk vanskelig å få med alle de enhetene som er tegnet inn i den originale plansjen. Her er for eksempel ikkje tatt med en del enheter for "Büro- u. Hilfskräfte" m.v. Plansjen inneholder også bl.a. navn på medarbeidere ved de fleste enhetene.

For å holde kontroll og holde ryddige forhold inntil de flere hundre tusen tyskere som befant seg i Norge ved krigens slutt, ble sendt hjem, ble alt tysk personell plassert i leirer som var organisert i et system av leirer som var organisert i "Reservationen" innen visse soner. OT ble ikke uten videre oppløst ved krigens slutt.⁷⁴ De tyske ansatte ble værende ved sine enheter som igjen var underlagt Wehrmacht-befal under alliert kommando. I hovedsak ble OTs struktur bevart slik at det ledende personalet ved hovedkontoret og de enkelte Einsatze og Oberbauleitungen ble værende i sine stillinger utover sommeren og høsten inntil hjemsendelse.

OTs leder i Norge inntil krigens slutt, Willi Henne, ble raskt arrestert og holdt i forvaring inntil han ble sendt til Tyskland utpå sommeren. Den tidligere leder av Bauabteilung, Otto Spangenberg, ble da i praksis leder av OTs Kommandostab som sto for den tyske ledelse av avviklingen av OT i Norge utover sommeren 1945. Dette skjedde da selvsagt under kontroll og ledelse av de allierte. OTs kommandostab ble plassert i leir på Lillehammer og under seg hadde Spangenberg mange av sine tidligere lederkolleger fra OTs hovedkontor under krigen.

Rundt om i landet ble det nå etablert en struktur for organiseringen av arbeidet med avviklingen av OTs virke. Også denne strukturen var i hovedtrekk en videreføring av OTs struktur fra krigsårene. Strukturen for avviklingsstaben besto av fem enheter – Abwicklungsstellen - fordelt på landsdelene og to av dem hadde underliggende enheter. Det er grunn til å anta at alle de øvrige underliggende regionale og lokale enheter som hadde eksistert, nå ble avviklet mens avviklingsarbeidet ble utført ved de overordnede enhetene.

Hovedstruktur for OTs avviklingsstab pr. 21.6.1945⁷⁵

Etter krigen befant det seg i Norge drøyt 11 000 tyskere som hadde arbeidet for OT, Transportkompani Speer og Transportflotte Speer og for tyske firmaer med oppdrag for OT. Disse var i all hovedsak plassert i interneringsleirer rundt om i landet.⁷⁶

Også etter kapitulasjonen måtte OTs fagpersonale en tid utover våren og sommeren 1945 holde fram med ulike arbeider.

⁷⁴ RAFA-2197 Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen (DOBN), nr. 3, Fernschreiben 29.5.1945

⁷⁵ RAFA-2197 Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen (DOBN), nr. 3

⁷⁶ Samtidig befant det seg flere ganger så mange tvangsarbeidere fra Sovjet, Polen og andre land i Norge ved krigens slutt, men disse ble tatt hånd om av andre allierte enheter og omtales ikke her.

Zone	OT	Transportkorps Speer	Transportflotte Speer	Sum
Tromsø	4997	1713	29	6739
Trondheim	1400	182	106	1688
Bergen	511	12	118	641
Stavanger	335	23	9	367
Oslo	1653	500	12	2165
Sum	8896	2430	274	11600

Blant de oppgavene som måtte utføres i denne avviklingsperioden var:

- Nødvendige bygningsarbeider rundt om i leirene der tyske soldater og øvrige personell ble internert inntil hjemsendelse til Tyskland. OTs personale sørget bl.a. for bygging av brakker i leirene.
- Sikring og avvikling av byggeplasser og lagre med teknisk utstyr og byggematerialer.
- Avslutte økonomiske kontrakter med tyske og norske firma og praktisk håndtering av bl.a. regninger fra firma som hadde utført arbeider for OT mot slutten av krigen. Det måtte bl.a. utarbeides oversikter over hvor store deler av ulike regninger som allerede var betalt og hva som gjensto for overføring til norske myndigheter for videre håndtering.
- Utføre nødvendige tekniske arbeider rundt om i interneringsleirene for å sikre akseptable forhold for det tyske personellet som satt i leirene. Dette besto trolig bl.a. av nødvendige ”vaktmesteroppgaver” for å vedlikeholde elektriske anlegg, vannforsyning etc.

I OT-arkivet finnes det en del materiale fra denne avviklingsperioden, bl.a. i følgende serier i arkivets del 1: E8c, E8g og Eg8j. Dessuten finnes det noe materiale i arkivet etter Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen (DOBN), altså den tyske administrasjonen som under alliert ledelse administrerte de tyske interneringsleirene rundt om i Norge etter krigen slutt.

Utover høsten 1945 ble trolig de fleste som hadde arbeidet for OT i Norge hjemsendt og virksomheten var dermed endelig avsluttet.

**

Om arkivet

Arkivets historikk

I krigens slutfase ødela trolig tyskerne selv en del av arkivmateriale skapt innen OT både ved hovedkontoret i Oslo og ved de regionale og lokale administrative enhetene. Det er kjent at slik arkivødeleggelse ble utført av tyske organ i Norge, men det uklart hvor stort omfang dette hadde når det gjaldt OT.

Ved krigens slutt gikk alt arkivmateriale over i alliert eie. Her ble det samlet og til dels gjennomgått av en alliert kommisjon, *Document Section (Documents Pool, Allied Land Forces Norway)*. Det er ikke systematisk undersøkt hva Document Section foretok seg med materialet, men en del materiale ble trolig gjennomgått til dels i samarbeid med OTs eget personale som ble internert i Norge inntil de ble hjemsendt. Dette ble trolig gjort for bl.a. å få oversikt over uoppgjorte økonomiske forhold til norske firmaer, for å få oversikt over maskinelt utstyr og lagerbeholdninger rundt ved byggeanleggene og for å sikre tekniske dokumentasjon for byggeanlegg som måtte sikres og eventuelt rives eller slutføres. Det er også mulig at Document Section gjennomgikk deler av materialet på søk etter mulige krigsforbrytere.

Ved disse og senere gjennomganger av materialet ble trolig hensynet til potensiell historisk kildeverdi lavt prioritert. Det er derfor grunn til å anta at håndteringen av materiale i denne fasen kan ha bidratt til den uorden som senere har preget det som nå utgjør OT-arkivet.

I arkivet finnes det noe materiale som omhandler OT i Norge, men som er skapt dels av norske og allierte myndigheter i England under krigen og dels av allierte myndigheter i Norge etter krigen slutt (materiale i arkivdel 2, serie Hh). Dette er trolig blandet inn i det som nå utgjør arkivet i denne perioden etter krigen.

Document Section skulle i prinsippet samle beslaglagte arkiv i Oslo. Det er imidlertid uklart om dette skjedde med alle arkiv skapt ved OTs ulike regionale og lokale administrative enheter rundt om i landet. I desember 1945 overlot Document Section de beslaglagte tyske arkivene til norske myndigheter ved *Forsvarets Overkommando, Etterretningsavdeling (FO II)*.

Document Section og senere FO II forsøkte å overlate deler av beslaglagte tyske arkiver til ulike norske institusjoner som kunne tenkes å ha interesse for dem. Av OTs arkivmateriale ble noe trolig overført til *Forsvarsmuseet*, noe til *Norges geologiske undersøkelser* og noe til *NSB*. Forholdet er ikke nøyere undersøkt, men i nyere tid har i hvert fall Riksarkivet fått avlevert deler av OTs arkivmateriale fra disse tre institusjonene.

I løpet av 1946 ble den resterende delen av arkivet trolig overført til *Oslo politikammer*. Det ble oppbevart i statens bygninger på Hovedøya i indre Oslofjord. I 1951-52 ble det så formelt overført til Riksarkivet som fortsatt oppbevarte det på Hovedøya inntil det i 1978 ble overført til Riksarkivets nybygg på Sognsvann der det nå oppbevares.

Utover på 1980 og 1990-tallet ble deler av materialet grovt gjennomgått og mindre deler ble ordnet. I all hovedsak ble imidlertid materialet liggende uordnet inntil det etter 2005 ble igangsatt arbeid med ordning og registrering med ekstern finansiering. I 2011 var arkivet ferdig ordnet og registrert.

Veiledning i bruk av arkivet

I starten av denne innledningen ble en del særtrekk ved dette arkivmaterialet trukket fram:

- Et omfattende arkiv på 440 hyllemeter
- Materialet er fordelt på drøyt 200 arkivserier
- Mange arkivskapende enheter er representert i materialet
- Materiale fra ulike arkivskapende enheter er ikke konsekvent holdt atskilt
- Opprinnelig indre arkivorden er ikke konsekvent bevart
- Deler av det opprinnelige arkivmaterialet er trolig gått tapt – omfang ukjent
- Materialet er ordnet og registrert av en rekke medarbeidere ved Riksarkivet over flere tiår – ingen enkeltperson har arbeidet med hele arkivet

Disse særtrekkene ved det som nå omtales som ett arkiv, gjør det aktuelt å gi en del orienterende merknader til sider ved arkivmaterialet og å si litt om bruken av arkivet.

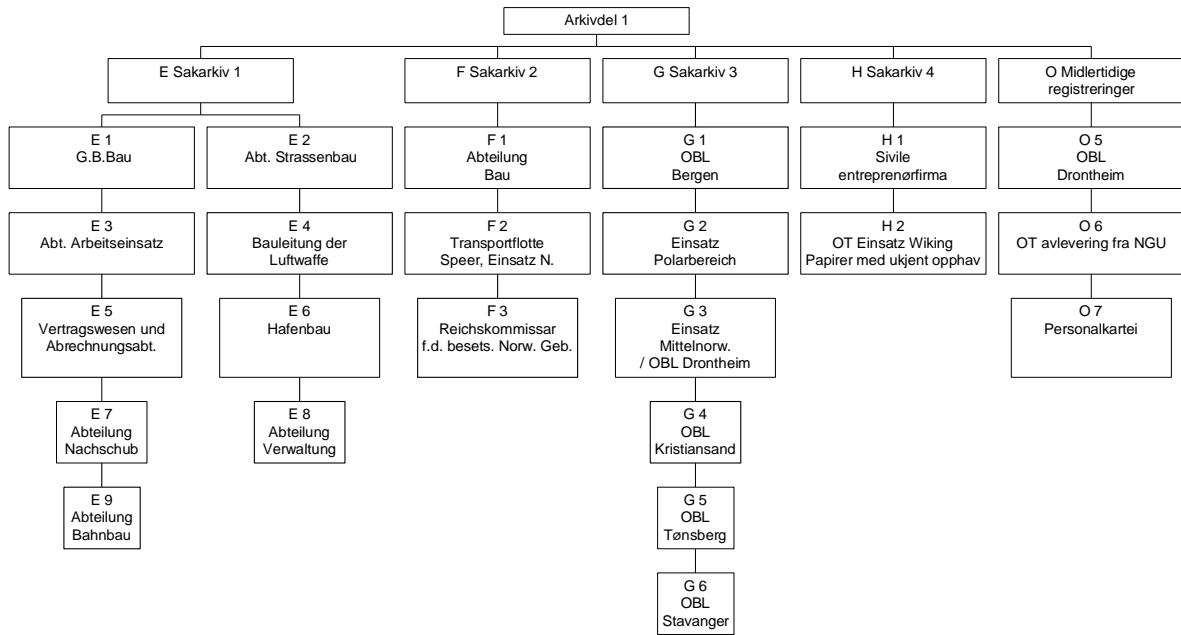
To arkivdeler med ulike strukturer

Arkivmaterialet er delt i to arkivdeler. Dette innebærer imidlertid ikke noe klart skille mellom innholdet i de to delene når det gjelder materialets innhold. En hovedgrunn for todelingen er at det i en tidlig fase av arbeidet med ordning og registrering av materialet, ble etablert en seriestruktur som strider mot det som senere har vunnet fram som den ordinære strukturen for arkivserier. Da arbeidet ble tatt opp igjen, ble det etter hvert valgt å etablere en ny arkivdel der en etablerte en arkivstruktur mer i samsvar med den som nå er rådende.

Arkivdel 1 har en struktur med fire sakarkiv der "E"=sakarkiv 1, "F"=sakarkiv 2, "G"=sakarkiv 3 og "H"=sakarkiv 4. Hver av disse "sakarkivene" er delt i serier som er betegnet med tall, altså "E1", "E2" osv. Seriene er videre inndelt i underserier som er betegnet med små bokstaver alfabetisk fra "a" og utover, altså "E1a", "E1b" osv. Dessuten er det her en arkivenhet med bokstavkode "O" fulgt av tall for serier. Plansjen øverst på neste side viser sakarkivenes inndeling i serier for ulike tema mens underseriene her ikke er tatt med.

I delarkiv 1 inneholder sakarkiv 1 (E) og 2 (F) det som framstår som materiale fra en del av fagavdelingene ved OTs hovedkontor i Oslo. Sakarkiv 3 (G) består av serier med materiale fra seks Oberbauleitungen/Einsatze foruten at en serie under "O Midlertidige registreringer" også har materiale fra en Oberbauleitung. Sakarkiv 4 består av to serier, en for sivile entreprenørfirma og en for papirer med ukjent opphav. Det er mulig at det som inngår i sakarkiv/hovedserie "O Midlertidige registreringer", var ment for senere innordning i et av de fire sakarkivene, men dette er uklart og det er valgt å beholde denne enheten slik.

Sakarkiv og hovedserier i arkivdel 1

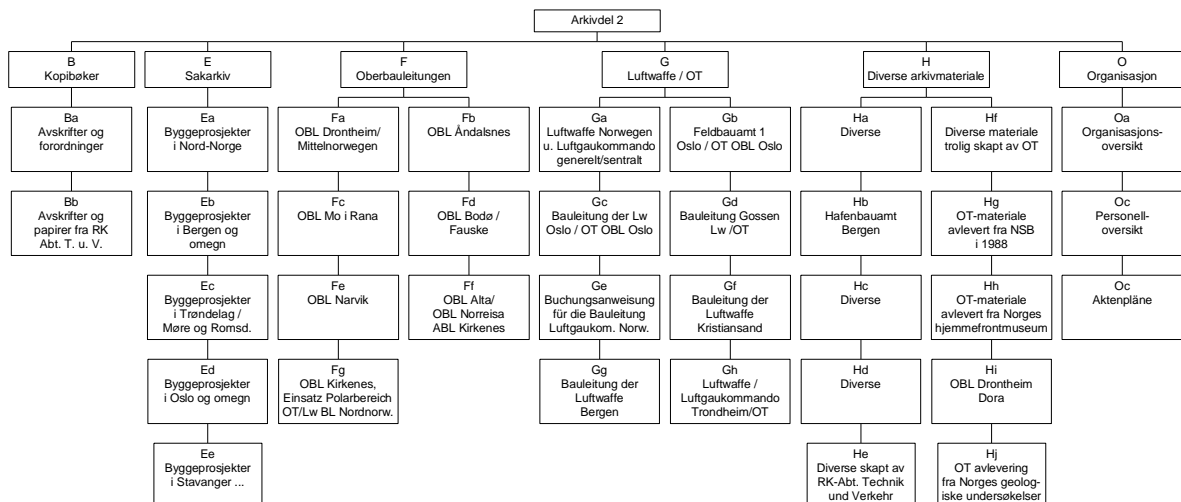

Arkivdel 2 har en struktur som er mer i samsvar med det som nå er vanlig i Norge.

Utgangspunktet er her "allment arkivskjema" som består av bokstavbaserte seriekoder i en til dels fast struktur med stor bokstav for hovedserie og inntil flere rekker med små bokstaver i alfabetisk orden for underserier. Ifølge allment arkivskjema skal ulike typer arkivmateriale plasseres under faste hovedserier med for eksempel møtebøker etc. i hovedserie "A", kopibøker i hovedserie "B", journaler i hovedserie "C" mens saksmateriale legges i hovedserier med bokstavkoder.

Det arkivmaterialet som inngår i denne arkivdelen er fordelt på seks hovedserier: B, E, F, G, H og O. Alle disse har serier som for eksempel Fa, Fb osv. og noen har underserier som Faa, Fab osv. Den følgende plansjen viser de seks hovedseriene og deres videre inndeling i serier mens underseriene heller ikke her er tatt med.

Hovedserier og serier i arkivdel 2

I delarkiv 2 består hovedserie "E sakarkiv" av materiale fra en del byggearbeider rundt om i landet og grenser i sitt innhold nært opp til innholdet i hovedserie F der innholdet imidlertid i større grad er organisert ut fra ulike Einsatze og Oberbauleitungen. Hovedserie G består av materiale fra Luftwaffe. De tre hovedseriene B, H og O består alle av ulike former for "diverse materiale".

Hvorfor hele arkivet ikke er omordnet etter én struktur

Som tidligere nevnt, sier ikke skillet mellom arkivdel 1 og 2 nødvendigvis noe om de to arkivdelene rent innholdsmessig. Det hadde kanskje vært enklere å få overblikk over helheten om alt var organisert som ett arkiv. Det er imidlertid flere grunner til at en ikke har forsøkt å få til dette:

1. En viktig faktor er av rent arbeids- og kapasitetsmessige hensyn idet det ville være arbeidskrevende å utføre dette på faglig forsvarlig vis.
2. Rent arkivfaglig er dette "arkivet" et misfoster idet det, som tidligere omtalt, utgjøres av materiale skapt av en rekke ulike arkivskapende enheter som er blandet sammen. Ideelt sett burde derfor materialet heller sorteres ut i en rekke egne arkiv framfor å flettes enda tettere sammen til en eneste enhet. Nå har en valgt en mellomløsning ved ikke å smelte arkivdeler tettere sammen enn hva de var før ordningsarbeidet startet, men samtidig beholde det hele som ett arkiv.
3. I arbeid med å ordne arkivmateriale skal en til vanlig i det lengste unngå å opprette serier for "diverse". I arkivdel 2 består hovedserie H av bl.a. fem diverseserier. De ble opprettet ganske sent i ordningsarbeidet og det ble gjort et bevisst valg om å opprette diverseserier her.

Bakgrunnen for dette var at materialet gjennom store deler av etterkrigstiden var holdt samlet i fysiske enheter i egen emballasje eller i store bunker holdt sammen med hyssing. Enkeltdokumenter eller mindre bunker av dokumenter i slike enheter kan synes å være brakt ut av sin opprinnelige sammenheng og i noen tilfeller kunne det også være mulig å finne andre serier i arkivet der de med stor grad av sannsynlighet hører hjemme. Likevel er det valgt å holde dem samlet i den orden de lå på ordningstidspunktet. Dette er gjort pga at det likevel er mulig at antagelser om annen mulig opprinnelig orden, er feil. Derfor er det valgt å holde slikt materiale samlet i enheter, noen ganger i egne opprettede underserier og andre ganger i diverseserier. Uansett er det i slike tilfeller lagt vekt på å forsøke å beskrive materialet innholdsmessig på serie eller mappenivå.

4. En annen grunn til å beholde materiale i den orden det har vært bevart i store deler av etterkrigstiden, er hensynet til det som kan kalles for sekundærproveniensen. Dette er materiale som etter krigens slutt ble skilt ut og overført til andre institusjoner som har nyttet det for sine formål inntil det i nyere tid ble avlevert til Riksarkivet. Dette gjelder bl.a. for:
- serie "E9c Bahnbau" i arkivdel 1 og serie "Hg" i arkivdel 2 som begge ble avlevert fra NSB i 1988 og 1991
  - serie "Hh" i arkivdel 2 som ble avlevert fra Norges hjemmefrontmuseum i 1990"
  - serie "Hj" med materiale som ble avlevert fra Norges geologiske undersøkelser" i 1998 via Statsarkivet i Trondheim.

Materiale som inngår i disse seriene, er trolig like etter krigen plukket ut av ulike opprinnelige arkiv og serier. Om en nå i ettertid skulle tilbakeføre materialet til sine opprinnelige plasseringer ville dette i seg selv trolig være vanskelig på grunn av forhold nevnt under pkt. 3 over. Dessuten kan det hevdes at den nye bruken av materialet i etterkrigstiden i seg selv kan være av interesse for ulike forskningsformål. Dermed må bevaring av et slikt sekundært opphav veies opp mot hensynet til materialets opprinnelige opphav. Her er det valgt å bevare den sammenhengen materialet ble bruk i etter krigen.

5. En grunn til at det ikke er lagt særlig arbeid i å støpe materiale ytterligere sammen i en organisk helhet er altså det tidligere omtalte forholdet at materialet opprinnelig har utgjort en rekke egne arkiv. Dette forholdet er til del også forklaringen på at en kan finnes serier som antyder materiale fra samme saksfelt på ulike steder i arkivet.

I arkivdel 1 har en for eksempel serie "G3 Einsatz Mittelnorwegen / OBL Drontheim" mens en i arkivdel 2 har serie "Fa OBL Drontheim / Mittelnorwegen". Det er mulig at materialet i disse to seriene opprinnelig hørte sammen slik at seriene nå kunne slås sammen. Grunnen til at materialet nå finnes i to serier, er trolig at materialet i etterkrigstiden har vært oppbevart på ulike steder og var holdt noenlunde samlet som to enheter. Dessuten er det imidlertid klart at det som nå kalles OT-arkivet, består dels av materiale skapt ved OTs hovedkontor i Oslo og dels ved regionale og lokale administrative enheter.

Før materialet i disse to seriene kunne slås sammen i en serie, måtte det derfor entydig slås fast at det utelukkende var skapt ved én administrativ enhet enten i Trondheim eller i Oslo. Det kan nemlig ikke utelukkes at deler av materialet var skapt i Trondheim og etter krigen overført til Oslo mens andre deler var skapt ved OTs hovedkontor i Oslo av medarbeidere med ansvar for kontakt med den regionale administrasjonen i Trondheim. Det ville være uheldig om materiale skapt ved OTs hovedkontor i Oslo ble blandet sammen i samme serie som materiale skapt ved OTs regionskontor i Trondheim.

Tilsvarende problem med å skille mellom sentrale og regionale/lokale arkivskapende enheter kan skyldes at en for eksempel ved mange Oberbauleitungen etablerte inndeling i

administrative enheter med samme type betegnelser som ved OTs sentralkontor som "Nachschub", "Hochbau" etc. En perm med påskrift "Hochbau" kan dermed være skapt enten ved sentralkontoret eller ved en regionalt/lokalt enhet.

Idet en i hovedsak bare har bevart saksdokumenter og i mindre grad postjournaler og kopibøker, vil slike entydige avklaringer av et materiales opphav være tidkrevende med inngående studier av enkeltdokumenter med vurdering av stempler, underskrifter, original/kopi, avsender/mottaker etc. Derfor er materialet i stor grad holdt samlet slik det hadde vært oppbevart gjennom etterkrigstiden selv om dette innebærer flere tilfeller av tilsynelatende flere serier som kunne vært slått sammen.

6. Flere serier i arkivet opererer med navn etter administrative sentralenheter i Oslo eller fra regionale og lokale administrative enheter. Dette er for så vidt greit, men kan hevdes å være uttrykk for et statisk syn på både institusjonen og arkivmaterialet. Om ikke angitt tidsperiode for en slik serie gir entydig avklaring, kan det for eksempel være uklart om serien omfatter materiale skapt av RKs byggeavdeling fra tiden 1940-42 eller av OT i årene 1942-1945 idet det i høy grad ble nyttet samme type navn på de administrative enhetene gjennom krigsårene.

Dessuten kan de stadige omorganiseringer og flytting av saksfelt som kjennetegnet tyskernes byggevirksomhet, ha medført at samme navn kan ha vært nyttet på forskjellige administrative enheter til ulike tider. Det er for eksempel godt mulig at en Bauleitung med et stedsnavn som del av navnet ble avviklet når et byggearbeid var ferdigstilt mens det et år senere ble etablert en ny Bauleitung med samme navn for å administrere ett nytt byggeprosjekt i området. Det ville da være uheldig om arkivmateriale fra disse to administrative enhetene ble blandet sammen i en serie.

Dette var noen grunner til at det ikke er lagt mer arbeid i å smelte materialet ytterligere sammen til en organisk helhet med en enhetlig arkivstruktur. Samtidig må det sies at det kan tenkes at deler av materiale i praksis likevel er blitt støpt sammen til serier der det kanskje ikke var grunnlag for dette.

Praktisk bruk av arkivet

Grovt sagt er det to måter å forsøke å finne fram i arkivet på:

- En kan søke "ovenfra" ved på forhånd å orientere seg i hvilken administrativ enhet som kan ha skapt arkivmateriale som omhandler det temaet en er interessert i. Det er i hovedsak for en slik tilnærming en har utarbeidet den foreliggende historiske oversikt med vekt på å få fram oversikter over organisatorisk struktur på ulike tidspunkt. Om en merker seg noen aktuelle administrative enheter, kan en så søke etter disse i arkivlisten i håp om å finne aktuelt arkivmateriale.

- En kan søke ”nedenfra” ved å lese eller søke systematisk gjennom arkivlisten etter aktuelle tema eller stedsnavn ut fra hva en måte være interessert i. Foruten å lese gjennom arkivlisten, er denne også tilgjengelig i elektronisk form slik at en der kan foreta elektroniske søk.

I praksis vil det ofte være naturlig å kombinere disse to måtene for å finne fram til aktuelt materiale i arkivet.

Ved søk i katalogen må en være oppmerksom på en del forhold:

- De opplysningene som i denne innledningen er gitt om arkivskapende enheter arbeidsfelt og historikk, er ikke fullstendige og plansjene med oversikt over ulike enheters administrative enheter, er på ingen måte dekkende for aktuelle enheter. Forskjellige steder i arkivet finnes det en god del dokumenter med ytterligere opplysninger av samme art som kan tenkes å være til nytte om en søker opplysninger om for eksempel byggeaktivitet innen visse områder i landet gjennom krigsårene og om administrative enheter som også kan ha skapt arkivmateriale. Ved å gå ut fra de arkivreferansene til slike opplysninger som er angitt i fotnoter i denne innledningen, vil en kunne finne ytterligere opplysninger. Ved ytterligere søk i arkivkatalogen vil en finne enda flere dokumenter med opplysninger om administrative enheter etc.

- I tillegg til de opplysningene om mulige arkivskapende enheter og øvrige administrative enheter som gis i denne innledningen, finnes det også en del opplysninger i selve arkivlisten:

- En god del av enkeltseriene har fått skrevet egne omtaler med opplysninger om den aktuelle arkivskapende enheten med beskrivelse av ansvarsfelt foruten gjerne informasjon om arkivseriens innhold, om proveniens, eventuelle arkivnøkler, nummerering og spesielle særegenheter. Der man har funnet dokumenter av særlig betydning for framfinning i materialet (arkivnøkler og lignende), er disse i en viss grad blitt kopiert og lagt fremst i det første stykke i den aktuelle serien. Der dette er gjort er det gjerne omtalt i merknadsfeltet.

- Også inne i noen av arkivseriene er det gitt egne omtaler av innholdet i enkeltbokser eller mapper. Noen steder der for eksempel fem arkivbokser i en serie inneholder materiale som muligens har en indre sammenheng, er det under den første av de fem boksene gitt omtale av den mulige indre sammenhengen i materialet, gjerne også med opplysninger om mulige arkivskapende enheter.

Slike opplysninger som finnes rundt om i selve arkivlisten er for det meste skrevet av de medarbeiderne som har ordnet og registrert det aktuelle materialet. Informasjonen som her gis, er i ettertid ikke systematisk gjennomgått. Det er derfor mulig at informasjon som gis der i noen tilfeller ikke helt samsvarer med opplysninger gitt i denne felles innledningen for arkivet.

- En del serier kan på et tidlig stadium av ordningsarbeidet ha vært opprettet som midlertidige serier med tanke om at de senere i ordningsprosessen kunne ha blitt slått sammen med andre serier eller kanskje flyttet ut av hele arkivet. Ved for eksempel lengre opphold i ordningsarbeidet og skifte av ordningsmedarbeidere, kan slike serier ha blitt bevart under at påtenkte endringer er blitt gjennomført. Dette kan i noen tilfeller muligens forklare at materiale kan virke heller tilfeldig innplassert.
- Fortegnelsen over medarbeidere i RK/OT som gis i innledningen, bl.a. i plansjer med organisasjonsstruktur, er ikke fullstendige. Den omfatter stort sett sentrale og til dels regionale ledere på høyere nivå, men kan trolig kunne være til en viss hjelp i å identifisere arkivskapende enheter etc.
- Som tidligere omtalt, er arkivet registrert av en lang rekke medarbeidere over flere tiår. Dette har bl.a. medført at registreringene i katalogen er lite konsekvente i bruk av tysk og norsk språkføring i avskrift av navn på administrative enheter, titler og saksfelt. I den senere fase av arbeidet har en forsøkt å holde seg til ren avskrift av tyske betegnelser, men her forekommer mange tilfeller der en har forsøkt seg på oversettelser til norsk. Ved elektroniske søk i katalogen bør en være klar over dette og forsøke med ulike varianter. Dette gjelder også for stedsnavn. Drontheim for Trondheim er vel det eneste særtyske tilfellet av et norsk stedsnavn, men for øvrig har gjerne stedsnavn med bokstavene æ, ø og å fått alternative skriveformer som også kan forekomme i katalogen.
- Som nevnt i forordet oppbevares det i Riksarkivet en del tysk materiale fra 2. verdenskrig som fortsatt er uordnet og dermed foreløpig ikke tilgjengelig for bruk. Dette dreier seg bl.a. om materiale etter en del firmaer som arbeidet for, eller i nær tilknytning til OTs virksomhet i Norge. Det er mulig at det her også inngår arkivmateriale skapt av OT, men dette er foreløpig ikke undersøkt nøyere.

Størstedelen av arkivet fritt tilgjengelig for bruk

Med noen få unntak er hele arkivet fritt tilgjengelig for bruk på Riksarkivets lesesal. Mindre deler av materialet har fått ”uspesifisert klausul 80 år”. Dette innebærer at det for eksempel i en mappe eller arkivboks er påvist dokumenter med opplysninger som før eventuell bruk må vurderes nøyere. Dette gjelder i all hovedsak personlige opplysninger der det må vurderes om unntak fra offentlighet må forlenges til 80 år ut fra at opplysningene gjelder enkeltpersoners sykdom eller straffbare forhold.

Materialet som er klausulert, utgjør bare en svært liten del av hele arkivet og selv om for eksempel en arkivboks er klausulert, kan det aller meste av innholdet være fritt tilgjengelig. Det er vanligvis bare visse opplysninger på enkelte dokumenter som muligens må unntas fra offentlighet.

Om det etter vurdering av klausulert materiale bestemmes at opplysninger i visse dokumenter må unntas fra offentlighet i 80 år, kan det likevel søkes om adgang på visse vilkår.

Fysisk tilgang til arkivmateriale

Arkivet er tilgjengelig for bruk på Riksarkivets lesesal. Materiale kan rekvireres enten direkte ved Riksarkivets ekspedisjon eller elektronisk via nettsiden www.arkivportalen.no

I en viss grad er det også mulig å bestille arkivmateriale til bruk på statsarkivenes lesesaler.

Slike bestillinger må foretas ved vedkommende statsarkiv.

**

Oversikt over sentrale personer

Ved bruk av arkivmateriale kan det gjerne være et problem å fastslå hvilken administrativ enhet som er avsender eller mottak av brev og for øvrig produsent av ulike dokumenter. For å fastslå dette, kan det noen ganger være til god hjelp å identifisere personer som er oppgitt med navn i dokumenter. Dette var bakgrunnen for utarbeidelsen av den følgende oversikten over en del av de ledende personene hos de arkivskapende enhetene som er representert i arkivet.

Oversikten omfatter drøyt hundre personer. Det består i hovedsak av personer som er omtalt i denne innledningen og da særlig de lederne på ulike nivå som er navngitt i de forskjellige organisasjonsplansjener som er presentert i innledningen. Ettersom det er heller tilfeldig hvilke organisasjonsoversikter som er gjengitt i plansjeform, er det også i en viss grad tilfeldig hvilke ledere som er kommet med her. Oversikten er altså ikke basert på noe systematisk arbeid for å få med ledende personell på visse nivå. Likevel er det grunn til å anta at de fleste sentrale personer er kommet med i oversikten. Dette gjelder avdelingsledere ved hovedkontorene til RKs bygningstekniske avdeling for tiden 1940-1942, ved OTs hovedkontor i årene 1942-1945 og lederne ved de regionale og lokale enhetene ned til Oberbauleitungen rundt om i landet.

Det er ikke lagt arbeid i å finne fornavn og øvrig personalia for personene i oversikten. I den grad dette er oppgitt, er det i hovedsak basert på opplysninger som mer eller mindre tilfeldig er framkommet under arbeidet.

I kolonnen for ”funksjoner og titler” er det forsøkt å sette opp status punktvis på ulike tidspunkt. Selv om dette ville ha framgått av datering, er det under hvert punkt først angitt om personen arbeidet for Reichskommissariats bygningsavdeling (RK) eller for Organisation Todt, Einsatzgruppe Wiking (OT-W). Deretter er angitt dato for opplysningene som for en stor del altså er hentet fra organisasjonskart som er presentert i innledningen. Så følger opplysning om administrativ enhet og til slutt tittel som gjerne er oppgitt i forkortet form. Ofte oppgis titler både for stillingsbetegnelsen og personens utdannelse. Disse er her gjerne adskilt med skråstrek. Om en person var tilsatt som Bauleiter og av utdannelse var diplomingeniør, er dette gjerne angitt slik: ”Bauleiter / Dipl.Ing.”

Navn og personalia	Funksjoner og titler
Ackermann	- OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Wehrgeologie und Materialprüfung, Reg.Baurat
Asmussen, Peter - f. 1908, - 1934: Dipl.ing. - 1934-1941: Bauleiter etc. Luftwaffe i Tyskland - 1941-1945: Bauleitung Lw / OT i Norge	- OT-W pr. 15.7.1944: Hauptreferat Entwurf der Luftwaffenanlagen, Reg.Baurat - OT-W pr. 6.11.1944: Reg.Baurat, Technische Abteilung, Bauten der Luftwaffe
Altinger	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter Einsatz

	<p>Mittelnorwegen, Reg.Baurat</p> <ul style="list-style-type: none"> - August 1943: Reg.-Baurat, utnevnt til Standortältesten für den Raum Mittelnorwegen - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter Einsatz Mittelnorwegen, Reg.Baurat
Autenrieth	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Reg.Baumeister, Abt. Strassen- u. Kaibau, Stellvertreter in allen Fragen des winterlichen Ausbaues der Reichsstrasse 50 - 17.2.1944: Reg.Brt., tok over som leder av Einsatz Polarbereich - OT-W pr. 1.3.1944: Leder Einsatz Polarbereich, Reg.Baurat
Bakke, Jørgen	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 6.11.1944: SS-Sturmbannführer, leder av Norwegische Frontführung
Bauer	<ul style="list-style-type: none"> - RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL Nord-Ost Kirkenes, Oberbauleiter / Dipl.Ing.
Bauer	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Oberdienstleiter, Frontführung
Baumgarten	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 25.9.1941, 1.4.1942: Dipl.Ing., Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 3a Baustoffbeschaffung für die Bauten der Abteilung
Beidl	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Abt. Festungsbau, Bezirksreferent Nordnorwegen / Dipl.Ing.
Bornemann	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Vertreter für Materialprüfung, Bauleiter, Regierungsbaumeister
Brandt	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1944: leder av enhet som var ”dem Einsatzgruppe zugeteilt”, Transportflotte Speer, Schiffahrtsleitstelle, nestleder (?) Kapitän
Bürger	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Nachschub (Baustoffe), Regierungsbaurat
Bürklen (1942)	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Overreichbahnrat, Abt. Bahnbau, Leiter Maschinen u. Fernmeldetechnik - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Bahnbau, Oberreichsbahnrat
Dellbrügge, Hans	<ul style="list-style-type: none"> - Leder av RKs forvaltningsavdeling
Dols	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Hauptbüro, Bürbemeister
Dörr	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Regierungsbaumeister, Abteilungsleiter, Abt. Bahnbau
Dorsch, Franz Xaver (f. 1899 d. 1986)	<ul style="list-style-type: none"> - Leder av OTs sentralkontor i Berlin under Albert Speer etter Todts død i 1942 og ut

Medlem av NSDAP fra 1922 Nær medarbeider av Todt fra 1936. Skrev etter krigens slutt en rapport om OTs virksomhet på oppdrag fra Historical Division/US Army in Europe. Se Quellen, bind 2, s. 437-527.	krigen.
Dürsch	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Alta, Reg.Baurat
Ferkow, Hans f. 1901	- OT-W pr. 15.7.1942: Abt. Bahnbau, Leiter Streckenbauleitung Fauske-Narvik / Dipl.Ing. - OT-W, Abteilung Bahnbau pr. 1.7.1943: Hauptreferat Bau der Bahn Fauske-Narvik, Reichsbahnrat - OT-W pr. 6.11.1944, Hovedkontoret, Bauabteilung, Hauptreferent Baubezirk Süd, Oberbauleiter / Reichsbahnrat. Samtidig Hauptreferent Baubezirk Bahnbau
Feuchtinger, Max-Erich f. 1909-1960	- OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Arbeitseinsatz, Reg. Der Bauwirtschaft, Ref.Baum. / Dr.Ing.habil - Okt. 1944: ansvarlig for „Rückführung von Baufirmen, Geräten und Arbeitskräften in das Reich
Fickert	- RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL Nord-West Trondheim, Oberbauleiter / Dipl.Ing. - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter Einsatz Nordnorwegen / Dipl.Ing.
Fiebelkorn, Kurt f. 1903	- OT-W pr. 15.7.1944 og 6.11.1944: Leiter RKs Abt. Technik Abteilung 5 Hochbau, Oberbaurat
Fischer	- OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Konstruktionsbüro / Prof. - OT-W pr. 15.7.1944: Leder Technische Abteilung, - OT-W pr. 6.11.1944: Einsatzleiter Abteilung Technik
Fresch	- DOBN pr. 21.6.1945: OTs kommandostab (avviklingsstab), Einsatz Mitelnorwegen, Leiter / Dr.
Friedel	- RK Abt. Technik, Pr. 25.9.1941, Pr. 1.4.1942: Dr, Leiter Gruppe 9 (1942 Gruppe 8) Allgemeine, Verwaltungs- und Rechtsfragen - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Vertreter Assessor / Dr.

Fröhler, Josef	- OT-W pr. 6.11.1944, Hovedkontoret, Bauabteilung, Hauptreferent Bauvertrag, Abrechnung, Tarifwesen, Leistungssterigerung, Oberbauleiter / Architekt
Fuchs	- OT-W pr. 15.7.1942: Oberregierungsaurat, Gebietsbeauftragter (OT-Zentrale) für Norwegen u. Finnland / Dr.
Gläser	- OT-W pr. 15.7.1942: Reg.Baurat, Abt. Bahnbau, Leiter Gr. Vermessungs- u. Kartenwesen
Graf von Schwoinitz	- OT-W pr. 15.7.1944: leder av enhet som var ”dem Einsatzgruppe zugeteilt”, Transportflotte Speer, Schiffsahrtsleitstelle, Einsatzleiter / Konteradmiral z.V.
Gravert	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Tønsberg, Baudirektor
Gröne (Groene), Hans f. 1912	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Sanitätswesen / Dr.med. - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Sanitätswesen, Gruppenarzt / Dr.med. - OT-W pr. 6.11.1944: OT-Oberarzt Abteilung Sanitätswesen
Halbwidl	- OT-W, Abteilung Bahnbau pr. 1.7.1943: Hauptreferat Allgemeine Betriebsangelegenheiten, Oberreichsbahnrat (avgått 13.6.1943)
Hamischmacher	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Treibstoff, Angest.
Hauser	- RK, Pr. 1.4.1942: Leiter RK Abt. Technik Gruppe 7 Energiewirtschaft / Dipl.Ing, - RK Pr. 15.7.1944: Direktor, Leiter RKs Abt. Technik Abteilung 4 Energiewirtschaft / Dipl.-Ing
Hausmann	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Bergen, Oberbaurat - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter OBL Bergen, Oberbaurat
Hempel	- DOBN pr. 21.6.1945: OTs kommandostab (avviklingsstab), OBL Oslo, Leiter, Regierungsaurat (Reservation Kjeller)
Henne, Willi f. 1907-1977	- Oberregierungsaurat/Ministerialrat, leiter OT-Einsatzgruppe Wiking og av RKs Hauptabteilung Technik 1942-1945
Hermann	- OT-W pr. 15.7.1942: Bauassessor, Abt. Festungsbau, Bezirksreferent Mittelnorwegen
Hesse, Hermann	- Pr. 25.9.1941, 1.4.1942: Baurat, Leiter

f. 1899	<p>RKs Abt. Technik Gruppe 1 strassen- und Brückenbau</p> <ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Regierungsbaurat, Abteilungsleiter, Abt. Strassen- u. Kaibau - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter RKs Hauptabteilung Technik Abteilung 1 strassen- Brücken und Hafengebäude Prov. Ob.Baurat, - OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Strassenbau, Hauptbauleiter / Provinzial Oberbaurat
Heuser	- OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Energiewirtschaft / Direkt.Dipl.-Ing.
Holstiege, Antonius f. 1901	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferent: Verwaltung u. Personal, Gerichtsassessor
Homann	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Drontheim / Bauassessor
Janssen	- OT-W pr. 6.11.1944, Hovedkontoret, Bauabteilung, Hauptreferent Arbeitereinsatz, Sozialwesen, Stabsfrontführer, Reg.-Oberinspektor
Jokisch	- OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Nachrichtenwesen u. Kurierdienst, Oberpostrat
Kafka, Norbert	- RK pr. August 1940: tysk arkitekt
Kasper	- OT-W pr. 15.7.1942: Abt. Bahnbau, Leiter Gr. Luftbildmessung u. Triangulierung / Prof. Dr.,
Kastenhofer	- OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Vermessung, Photo- und Pausanstalt, Oberbauleiter / Dipl.Ing.
Klein, Heinz - En av Reichsminister Dr. Todts nære medarbeidere i Tyskland før krigen, bl.a. ansvarlig for forsynings-systemet ved byggingen av "vestvollen". Dr. Klein ankom Oslo i slutten av mai 1940 for å lede denne avdelingen. Han forlot Norge våren 1942.	<ul style="list-style-type: none"> - RK pr. Juni 1940, Abteilungsleiter, Oberregierungs- und Baurat - RK pr. 25.9.1941: Abt.Leiter, Ministerialrat / Dr.Ing.
Klumpp	- OT-W pr. 15.7.1944: leder av enhet som var "dem Einsatzgruppe zugeteilt", BW Arbeitsstab Bauwirtschaft, Direktor reg.Baumeister
Knapp	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferent: NSKK Staffelführer, Kraftfahrwesen
Kobbe	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Narvik I

	Festungsbau / Ingenieur
Köbele - Sept. 1944 overflyttet til Einsatzgruppe Hansa, Nederland	- OT-W pr. 15.7.1942: Regierungsbaumeister, Abteilungsleiter Abt. Festungsbau - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Festungsbau, Reg.Baumeister
Köbele	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Nachrichtenwesen u. Abrechnung, Reg.Baumeister - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Verträge, Tarife u. Abrechnung, Reg.Baumeister - OT-W 1943: leder for både Festungsbau und Vertragswesen und Abrechnungsabteilung
Kohl	- OT-W, Abteilung Bahnbau pr. 1.7.1943: Hauptreferat Bau der Nordlandbahn, Leiter: Reichsbahnrat (avågtt 13.6.1943?)
Köhler	- OT-W pr. 15.7.1944: Abteilung Baubetriebe und Bauleitung, Leder for enhet Festungsbau
Kohlmann, Hans f. 1904	- OT-W pr. 6.11.1944: Abteilung Verwaltung, Oberstfrontführer
Komeli	- DOBN pr. 21.6.1945: OTs kommandostab (avviklingsstab), OBL Bergen, Leiter
Köppchen	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferent Technisches Büro / Dipl.Ing.
Köster	- OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Bauten der Marine, Marine-Oberbaurat
Kurp	- RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL Süd Kristiansand, Oberbauleiter / Baurat - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Kristiansand, Stadtbaurat - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter OBL Kristiansand, Oberbaurat
Lambert, Ludwig f. 1904	- OT-W pr. 6.11.1944: Abteilung Frontführung, Oberstfrontführer
Lebschik	- OT-W pr. 15.7.1942: Reichsbahnrat, Abt. Bahnbau, Leiter Regelpläne u. allgem.techn. Anlagen
Leistriz, Hans Karl f. 1909 Dr. Jur. i 1935, medlem NSDAP fra 1933, Etter oppholdet i Norge var han bl.a. på Østfronten (kilde: http://de.wikipedia.org/)	- RK pr. 14.6.1940: Persönlicher Referent for Dr. Klein
Lüers	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter Einsatz

	<p>Polarbereich, Oberbaurat / Dr.Ing.</p> <ul style="list-style-type: none"> - OT-W 17.2.1944: overtok som leder av OBL Kirkenes /Obrt.Dr.-Ing - OT-W pr. 1.3.1944: Leder OBL Kirkenes / Dr.Ing.
Luther, Edgar	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 25.9.1941, 1.4.1942: Regierungsbaurat, Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 2 Hochbau
Mandt	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1944: leder av enhet som var ”dem Einsatzgruppe zugeteilt”, NSKK-Transportgruppe Todt, Abschnittsführung Wiking, nestleder (?)
Marthinsen	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter Einsatz Dänemark, Landesrat
Meffert	<ul style="list-style-type: none"> - DOBN pr. 21.6.1945: OTs kommandostab (avviklingsstab), Leiter Einsatz Polarbereich (Zone Tromsø, Reservation 18
Meinecke	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Bahnbau, Reichsbahnrat
Melzner	<ul style="list-style-type: none"> - Transportflotte Speer pr. 8.5.1945: Stellvertreter, Hauptschiffsführer
Menzel	<ul style="list-style-type: none"> - DOBN pr. 21.6.1945: OTs kommandostab (avviklingsstab), BL Stavanger, Leiter, Regierungsbaurat (Reservation 28)
Merkle	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter Eisenb. OBL Fauske, Reg.Baurat - OT-W pr. 1.3.1944: Leder OBL Fauske, Reg.Baurat
Meyer	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 1.4.1942: Reg.Baumeister, Vertreter für Henne som leder av RK, Abteilung Technik
Meyr, F.X.	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1944: Abteilung Baubetriebe und Bauleitung, Leder for enhet Luftwaffenanlagen
Möhmann	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Hauptbüro, Landesinspektor
Mölms	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Dänemark, Reg.Baurat
Motsch, Friedrich (Frotz?) f. 1907	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Vertragswesen u. Abrechnung, Bauinspektor
Müller	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 1.4.1942: Oberreichsbahnrat, Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 4 Eisenbahnbau - OT-W pr. 15.7.1942: Oberreichsbahnrat, Abteilung Bahnbau, Stellvertreter des Abteilungsleiter und Bahnbetrieb
Netzer	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Karasjok / Dipl.Ing.

Neyer	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 25.9.1941, 1.4.1942: Reg. Baumeister, Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 3 Bau - Pr. 1.4.1942 også Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 5 Autobahnen
Parzich	<ul style="list-style-type: none"> - Pr. 15.7.1944: <ul style="list-style-type: none"> - Oberreichsbaurat, Leiter RKs Abt. Technik Abteilung 3 Bauwirtschaft - Dienstältester Lw. Baubeamter Oberreg.Baurat (representerte Luftwaffe innen OT?) - leder for Abteilung Allg. Bauplanung und Arbeitseinsatz - Bevollmächtigter für die Regelung der Bauwirtschaft (G.B.Bau) - 17.10.1944: midlertidig leder Abteilung Festungsbau - Pr. 6.11.1944: GBWi Gebietsbeauftragter Wiking, Oberreg.Br. / Dr.Ing.
Ratz	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Narvik II Bahnbau, Oberreg.Baurat - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter OBL Tømmernes / Reg.dir.
Räuker	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Transportwesen, Reichsbahnoberamtmann
Renner, Hans	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Nordreisa, Oberreg.Baurat /Dr. - OT-W pr. 1.10.1943: Leiter OBL Nordlandbahn (Gesamtleitung) Ober.Reg.Baurat / Dr.Ing. - OT-W pr. 1.3.1944: Leiter OBL Nordlandbahn, Reg.Oberbaurat / Dr.Ing.
Riedl	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Abt. Bahnbau, Leiter,Gr. Brückenbau / Dipl.Ing.
Riess, Ludwig f. 1902	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Abt. Bahnbau, Leiter Streckenbauleitung Nordreisa-Nyborg /Dipl.Ing.
Rohde	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Kirkenes, Oberbaurat
Rottmann	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 6.11.1944: Technische Abteilung, Festungsbau, Bauleiter/Regierungsbaruat
Sauckel, Fritz (f. 1894, d. 1946) Henrettet etter dødsdom ved Nürnbergprosessen	<ul style="list-style-type: none"> - Generalbevollmächtigter für den Arbeitseinsatz (GBA), Berlin
Schauder	<ul style="list-style-type: none"> - RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL Nord III Hammerfest, Oberbauleiter / Dipl.Ing.
Schild	<ul style="list-style-type: none"> - RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL

	Nord I Narvik, Oberbauleiter / Dipl.Ing.
Schläger	- Pr. 25.9.1941, Pr. 1.4.1942: Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 8 (1942 Gruppe 9) Betriebsluftschutz / Korvetten Kapitän
Schmidt	- OT-W pr. 1.1.1943: Leiter OBL Mo i Rana, Oberbaurat
Schneider	- Pr. 25.9.1941, Pr. 1.4.1942: Baurat, Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 6 Bauwirtschaft und Landesplanung - OT-W pr. 15.7.1942: Baurat, Abt. Festungsbau, Stellvertreter in allgem. Fragen
Schwanke	- OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Arbeitseinsatz u. Tarifwesen, Magisterbaurat
Schwarz, Karl f. 1909	- Pr. 25.9.1941: Leiter RKs Abt. Technik Gruppe 5 Energiewirtschaft / Dipl.Ing. - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Nachschub, Reichsbahnrat - Pr. 6.11.1944: Abteilung Nachschub, Hauptbauleiter /Oberreichsbahnrat. Samtidig: Vorläufig Hauptbauleiter for Baubezirk Nord ved hovedkontorets Bauabteilung
v. Schweinitz, Graf	- Transportflotte Speer pr. 8.5.1945: Einsatzleiter Norwegen / Generalkapitän
Seeger	- Inntil 6.3.1944 leder for Abteilung Bahnbau som Oberreichsbahnrat - 6.3.1944 overført til Tyskland for oppgaver av Der Reichsverkehrsminister
Seidensticker	- OT-W pr. 6.11.1944, Hovedkontoret, Bauabteilung, Hauptreferent Allgem. Bauangelegenheiten, Rüstungsbau und Regelung der Bauwirtschaft, Reg. Baurat / Dr.
Sengen	- OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Frontführung / SA-Oberführer
Simon	- OT-W pr. 6.11.1944, Hovedkontoret, Bauabteilung, Hauptreferent Baubezirk Mitte, Reg.Baurat
Simon, Hans f. 1906 1930: Diplomingeniør 1930-1935: assistent teknisk høyskole og privat arkitekt 1935-1944: Beuleitung Lw Tyskland og Hellas 1944-45: Verb.F. Luftflotte 5	- OT-W pr. 15.7.1944: Verbindungsführer zur Luftflotte 5, Reg.Baurat
Spangenberg, Otto f. 1900	- 6.3.1944 utnevnt til leder av Abteilung

	<p>Bahnbau</p> <ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1944: Oberreichsbahnrat, Leiter RKs Abt. Technik Abteilung 2 Eisenbahnwesen - OT-W pr. 6.11.1944: Abteilung Bau Einsatzleiter, Abteilungspräsident - DOBN pr. 21.6.1945: Leder OTs kommandostab (avviklingsstab), Abtlgs.-Präsident, Reservation 40 Lillehammer, Lager Langseth
Speer, Albert (1905-1981)	<ul style="list-style-type: none"> - Etterfulgte Fritz Todt som Rustningsminister i Hitler regjering 1942-1945 / arkitekt
Stahl	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1944: leder av enhet som var ”dem Einsatzgruppe zugeteilt”, NSKK-Transportgruppe Todt, Abschnittsführung Wiking, Staffelführer
Stöhr	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 6.11.1944: Oberregierungsbaurat, Technische Abteilung, Konstruktiver Ingenieurbau
Todt, Fritz	<ul style="list-style-type: none"> - OTs opprinnelige leder i Tyskland, død 1942
Thote	<ul style="list-style-type: none"> - RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL West Bergen, Oberbauleiter / Dipl.Ing.
Vogel, August f. 1909	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Reg.Baurat, Abt. Strassen- u. Kaibau, Stellvertreter in allen Fragen des Kaibaues
Volz	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Firmen u. Baugerätennachschub, Prov. Baurat
Vortisch	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Hauptreferenten: Schifffahrtleitstelle, Einsatzleiter
Wenn	<ul style="list-style-type: none"> - RK Abteilung Technik pr. 25.9.1941: OBL Nord II Tromsø, Oberbauleiter / Baurat. Samtidig Abt. Techniks kontakt overfor Admiral Polarküste (Wehrmacht)
Wissenbach	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 1.7.1943: Leiter Abteilung Verwaltung und Personal / Assessor - 17.1.1944: overført til Zentralamt im Reichsministerium Speer
Woerner, Anton	
Wörs	<ul style="list-style-type: none"> - OT-W pr. 15.7.1942: Reg.Baumeister, Abt. Festungsbau, Stellvertreter in allgem. Fragen

Forkortelser

I teksten er en del betegnelser/navn av praktiske grunner forkortet. Her følger oversikt over de fleste av disse. Forkortelser av tyske titler som forekommer mange steder, også i arkivdokumenter, er her ikke forklart.

ABL	Abschnittsbauleitung
Abt.	Abteilung
BL	Bauleitung
DOBN	Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen
GAB	Generalbevollmächtigter für den Arbeitseinsatz
G.B.Bau	Der Generalbevollmächtigte für die Regelung der Bauwirtschaft
Lw	Luftwaffe
NSKK	Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps
OBL	Oberbauleitung
OT	Organisation Todt
RAD	Reichsarbeitsdienst
RK	Reichskommissariat
W	OT Einsatzgruppe Wiking

Arkivkilder og litteratur

Arkivkilder:

Riksarkivet, RAFA-2188 Organisation Todt – i referansene er nyttet forkortelsen ”OT-arkivet” fulgt av videre henvisning til arkivel, seriekode, arkivstykke, mappe

Riksarkivet, RAFA-2174 Reichskommissariat – i referansene er nyttet forkortelsen ”RK” fulgt av videre henvisning til seriekode, arkivstykke, mappe

Riksarkivet, RAFA-2197 Deutscher Oberbefehlshaber Norwegen (DOBN), boks nr. 3 med diverse materiale om OTs avvikling i Norge etter krigens slutt.

Litteratur:

- Robert Bohn: *Reichskommissariat Norwegen. "Nationalsozialistische Neuordnung" und Kriegswirtschaft*, München 2000
- Ole Kolsrud: *En Splintret stat. Regjeringskontorene 1940-1945*, Oslo 2004
- Knut Johannessen, Ole Kolsrud, Dag Mangset (red.): *Håndbok for Riksarkivet*, Oslo 1992 (i referanser er nyttet kortformen ”Håndbok for Riksarkivet”)
- Helge Paulsen: “Reichskommissariat og ‘motyttelsene’ under riksrådsforhandlingene” i: Helge Paulsen (red.): *Norge og den 2. verdenskrig: 1940 – Fra nøytral til okkupert*, i serien “Studier i Norsk samtidshistorie”, Universitetsforlaget 1969. (I dette skrevet refereres det til opplysninger i artikkelen ved å vise til ”Paulsen 1969” og sidetall. Helge Paulsens artikkel er omarbeidet og forkortet etter hans hovedoppgave i historie ved UiO våren 1966: ”Reichskommissariat og ‘motyttelsene’”. Helge Paulsen er for øvrig tidligere førstearkivar ved Riksarkivet og arbeidet gjennom flere tiår med de beslaglagte tyske arkivene fra krigen. I sin artikkel gir han flere referanser til OT-arkivet. Han er en av de ytterst få som har brukt og henvist til opplysninger fra dette arkivet før det ble ferdig ordnet og registrert i 2011. Det kan nå være noe problematisk å gjenfinne dokumenter i arkivet ut fra hans referanser.)
- *Quellen zur Geschichte der Organisation Todt*, et firebinds bokverk publisert av Biblio Verlag, Osnabrück (i dette skrevet refereres det til opplysninger i dette bokverket bare ved å vise til ”Quellen”, bindnummer og sidetall)
  - o Bind 1 og 2 i ett bokbind publisert i 1998:
    - Hedwig Singer: ”Entwicklung und Einsatz der Organisation Todt (OT), s. 1-363

- Rudolf Dittrich: "Vom Werden, Wesen und Wirken der Organisation Todt", s. 365-436
- Xaver Dorsch: Die Organisation Todt, s. 437-610
- Bind 3 publisert i 1987:
  - Klaus Böhm: "Die Organisation Todt im Einsatz 1939-1945 dargestellt nach Kriegsschauplätzen auf Grund der Feldpostnummern" s. 1-803
- Bind 4 publisert i 1992:
  - "Handbook of the Organisation Todt by the Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force Counter-Intelligence Sub-Division MIRS/MR-OT/5/45" – Reprint of the edition London March 1945, s. 1-505
- Franz W. Seidler: *Die Organisation Todt. Bauen für Staat und Wehrmacht 1938-1945*, Koblenz 1987